

ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ

ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΤΟΜΕΑΣ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟ ΑΣΤΙΚΟ ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

ΘΕΜΑ:

Η ΑΡΝΗΤΙΚΗ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

ΙΩΑΝΝΗΣ – ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΟΥΜΟΥΣΟΓΛΟΥ

A.M.: 1989/2012

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Δ. ΜΠΑΜΠΙΝΙΩΤΗΣ

ΚΟΜΟΤΗΝΗ

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2016

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

I. Το αντικείμενο της δίκης.....	σελ. 5
1. Το αντικείμενο της δίκης κατά τον ισχύοντα ΚΠολΔ.....	σελ. 5
2. Το αντικείμενο της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής.....	σελ. 9
A. Η ιστορική βάση της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής.....	σελ. 10
α. Η άρνηση ως στοιχείο της ιστορικής βάσης της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής.....	σελ. 10
β. Η ένσταση ως στοιχείο της ιστορικής βάσης της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής.....	σελ. 11
B. Το αίτημα της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής.....	σελ. 12
3. Οι σχετικές με το αντικείμενο της δίκης και της απόφασης επί αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής απόψεις.....	σελ. 15
4. Συμπέρασμα.....	σελ. 21
II. Η εκκρεμοδικία.....	σελ. 25
1. Η ένσταση της εκκρεμοδικίας.....	σελ. 25
2. Παράλληλη άσκηση αρνητικών αναγνωριστικών αγωγών.....	σελ. 25
3. Παράλληλη άσκηση αρνητικής αναγνωριστικής και καταψηφιστικής αγωγής.....	σελ. 26
4. Παράλληλη άσκηση αρνητικής και θετικής αναγνωριστικής αγωγής.....	σελ. 31
III. Η υλική αρμοδιότητα.....	σελ. 34
IV. Η διακοπή της παραγραφής της αξίωσης.....	σελ. 39

1. Η διακοπή της παραγραφής μέσω της άσκησης αγωγής (261 ΑΚ)	σελ. 39
2. Η διακοπή της παραγραφής μέσω της άσκησης αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής.....	σελ. 39
3. Η διακοπή της παραγραφής μέσω της άμυνας του εναγόμενου έναντι της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής.....	σελ. 40
V. Το βάρος απόδειξης.....	σελ. 42
1. Η κατανομή του βάρους απόδειξης.....	σελ. 42
2. Η κατανομή του βάρους απόδειξης επί αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής.....	σελ. 47
VI. Αρνητική αναγνωριστική αγωγή και ανακοπή κατά διαταγής πληρωμής.....	σελ. 50
1. Παράλληλη άσκηση αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής και ανακοπής κατά διαταγής πληρωμής.....	σελ. 50
2. Άσκηση αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής μετά την κάλυψη με δεδικασμένο της διαταγής πληρωμής.....	σελ. 53
Βιβλιογραφία.....	σελ. 56

I. TO ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΔΙΚΗΣ

1. Το αντικείμενο της δίκης κατά τον ισχύοντα ΚΠολΔ

¹Η πρωτοπορία ως προς την δημιουργία και την εξέλιξη μιας ολοκληρωμένης θεωρίας περί του αντικειμένου της δίκης ανήκει στη γερμανική επιστήμη. Η εξελικτική πορεία της γερμανικής θεωρίας υπήρξε παλινδρομική. Στην αρχή προσπάθησε να προσδιορίσει την έννοια αυτή βάσει καθαρώς ουσιαστικών κριτηρίων. Αργότερα εμφανίζονται οι προσπάθειες εκείνες οι οποίες επιχειρούν τον προσδιορισμό του αντικειμένου της δίκης ως δικονομικής πλέον έννοιας στη βάση όμως ουσιαστικών κριτηρίων. Η φυσιολογική εξέλιξη οδήγησε στη συνέχεια στην πλήρη ανεξαρτητοποίηση της έννοιας του αντικειμένου της δίκης από τις κατηγορίες του ουσιαστικού δικαίου και με αυτόν τον τρόπο δημιουργήθηκαν οι καθαρώς δικονομικές θεωρίες.

²Με τη διατύπωση των τελευταίων εισέρχεται η διδασκαλία του αντικειμένου της δίκης στην πλέον κρίσιμη και καρποφόρο φάση της εξέλιξής της. Το αντικείμενο της δίκης αντιμετωπίζεται πλέον ως δικονομική έννοια και επιχειρείται να προσδιορισθεί μόνο στη βάση δικονομικών κριτηρίων. Κύριοι εκπρόσωποι αυτής της κίνησης είναι οι Nikisch, Rosenberg, Boetticher, Schwab και Habscheid. Με την διατύπωση της διδασκαλίας του Nikisch και του Rosenberg η έννοια του αντικειμένου της δίκης ανεξαρτητοποιείται πλήρως από τις κατηγορίες του ουσιαστικού δικαίου. Η έννοια αυτή προσδιορίζεται πλέον μόνο εκ του αιτήματος της αγωγής στο οποίο περιλαμβάνεται είτε ο αφηρημένος νομικός ισχυρισμός περί κάποιας έννομης συνέπειας και το είδος της αιτούμενης δικαστικής προστασίας (Nikisch) είτε η αίτηση διάγνωσης κάποιας έννομης συνέπειας στην οποία εμπεριέχεται και το είδος της αιτούμενης ένδικης προστασίας (Rosenberg). Τα προβαλλόμενα πραγματικά περιστατικά δεν αποτελούν αυτοτελές εννοιολογικό στοιχείο του αντικειμένου της δίκης.

Είδος της αιτούμενης ένδικης προστασίας, νομικός ισχυρισμός περί κάποιας έννομης συνέπειας ή αίτηση διάγνωσης κάποιας έννομης συνέπειας και πραγματικά περιστατικά αποτέλεσαν τα τρία στοιχεία γύρω από τα οποία περιστράφηκε έκτοτε η

---

¹ Καλαβρός, Το αντικείμενον της πολιτικής δίκης, 1983, σελ. 127 και σελ. 20.

² Καλαβρός, Το αντικείμενον της πολιτικής δίκης, 1983, σελ. 127 και σελ. 31.

όλη συζήτηση για το αντικείμενο της δίκης. Καμία από τις μεταγενέστερες θεωρίες δεν κατόρθωσε να εμπλουτίσει με εντελώς νέα στοιχεία τη συζήτηση η οποία περιορίστηκε είτε στην προτίμηση ενός και την απομόνωση των υπόλοιπων στοιχείων (Boetticher, Schwab κ.α.)³ οι οποίοι προσδιορίζουν το αντικείμενο της δίκης βάσει δύο στοιχείων, αφενός μεν από την αίτηση διάγνωσης συγκεκριμένης έννομης συνέπειας, αφετέρου δε και από το είδος της αιτούμενης ένδικης προστασίας, είτε στον κατάλληλο συνδυασμό και των τριών στοιχείων (Habscheid),⁴ ο οποίος προσδιόρισε ως αντικείμενο της δίκης τον νομικό ισχυρισμό του ενάγοντος, ότι στη συγκεκριμένη διαδικασία, πρέπει να του αναγνωρισθεί η αιτούμενη έννομη συνέπεια, όπως αυτή θεμελιώνεται επί τη βάση ενός συγκεκριμένου βιοτικού συμβάντος.

Με τη δημοσίευση της εργασίας του τελευταίου ολοκληρώνεται ο κύκλος των καθαρώς δικονομικών θεωριών. Οι δικονομολόγοι διχάστηκαν αφενός μεν σε εκείνους που θεώρησαν τον δικονομικό προσδιορισμό του αντικειμένου της δίκης ως απολύτως απαραίτητο και αφετέρου σ' εκείνους που ζήτησαν τον ουσιαστικό εκ νέου προσανατολισμό της θεωρίας του αντικειμένου της δίκης. Η πρώτη κατηγορία διασπάσθηκε δε περαιτέρω σε δύο κατευθύνσεις, αφενός μεν στους οπαδούς της λεγόμενης μονομελούς έννοιας του αντικειμένου της δίκης (eingliedriger Streitgegenstandsbegriff) (Boetticher, Schwab, Rosenberg κ.α.) και αφ' ετέρου στους οπαδούς της διμελούς έννοιας του αντικειμένου της δίκης (zweigliedriger Streitgegenstandsbegriff) (Habscheid κ.α.).

Η διδασκαλία του αντικειμένου της πολιτικής δίκης παρουσιάζει και στο δικό μας δίκαιο ενδιαφέρουσα εξέλιξη.⁵ Η πρώτη συστηματική προσπάθεια προσδιορισμού του αντικειμένου της δίκης επιχειρήθηκε από τον⁶ Μητσόπουλο. Το αντικείμενο της δίκης αποτελείται κατ' αυτόν από τρία στοιχεία, από τον δικονομικό ισχυρισμό περί κάποιας έννομης συνέπειας, από τα προβληθέντα πραγματικά περιστατικά και από το είδος της αιτούμενης ένδικης προστασίας. Αυτή η θεώρηση του αντικειμένου της δίκης είναι καθαρώς δικονομική. Ο δικονομικός ισχυρισμός του ενάγοντα δεν αναφέρεται σε συγκεκριμένο δικαίωμα ή έννομη σχέση του

---

³ Καλαβρός, Το αντικείμενον της πολιτικής δίκης, 1983, σελ. 37.

⁴ Καλαβρός, Το αντικείμενον της πολιτικής δίκης, 1983, σελ. 39.

⁵ Καλαβρός, Το αντικείμενον της πολιτικής δίκης, 1983, σελ. 112.

⁶ Μητσόπουλος, Η αναγνωριστική αγωγή κατά το ελληνικόν δικονομικόν δίκαιον, 1947, σελ. 97.

ουσιαστικού δικαίου, αλλά σε κάποια έννομη συνέπεια, από το οποίο προκύπτει ότι για τον προσδιορισμό του αντικειμένου της δίκης δεν είναι απαραίτητος και ο νομικός χαρακτηρισμός του προβληθέντος ισχυρισμού, δεν είναι επομένως απαραίτητη η σύνδεση αυτού με κάποιον συγκεκριμένο κανόνα του ουσιαστικού δικαίου, τουλάχιστον κατά την έναρξη της δίκης, οπότε και οριοθετείται το αντικείμενο αυτής. Ο ισχυρισμός του ενάγοντος περιλαμβάνεται στο αίτημα της αγωγής το οποίο έχει κατά τη διδασκαλία του Μητσόπουλου όλως κεντρική σημασία. Από το αίτημα απορρέει άλλωστε και το είδος της αιτούμενης ένδικης προστασίας, το οποίο αποτελεί κατ' αυτόν αυτοτελές στοιχείο του αντικειμένου της δίκης.

Από τις διατάξεις των άρθρων 216, 224 και 324 οι οποίες συνάπτουν στην ιστορική βάση της αγωγής και της απόφασης λειτουργία προσδιοριστική για δικονομικά μεγέθη, τα οποία συγκαθορίζουν με τη σειρά τους το εννοιολογικό περιεχόμενο του αντικειμένου της δίκης, προκύπτει ότι ο ΚΠολΔ έχει υιοθετήσει την άποψη Μητσόπουλου για το αντικείμενο της δίκης. Ως εκ τούτου το αντικείμενο της δίκης προσδιορίζεται τόσο από το αίτημα της αγωγής στο οποίο περιλαμβάνεται αφενός μεν η αίτηση για παροχή συγκεκριμένης μορφής ένδικης προστασίας, αφετέρου δε ο αφηρημένος νομικός ισχυρισμός του ενάγοντα για τη συνδρομή της διαγνωστέας έννομης συνέπειας, ο ισχυρισμός δηλαδή, για τη διάγνωση ορισμένης μόνο κατά περιεχόμενο έννομης συνέπειας, όσο και από την επικληθείσα για τη θεμελίωση του αιτήματος πραγματική κατάσταση, όπως αυτή αποδίδεται και περιγράφεται στην ιστορική βάση της αγωγής.

Τα στοιχεία αυτά, ως προσδιοριστικά στοιχεία του αντικειμένου της δίκης, χρήζουν ειδικότερης ανάλυσης.⁷ Ως προς την ιστορική βάση της αγωγής επικρατεί μια αμφισβήτηση, και ειδικότερα ως προς το ζήτημα, ποια και πόσα πραγματικά περιστατικά οφείλει ο ενάγων να προβάλλει, ώστε να μη διατρέχει τον κίνδυνο να θεωρηθεί η αγωγή του ως αόριστη. Υποστηρίχθηκαν εν προκειμένω κυρίως στην γερμανική θεωρία και νομολογία πλείονες απόψεις, οι οποίες μπορούν να καταταχθούν σε τρεις βασικές κατηγορίες. Κατά την πρώτη φερόμενη ως θεωρία της εξατομίκευσης (Individualisierungstheorie), ο ενάγων οφείλει προς θεμελίωση της αγωγής του να επικαλεσθεί μόνο τη συγκεκριμένη έννομη σχέση, από την οποία απορρέει η προβαλλόμενη αξίωση. Αυτή η έννομη σχέση αποτελεί, όπως επεξηγεί ο

---

⁷ Καλαβρός, Το αντικείμενον της πολιτικής δίκης, 1983, σελ. 130.

εκ των κυρίων υποστηρικτών της εν λόγω θεωρίας Wach, το ιδεατό αποτέλεσμα των πραγματικών περιστατικών, τα οποία μπορούμε να χαρακτηρίσουμε ως το πραγματικό της έννομης σχέσης, αυτή η έννομη σχέση είναι συνεπώς ο νομικός χαρακτηρισμός του πραγματικού.

Έναντι της θεωρίας της εξατομίκευσης, βρίσκεται η δεύτερη άποψη φερόμενη ως η θεωρία του συγκεκριμένου προσδιορισμού (Substanzierungstheorie). Κατ' αυτή ο ενάγων οφείλει να προτείνει όλα εκείνα τα πραγματικά περιστατικά, τα οποία είναι κατάλληλα και αναγκαία προς θεμελίωση του αιτήματος. Σύμφωνα με αυτή τη θεωρία οφείλει συνεπώς ο ενάγων σε περίπτωση έγερσης διεκδικητικής αγωγής να προβάλλει εκείνα τα πραγματικά περιστατικά, από τα οποία προκύπτει η κατά κάποιον νόμιμο τρόπο κτήση της κυριότητας, επιπλέον δε εκείνα που δικαιολογούν την διεκδίκηση, διότι λ.χ. το πράγμα βρίσκεται στη νομή ή κατοχή του εναγομένου.

Η επιλογή όμως της μίας ή της άλλης άποψης έχει αντίκτυπο στον προσδιορισμό του αντικειμένου της δίκης. Έτσι σε περίπτωση έγερσης διεκδικητικής αγωγής, εφόσον κατά τη θεωρία της εξατομίκευσης αρκούσε προς θεμελίωση αυτής απλώς η επίκληση της κυριότητας, γινόταν δεκτό, ότι ο ενάγων ισχυριζόταν κατά κάποιον τρόπο σιωπηρά όλους τους δυνατούς νόμιμους τρόπους κτήσης της κυριότητας, ώστε τυχόν κατά τη διάρκεια της δίκης επίκληση πραγματικών περιστατικών από τα οποία προέκυπτε νέος, μη προβληθείς τρόπος κτήσης κυριότητας δεν αποτελεί μεταβολή της αγωγής, δεύτερη αγωγή μέσω της οποίας προβάλλεται νέος τρόπος κτήσης της κυριότητας, ήταν απαράδεκτη σε περίπτωση έγερσης συγχρόνως με την πρώτη, λόγω εκκρεμοδικίας, σε περίπτωση έγερσης μετά την απόρριψη της πρώτης, λόγω δεδικασμένου.

Αντιστρόφως κατά τη θεωρία του συγκεκριμένου προσδιορισμού, η οποία απαιτούσε, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, την προβολή εκείνων των πραγματικών περιστατικών, από τα οποία προέκυπτε συγκεκριμένος τρόπος κτήσης της κυριότητας, η κατά τη διάρκεια της δίκης προβολή νέου τρόπου κτήσης, αποτελεί μεταβολή της αγωγής, ενώ δεν τίθεται θέμα απαράδεκτου λόγω εκκρεμοδικίας ή δεδικασμένου, νέας αγωγής, μέσω της οποίας έγινε επίκληση μη προβληθέντος τρόπου κτήσης της κυριότητας.

Τέλος, από τον συγκερασμό της θεωρίας της εξατομίκευσης και της θεωρίας του συγκεκριμένου προσδιορισμού προέκυψε η βελτιωμένη θεωρία της εξατομίκευσης. Η ενδιάμεση αυτή θεωρία απαιτεί ειδικότερα, την προβολή ενός πραγματικού, το οποίο εξατομικεύει την ασκούμενη αξίωση, δηλαδή την αναφορά του δικαιούχου και ενδεχομένως του υπόχρεου, του περιεχομένου της ασκούμενης αξίωσης και εφόσον είναι δυνατό να υφίστανται πλείονες αξιώσεις με το ίδιο περιεχόμενο και του τρόπου κτήσης αυτής προς τον σκοπό πλήρους εξατομίκευσης.⁸Υπό τον ΚπολΔ ιδίως ενόψει του άρθρου 216 § 1 εδ. α υποστηρίζεται, ότι ισχύει η θεωρία του συγκεκριμένου ή ουσιαστικού προσδιορισμού της έννομης σχέσης.

Διαφωνία υφίσταται και ως προς την έννοια του όρου αίτημα. Αυτό περιλαμβάνει κατά μία άποψη μόνο το είδος της προστασίας, την οποία ζητά ο ενάγων, κατά άλλη όμως άποψη περιλαμβάνει και τον ισχυρισμό του ενάγοντα για κάποια έννομη συνέπεια, εφόσον άλλωστε διά του αιτήματος εκφράζει ο ενάγων το υπ' αυτού επιθυμητό και επιδιωκόμενο αποτέλεσμα της δικαστικής κρίσης, το οποίο συμπίπτει σε περίπτωση αποδοχής της αγωγής με το στο διατακτικό της απόφασης περιλαμβανόμενο συμπέρασμα του τελικού δικανικού συλλογισμού.

2. Το αντικείμενο της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής

Η οριοθέτηση του αντικειμένου της δίκης χωρεί κατ' άρθρο 216 από το αίτημα, στο οποίο περιλαμβάνεται τόσο το αίτημα διάγνωσης ορισμένης έννομης συνέπειας, όσο και η αίτηση παροχής συγκεκριμένης μορφής δικαστικής προστασίας και από την ιστορική βάση της αγωγής στην οποία εκθέτει ο ενάγων τα γεγονότα, τα οποία θεμελιώνουν την αγωγή του.

Η διάταξη του άρθρου 216 εφαρμόζεται σε κάθε είδους αγωγή και συνεπώς εφαρμόζεται και στην αρνητική αναγνωριστική αγωγή. Και είναι μεν γεγονός, ότι η ιδιορρυθμία της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής έγκειται, ότι με αυτήν ζητείται η αναγνώριση της ανυπαρξίας της επίδικης έννομης σχέσης και, επομένως, η ιστορική βάση της αγωγής αυτής θα πρέπει να αποτελείται από πραγματικά γεγονότα καταλυτικά ή αποσβεστικά του ισχυριζόμενου από τον εναγόμενο δικαιώματος, με τα οποία γίνεται επίκληση της εφαρμογής δικαιοκωλυτικών ή δικαιοφθόρων κανόνων δικαίου, οι οποίοι στις συνήθεις περιπτώσεις δηλαδή επί θετικής αναγνωριστικής,

---

⁸ Καλαβρός, Το αντικείμενον της πολιτικής δίκης, 1983, σελ. 137.

κατανηφιστικής ή και διαπλαστικής αγωγής αποτελούν αυτοτελείς πραγματικούς ισχυρισμούς (ενστάσεις) προβαλλόμενους, κατά κανόνα, από τον εναγόμενο.

Η ανάλυση αυτή μας οδηγεί στο συμπέρασμα, ότι από την πλευρά του άρθρου 216 η αρνητική αναγνωριστική αγωγή δεν παρουσιάζει καμία ιδιορρυθμία, με την έννοια δηλαδή ότι απαιτείται και αυτή να περιλαμβάνει ιστορική βάση, σύμφωνα με τους ορισμούς του άρθρου 216 § 1 εδ. α', απλώς η ιστορική της βάση λόγω της αιτούμενης με την αγωγή αυτή διάγνωσης της ανυπαρξίας μίας έννομης συνέπειας του ουσιαστικού δικαίου, που είναι κατά τη φύση της αρνητική, αποτελείται από πραγματικούς ισχυρισμούς, οι οποίοι στις συνήθεις περιπτώσεις αποτελούν είτε το αντικείμενο ενστάσεων, είτε αρνήσεων και προτείνονται κατά κανόνα, από τον εναγόμενο.

A. Η ιστορική βάση της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής

Γίνεται λοιπόν δεκτό από ⁹νομολογία και θεωρία, ότι η ιστορική βάση της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής αποτελείται είτε από την άρνηση των γενεσιουργών γεγονότων της αγόμενης στη δίκη έννομης σχέσης είτε από την επίκληση νεότερων γεγονότων εξαιτίας των οποίων εμποδίζεται η γέννηση αυτής.

α. Η άρνηση ως στοιχείο της ιστορικής βάσης της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής

Περίπτωση αγωγής χωρίς ιστορική βάση χαρακτηρίζεται από τον ¹⁰Πρωτονοτάριο, η αρνητική αναγνωριστική αγωγή, η οποία περιέχει στην ιστορική της βάση μόνο άρνηση. Η λειτουργία της ιστορικής βάσης της αγωγής είναι η θεμελίωση του αιτήματος της τελευταίας, με την έννοια ότι τα πραγματικά γεγονότα που περιέχονται σε αυτή, εφόσον αποδειχθούν ως αληθινά έχουν ως επακόλουθο την επέλευση της έννομης συνέπειας που περιέχεται στο αίτημα της αγωγής. Το χαρακτηριστικό όμως στοιχείο της άρνησης και αυτό που την διακρίνει από την ένσταση είναι ότι με αυτή γίνεται επίκληση πραγματικών περιστατικών που δεν

---

⁹ ΑΠ 1391/1991 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1551/2010 ΝΟΜΟΣ, Εφαθ 8749/2004 ΝΟΜΟΣ ΑΠ 851/2002 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 385/1999 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 121/1993 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 345/1992 ΝΟΜΟΣ, Εφαθ 2134/2001 ΝΟΜΟΣ, ΕφΠατρ 1199/2007 ΝΟΜΟΣ, ΠΠρΘεσσαλ 18605/2003 ΝΟΜΟΣ, ΜΠρΛαμ 401/2013 ΝΟΜΟΣ, ΕφΠειρ 237/2002 ΝΟΜΟΣ, ΕφΔωδ 87/2003 ΝΟΜΟΣ, ΕφΠατρ 390/2005 ΝΟΜΟΣ, ΠΠρΜυτ 29/1989 ΝΟΜΟΣ, ΠΠρΘεσσαλ 3164/1980 ΝΟΜΟΣ, ΕιρΑθ 1398/1980 ΝΟΜΟΣ, ΕφΘεσσαλ 1418/1979 ΝΟΜΟΣ, Εφαθ 9407/1987 ΝΟΜΟΣ, Εφαθ 1173/2009 ΝΟΜΟΣ, έτσι και ο Μπέης, Η διαλεκτική του δικονομικού δικαίου II, σελ. 457.

¹⁰ Ελλάδα 1986, σελ. 434.

αντιστοιχούν σε κάποιον κανόνα δικαίου, το οποίο σημαίνει πως ακόμη κι αν αποδειχθούν αυτά αληθινά ¹¹δε θα επέλθει κάποια έννομη συνέπεια, το μόνο που θα μπορούσε να συμβεί θα ήταν να κλονιστεί η πεποίθηση του δικαστή ως προς την αλήθεια των γεγονότων που ισχυρίζεται ο εναγόμενος. ¹²Η άρνηση δεν πλουτίζει το πραγματικό της διαφοράς. Δεν εισάγει στη δίκη πραγματικό ισχυρισμό, συνιστά απλώς την άλλη όψη του αντίπαλου ισχυρισμού, στον οποίο απαντά. Ισχυρισμοί οι οποίοι συνιστούν άρνηση δε μπορεί να θεωρούνται επαρκείς για να συγκροτήσουν την ιστορική βάση μίας αγωγής και άρα ιστορική βάση αγωγής που περιέχει μόνο αρνήσεις ισοδυναμεί με ανυπαρξία ιστορικής βάσης.

β. Η ένσταση ως στοιχείο της ιστορικής βάσης της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής

Ενστάσεις αποτελούν οι ισχυρισμοί οι οποίοι αντιστοιχούν σε έναν αντίθετο κανόνα δικαίου. Αντίθετος είναι ο κανόνας δικαίου, ο οποίος αν και προϋποθέτει το πραγματικό του βασικού κανόνα, περιέχει εντούτοις και άλλα στοιχεία που ματαιώνουν την οριζόμενη στον κανόνα αυτό έννομη συνέπεια. Διακρίνονται σε καταχρηστικές και γνήσιες. Καταχρηστικές είναι οι ενστάσεις με τις οποίες προβάλλονται απλά πραγματικά περιστατικά, ενώ γνήσιες είναι αυτές με τις οποίες ασκείται κάποιο δικαίωμα. Ανάλογα δε με τη συνέπεια την οποία επιφέρουν στο αντίπαλο δικαίωμα διακρίνονται σε δικαιοφθόρες, δικαιοκωλυτικές και δικαιοανασταλτικές. Οι πρώτες το αποσβένουν, οι δεύτερες εμποδίζουν τη γέννηση αυτού ενώ οι τρίτες παραλύουν οριστικά ή προσωρινά την ενέργειά του.

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω αίτημα της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής είναι η αναγνώριση της ανυπαρξίας κάποιας έννομης σχέσης. Σ' αυτό το πλαίσιο, θα μπορούσε να υποστηριχθεί, ότι θα πρέπει να αποκλειστούν από την ιστορική βάση της αγωγής αυτής, τόσο οι δικαιοανασταλτικές ενστάσεις (ένσταση επίσχεσης, μη εκπληρωθέντος συναλλάγματος, καταχρηστικής άσκησης δικαιώματος, παραγραφής, δίκης) καθώς αυτές δεν επιφέρουν την κατάλυση κάποιας έννομης σχέσης αλλά απλώς αναστέλλουν την ενέργεια δικαιώματος που πηγάζει από αυτή την έννομη σχέση, όσο και οι δικαιοφθόρες (ένσταση εξόφλησης) αφού ούτε αυτές δε θίγουν την έννομη σχέση αλλά καταλύουν επίσης ένα δικαίωμα που πηγάζει από αυτή, ¹³η

¹¹ ΟΛΑΠ 469/1984, ΝοΒ 1985, σελ.65 (67).

¹² Βλ. Νίκα, Πολιτική δικονομία ΙΙ, 2005, σελ. 258.

¹³ Βλ. σελ. 12επ. για διάκριση εννοιών έννομης σχέσης – δικαιώματος.

έννομη σχέση μπορεί να εξακολουθεί να υπάρχει. Συνεπώς είναι δυνατό να περιέχονται μόνο πραγματικά περιστατικά που παρεμποδίζουν τη γέννηση μιας έννομης σχέσης, δηλαδή δικαιοκωλυτικές ενστάσεις. Με τις ενστάσεις όμως αυτές δεν ασκείται κάποιο δικαίωμα αλλά απλώς προβάλλονται πραγματικά περιστατικά, είναι δηλαδή καταχρηστικές ενστάσεις.

3. Το αίτημα της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής

Αίτημα της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής είναι η αναγνώριση μη ύπαρξης ορισμένης έννομης σχέσης. Καταρχήν ως έννομη σχέση¹⁴ ορίζεται η βιοτική σχέση προσώπου προς πρόσωπο ή προσώπου προς πράγμα η οποία ρυθμίζεται από το δίκαιο. Κατά την απολύτως κρατούσα άποψη όμως,¹⁵ νομολογία και¹⁶ θεωρία ταυτίζουν την έννοια της έννομης σχέσης με αυτή του δικαιώματος, υποστηρίζοντας πως στα πλαίσια του άρθρου 70 ΚΠολΔ, ως διαγνωστέες έννομες σχέσεις νοούνται μόνο έννομες συνέπειες δηλαδή δικαιώματα ή σύμπλεγμα δικαιωμάτων και υποχρεώσεων που συνδέουν ορισμένο πρόσωπο με ένα άλλο πρόσωπο ή με ορισμένο πράγμα και προέρχονται από μια βιοτική σχέση που ρυθμίζεται από το δίκαιο. Τις παραπάνω μάλιστα χαρακτηρίζουν έννομες σχέσεις υπό στενή έννοια, σε αντιδιαστολή με τις νομικές καταστάσεις (συγγένεια, κατοικία), οι οποίες χαρακτηρίζονται ως έννομες σχέσεις υπό ευρεία έννοια και οι οποίες όπως και τα πραγματικά γεγονότα δε μπορούν να καταστούν αντικείμενο αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής. Καταλήγει συνεπώς αυτή η άποψη ότι αντικείμενο μιας αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής και άρα δίκης, μπορεί να είναι από ένα δικαίωμα έως ένα σύμπλεγμα δικαιωμάτων και υποχρεώσεων.

---

¹⁴ Βλ. Α. Γεωργιάδη, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, 2007, σελ. 163, ΑΠ 886/2001 ΝΟΜΟΣ, ΕΦΑΘ 6379/2003 ΝΟΜΟΣ, ΕΦΠΑτρ 426/2006 ΝΟΜΟΣ, ΜΠρΡοδ 54/2004 ΝΟΜΟΣ.

¹⁵ ΑΠ 927/2002 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 224/2007 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1158/2014 ΝΟΜΟΣ, ΕΦΔωδ 71/2005 ΝΟΜΟΣ, ΕΦΔωδ 133/2006 ΝΟΜΟΣ.

¹⁶ Βλ. Μητσόπουλο, Η αναγνωριστική αγωγή κατά το ελληνικόν δικονομικόν δίκαιον, 1947, σελ. 124 σημ. 2, Μάγνη, Δ13, σελ. 10 «Έτσι θα μπορούσε να πει κανείς ότι η έννομη σχέση κινείται ανάμεσα σε ένα σύνολο εννόμων συνεπειών και σε μια μεμονωμένη έννομη συνέπεια (ένα δικαίωμα)», Κ. Μπέη, Η διαλεκτική του δικονομικού δικαίου II, 1999, σελ. 456 – 457 «Κατά κυριολεξία έννομη σχέση είναι αυτές οι έννομες συνέπειες που ισχύουν μεταξύ του προσώπου προς άλλο πρόσωπο ή προς πράγμα και απορρέουν από ορισμένη βιοτική σχέση, η οποία ρυθμίζεται από το δίκαιο (....) Και τούτο γιατί στο πλαίσιο του 216 ΚΠολΔ η ρυθμιζόμενη από το δίκαιο βιοτική σχέση δε θα μπορεί να είναι το εδάφιο β' της § 1 αυτού αντικείμενο της διαφοράς αλλά θα συνθέτει την κατά το εδάφιο α' ιστορική βάση της αγωγής. Αντικείμενο της διαφοράς θα είναι οι έννομες συνέπειες που απορρέουν από αυτή τη ρυθμιζόμενη από το δίκαιο βιοτική σχέση.».

¹⁷Τον διαχωρισμό όμως των δύο εννοιών έχει ήδη καταδείξει ο von Tuhr, παραθέτοντας τα γεγονότα που γεννούν ή καταργούν τις δύο έννοιες και διαπιστώνοντας πως τα γεγονότα αυτά είναι διαφορετικά. Σπάνιες είναι οι περιπτώσεις που η γέννηση μίας έννομης σχέσης έχει σαν άμεσο αποτέλεσμα τη γέννηση δικαιώματος. Αυτό συμβαίνει στο άτοκο δάνειο ή στην αδικοπραξία, όπου η απαίτηση του δανεισμένου ποσού και η αξίωση αποζημίωσης αντίστοιχα, γεννώνται ταυτόχρονα με την έννομη σχέση και αποτελούν το μοναδικό της περιεχόμενο. Στην πλειοψηφία των περιπτώσεων όμως η έννομη σχέση σχηματίζει μόνο το θεμέλιο (Grundlage) από το οποίο εκπηγάζουν δικαιώματα πάντα σε ακολουθία γεγονότων μεταγενέστερων από τη γέννηση της έννομης σχέσης, π.χ. στο έντοκο δάνειο οι απαιτήσεις για τους τόκους δημιουργούνται με την πάροδο του χρόνου, στη μισθωτική σχέση η υποχρέωση της απόδοσης του μισθίου προϋποθέτει τη λήξη της έννομης σχέσης της μίσθωσης. Οι διαφορές είναι πιο εμφανείς στα γεγονότα που καταργούν έννομη σχέση και δικαίωμα. Οι απαιτήσεις από τη μίσθωση αποσβήνονται με καταβολή, ενώ η μίσθωση λύεται με την καταγγελία. Έτσι οι απαιτήσεις για τα μισθώματα υφίστανται και μετά τη λήξη της μισθωτικής σχέσης, αν ο υπόχρεος δεν έχει εκπληρώσει τις υποχρεώσεις του. Χαρακτηριστική είναι άλλωστε η διατύπωση του άρθρου 228 του Αυστριακού ΚΠολΔ, σύμφωνα με την οποία γίνεται σαφής διαχωρισμός μεταξύ έννομης σχέσης και δικαιώματος: «*Es kann auf Feststellung des Bestehens oder Nichtbestehens eines Rechtsverhältnisses oder Rechtes, auf Anerkennung der Echtheit einer Urkunde oder Feststellung der Unechtheit derselben Klage erhoben werden...*» ¹⁸Αν και έχει διατυπωθεί η άποψη από τον *Sperl* πως πρόκειται περί ταυτολογίας.

Η έννοια επομένως της έννομης σχέσης δε θα πρέπει να ταυτίζεται με αυτή του δικαιώματος, της έννομης δηλαδή συνέπειας του κανόνα δικαίου. Η έννομη σχέση δεν είναι ένα δικαίωμα, ούτε ένα σύμπλεγμα δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, αλλά το άθροισμα των στοιχείων του πραγματικού κάθε δικαιοπαραγωγικού κανόνα δικαίου. Πρόκειται δηλαδή για ένα άθροισμα πραγματικών γεγονότων, τα οποία από μόνα τους συνιστούν απλά πραγματικά γεγονότα χωρίς καμία νομική αξία, αθροιζόμενα όμως μπορεί συγκροτούν μία έννομη σχέση, εάν πληρούν την έννοια

---

¹⁷ Βλ. *Μάγνη*, Δ13 σελ. 9.

¹⁸ Βλ. *Μητσόπουλο*, Η αναγνωριστική αγωγή κατά το ελληνικόν δικονομικόν δίκαιον, 1947, σελ. 124 σημ. 2.

όλων των στοιχείων του πραγματικού ενός δικαιοπαραγωγικού κανόνα δικαίου. Η πρόσθεση αυτή των στοιχείων του πραγματικού του κανόνα δικαίου, γεννά την έννομη συνέπεια του ίδιου κανόνα δικαίου, επιφέρει δηλαδή δικαιώματα ή υποχρεώσεις αλλά δεν τα περιλαμβάνει. Επομένως η έννομη σχέση εμπεριέχεται στο πραγματικό των δικαιοπαραγωγικών κανόνων δικαίου, ενώ τα δικαιώματα ή οι υποχρεώσεις στην έννομη συνέπεια αυτών. Για παράδειγμα το άθροισμα των στοιχείων του πραγματικού του 914 ΑΚ συγκροτεί την έννομη σχέση της αδικοπραξίας και επιφέρει την έννομη συνέπεια του 914 ΑΚ, υποχρέωση δηλαδή προς αποζημίωση ή δικαίωμα λήψης αποζημίωσης.

Σ' ένα δεύτερο επίπεδο, αυτό της έγερσης της αγωγής, ο κανόνας δικαίου που ζητούμε να εφαρμοστεί φέρεται ενώπιον του Δικαστή, με την έννοια ότι η ιστορική βάση της αγωγής αντιστοιχεί στο πραγματικό, ενώ το αίτημα στην έννομη συνέπεια του κανόνα δικαίου. Έτσι η έννομη σχέση περιγράφεται στην ιστορική βάση, ενώ το δικαίωμα ασκείται με το αίτημα αυτής. Στο ίδιο δηλαδή παράδειγμα του 914 ΑΚ, στην ιστορική βάση της αγωγής, περιγράφονται όλα τα πραγματικά περιστατικά τα οποία θεωρούμε ότι πληρούν την έννοια κάθε στοιχείου (ζημία, παράνομο, υπαιτιότητα, αιτιώδη συνάφεια) του πραγματικού του 914 ΑΚ και τα οποία αθροιζόμενα συγκροτούν την έννομη σχέση της αδικοπραξίας και επιφέρουν την έννομη συνέπεια του 914 ΑΚ, που παρέχουν δηλαδή το δικαίωμα της αποζημίωσης, το οποίο ασκώ με το αίτημα της αγωγής. Όπως λοιπόν το πραγματικό του κανόνα δικαίου επιφέρει την έννομη συνέπεια αυτού, έτσι η ιστορική βάση της αγωγής στηρίζει και θεμελιώνει το αίτημα αυτής.

Στο τρίτο και τελευταίο επίπεδο της δικαστικής απόφασης, το δεδικασμένο αυτής καταλαμβάνει αρχικά μόνο το διατακτικό της (322, 324) στο οποίο εμπεριέχεται το δικαίωμα (έννομη συνέπεια κανόνα δικαίου) το οποίο έχει κριθεί, αλλά και υπό προϋποθέσεις την έννομη σχέση (πραγματικό κανόνα δικαίου) από την εκπηγάζει το δικαίωμα (331) και η οποία εμπεριέχεται στην ελάχιστο πρόταση. Γίνεται ξεκάθαρο λοιπόν από τα παραπάνω ότι έννομη σχέση και δικαίωμα είναι έννοιες διακριτές και δε θα πρέπει να ταυτίζονται, ούτε να συγκρίνονται με την έννοια ότι η πρώτη είναι ευρύτερη της δεύτερης. Το δε άρθρο 70 ΚΠολΔ κάνει σαφή αναφορά στην αναγνώριση μη ύπαρξης έννομης σχέσης και όχι δικαιώματος ή έννομης συνέπειας.

4. Οι σχετικές με το αντικείμενο της δίκης και της απόφασης επί αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής απόψεις

¹⁹Νομολογία και ²⁰Κονδύλης, υποστηρίζουν ότι επί αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής, αν αυτή γίνει δεκτή, παράγεται δεδικασμένο περί ανυπαρξίας της έννομης σχέσης που κρίθηκε, ενώ αν απορριφθεί παράγεται δεδικασμένο περί της ύπαρξης αυτής, αδιαφόρως του λόγου επί του οποίου στηριζόταν η απορριφθείσα αγωγή. Με άλλα λόγια κατά την άποψη αυτή της νομολογίας, η απόφαση, που απορρίπτει αρνητική αναγνωριστική αγωγή, δημιουργεί δεδικασμένο ως προς την ύπαρξη της υπό αναγνώριση έννομης σχέσης και μάλιστα ανεξάρτητα από τον λόγο, επί του οποίου στηριζόταν η απορριφθείσα αγωγή.

²¹Είναι, πάντως, άξιο επισήμανσης, ότι λίγα χρόνια πριν η νομολογία είχε δεχθεί, ότι η απόφαση με την οποία απορρίπτεται στην ουσία, ως αβάσιμη, αρνητική αναγνωριστική αγωγή που είχε αίτημα τη δικαστική αναγνώριση ακυρότητας συγκεκριμένης δικαιοπραξίας για ορισμένο, καθοριζόμενο στην αγωγή αυτή, ως προς τα περιστατικά που φέρονται ότι τον συνθέτουν, λόγο, δημιουργεί με την τελεσιδικία της, σύμφωνα με το άρθρο 324 ΚΠολΔ, δεδικασμένο ως προς την ανυπαρξία της ακυρότητας της δικαιοπραξίας για τον ορισμένο αυτόν ειδικώς λόγο που αποτέλεσε την επικληθείσα ιστορική και νομική αιτία της προβληθείσας ακυρότητας, τη συνιστώσα παράγοντα περιοριστικό της αντικειμενικής έκτασης του δεδικασμένου κατά το άρθρο 324 ΚΠολΔ και όχι περί του κύρους της δικαιοπραξίας γενικώς.

Η άποψη αυτή εκκινεί από την ορθή θεώρηση, ότι η αρνητική αναγνωριστική αγωγή είναι το αντίστροφο της θετικής, οπότε, ²²αν η αρνητική αναγνωριστική αγωγή γίνει δεκτή, παράγεται δεδικασμένο για την ανυπαρξία της επίδικης έννομης σχέσης, ενώ, αν απορριφθεί κατ' ουσία, παράγεται δεδικασμένο για την ύπαρξή της. ²³Μάλιστα από την ίδια αυτή άποψη εξηγείται περαιτέρω, ότι η έκταση αυτή του δεδικασμένου οφείλεται στο ότι η λειτουργία των κανόνων του ουσιαστικού δικαίου και συγκεκριμένα το βάρος επίκλησης και το αντικειμενικό βάρος απόδειξης των κρίσιμων περιστατικών για την έγκυρη κατάρτιση, καθώς και για την κατάλυση της

¹⁹ ΑΠ 1195/2003 ΝΟΜΟΣ.

²⁰ Κονδύλης, Το δεδικασμένο κατά τον ΚΠολΔ, 2007, σελ. 360.

²¹ ΑΠ 41/1987, ΝοΒ 1988, σελ. 106.

²² Κονδύλης, Το δεδικασμένο κατά τον ΚΠολΔ, 2007, σελ. 360.

²³ Κονδύλης, Το δεδικασμένο κατά τον ΚΠολΔ, 2007, σελ. 361.

έννομης σχέσης, η οποία (έννομη σχέση) αποτελεί το αντικείμενο της αναγνωριστικής αγωγής, δεν μεταβάλλεται από τον χαρακτηρισμό της αγωγής ως θετικής ή αρνητικής. Μεταβάλλεται μόνον ο τρόπος (δηλαδή η διαδικαστική πράξη) και ο χρόνος προβολής των εν λόγω πραγματικών περιστατικών. Συγκεκριμένα, ενώ στη θετική αναγνωριστική αγωγή τα κατά νόμο στοιχεία κατάρτισης της έννομης σχέσης προτείνονται από τον ενάγοντα κατά την έναρξη της δίκης με το εισαγωγικό της δίκης έγγραφο (216), και τα περιστατικά, που παρακωλύουν την έγκυρη κατάρτιση της έννομης αυτής σχέσης ή επιφέρουν την κατάλυσή της (παρακωλυτικές – καταλυτικές ενστάσεις), προτείνονται από τον εναγόμενο κατά τη συζήτηση στο πρωτοβάθμιο δικαστήριο με τις προτάσεις του (262, 269), το αντίστροφο συμβαίνει με την αρνητική αναγνωριστική αγωγή: Ο ενάγων επικαλείται με το δικόγραφο της αγωγής του τα παρακωλυτικά της γέννησης ή τα καταλυτικά της έννομης σχέσης περιστατικά, ο δε εναγόμενος με τις πρωτοβάθμιες προτάσεις του τα κατά νόμο αναγκαία για την κατάρτισή της στοιχεία. Η εναλλαγή όμως αυτή της διαδικαστικής θέσης των διαδίκων και του χρόνου πρότασης των περιστατικών δεν επιδρά κατά τα λοιπά ούτε στην πορεία της δίκης, ούτε στις συνέπειες της απόφασης που εκδίδεται.

²⁴Η ίδια κατά βάση άποψη ως προς το περιεχόμενο της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής και ως προς την έκταση του δεδικασμένου της εντεύθεν εκδιδόμενης απόφασης υποστηρίζεται και στο πλαίσιο του γερμανικού δικαίου, αν και όχι και εκεί χωρίς αντιρρήσεις. Έτσι λ.χ. σημειώνεται εκεί ότι είναι παραδεκτή η αγωγή, με την οποία ζητείται η αναγνώριση, ότι ο ενάγων ουδέν οφείλει στον εναγόμενο, αλλά αντίθετα, απαιτείται να περιλαμβάνεται στην αγωγή η συγκεκριμένη αιτία και το αντικείμενο του χρέους. Γίνεται όμως η διευκρίνιση ότι αν ο ισχυρισμός του εναγομένου δεν αναφέρεται στην αιτία του χρέους, τότε για τη θεμελίωση της αγωγής αρκεί η άρνηση του ενάγοντος και η επισήμανση, ότι ο εναγόμενος δεν προβάλλει κανένα σχετικό πραγματικό ισχυρισμό. Ως προς την έκταση δε του δεδικασμένου της εντεύθεν εκδιδόμενης απόφασης υποστηρίζεται – επί του εδάφους των §§ 322 και 767 γερμΠολΔ – η ίδια άποψη, ότι, δηλαδή, η απόφαση, που κάνει δεκτή την αρνητική αναγνωριστική αγωγή και αναγνωρίζει την ανυπαρξία της έννομης σχέσης αποκλείει σε κάθε μεταγενέστερη δίκη όλους τους προταθέντες λόγους ύπαρξης της έννομης σχέσης, ανεξάρτητα από το γεγονός της ρητής ή όχι

---

²⁴ Βλ. Καλαβρό, Πολιτική Δικονομία, 2016, σελ. 174.

απόρριψής τους με την απόφαση. Και αντίστοιχα, με την απόφαση, που απορρίπτεται η αρνητική αναγνωριστική αγωγή αναγνωρίζεται η ύπαρξη της έννομης σχέσης και ταυτόχρονα αποκλείονται όλες οι τυχόν κατά της ύπαρξης αυτής υφιστάμενες ενστάσεις, ανεξάρτητα αν είχαν προταθεί ή όχι στην αρχική δίκη.

Στον αντίποδα της άποψης αυτής είχε υποστηριχθεί ήδη υπό το κράτος του προϊσχύσαντος δικαίου η άποψη του ²⁵Μητσόπουλου, σύμφωνα με την οποία «διά της απόφασης της απορρίπτουσας κατ' ουσία την αγωγή βεβαιώνεται το αντίθετο του διά της αγωγής αιτηθέντος, ήτοι επί μεν θετικής η ανυπαρξία επί δε αρνητικής η ύπαρξη της έννομης σχέσης», τόνιζε όμως ότι η βεβαίωση της ύπαρξης ή ανυπαρξίας της έννομης σχέσης που αποτελεί το αντικείμενο της αναγνωριστικής αγωγής δε χωρεί γενικώς, αλλά πάντοτε σε σχέση προς τα περιστατικά επί των οποίων θεμελιώθηκε η δικαστική απόφαση. Διευκρίνιζε δε στη συνέχεια ότι δεν δεσμεύεται επομένως ο ενάγων, «όπως διά νέας αγωγής επικαλεσθεί διάφορον ιστορία προς θεμελίωση του υπαρκτού ή του ανύπαρκτου της αυτής έννομης σχέσης. Αντίστοιχα ισχύουν και για την απόφαση, που δέχεται κατ' ουσία την αρνητική αναγνωριστική αγωγή, με την οποία βεβαιώνεται η ανυπαρξία της αναγνωριστέας έννομης σχέσης και σημείωνε σχετικώς, ότι δε δύναται επομένως ο εναγόμενος μετά την απόφαση ν' αμφισβητήσει την ως υπαρκτή βεβαιωθείσα έννομη σχέση, επικαλούμενος διακωλυτικά ή αποσβεστικά περιστατικά υφιστάμενα κατά τη δίκη, αλλά μη προταθέντα παρ' αυτού μέχρι της πρώτης επ' ακροατηρίου συζήτησεως, ουδέ ν' αμφισβητήσει το ως ανύπαρκτο κριθέν δικαίωμά του, επικαλούμενος παραγωγικά του δικαιώματός του περιστατικά υφιστάμενα κατά τη δίκη και μη προταθέντα μέχρι της πρώτης επ' ακροατηρίου συζήτησης. Εν τη τελευταία όμως περίπτωση τίθεται ως δεδομένο, ότι ο ενάγων αιτήθηκε την βεβαίωση της ανυπαρξίας δικαιώματος του εναγομένου γενικώς και όχι σε σχέση προς ορισμένο λόγο ανυπαρξίας αυτού. Διότι, εάν η περί ανυπαρξίας δικαιώματος του εναγομένου εγερθείσα αναγνωριστική αγωγή θεμελιώθηκε επί ορισμένου λόγου παρά του ενάγοντος προταθέντος η επί της αγωγής ταύτη απόφαση αποτελεί μεν δεδουλευμένο περί της ανυπαρξίας του δικαιώματος, αλλά μόνο έν αναφορά προς τα κριθέντα περιστατικά τα συνιστώντα τον λόγο της ανυπαρξίας αυτού».

---

²⁵ Μητσόπουλος, Η αναγνωριστική αγωγή κατά το ελληνικόν δικονομικόν δίκαιον, σελ. 181.

Η άποψη αυτή απηγεί την κρατούσα στο προϊσχύσαν δίκαιο γνώμη του ²⁶*Οικονομίδη*, σύμφωνα με τον οποίο, «εάν η ακυρότητα αιτείται διά λόγο ειδικώς στην αγωγή εκπεφρασμένο, τελεσιδικία δεν υπάρχει ως προς τους λοιπούς λόγους, εάν δε αιτείται γενικώς, υπάρχει δεδικασμένο διά πάντα τα είδη της ακυρότητας», ο οποίος προσέθετε, πάντως, ότι η εντεύθεν δυνατότητα επανάληψης δικών περί ακυρότητας της αυτής δικαιοπραξίας «ευκόλως ματαιούται παρά του εναγομένου, αρκεί να αιτήσει αυτός ανταγωνικώς να αναγνωρισθεί ως έγκυρη η δικαιοπραξία». Την άποψη αυτή του *Οικονομίδη* ακολούθησε το μεγαλύτερο μέρος της ελληνικής ²⁷θεωρίας και η ²⁸νομολογία στο προϊσχύσαν δίκαιο. ²⁹Κατά την άποψη των *Μητσόπουλου* και *Κεραμέα*, η ίδια λύση πρέπει να ακολουθηθεί και στο ισχύον δίκαιο ενόψει της αντικειμενικής οριοθέτησης του δεδικασμένου κατ' άρθρο 324 και από τη νομική αιτία, δεχόμενοι ότι κάθε λόγος ακυρότητας μίας έννομης σχέσης στοιχειοθετεί ίδια και αυτοτελή νομική αιτία, ώστε το δεδικασμένο της απορριπτικής απόφασης δεν εκτείνεται και δεν καταλαμβάνει λόγους θίγοντες το κύρος της προσβαλλόμενης πράξης, οι οποίοι δεν προβλήθηκαν με την απορριφθείσα αρνητική αναγνωριστική αγωγή. Επιπλέον, τα εκτεθέντα στο δικόγραφο της αγωγής διακωλυτικά ή αποσβεστικά της σχέσης γεγονότα, δεν δύναται να μεταβληθούν μέσω των προτάσεων, ακόμη και αν η αποτελούσα το αντικείμενο της αγωγής σχέση παραμένει η ίδια, λ.χ. όταν ο ενάγων θεμελίωσε την ανυπαρξία του χρέους προς τον εναγόμενο στην εξόφληση του χρέους, με τις προτάσεις όμως στην εικονικότητα της σύμβασης.

³⁰Σύμφωνα με τον *Καλαβρό*, θα πρέπει να διακρίνουμε ως προς το αν η αρνητική αναγνωριστική αγωγή αφορά ή όχι απόλυτο δικαίωμα και ως προς τον λόγο στον οποίο θεμελιώνεται η ανυπαρξία αυτού. Αν η αγωγή αφορά την αναγνώριση

---

²⁶ *Οικονομίδης/Λιθαδάς*, Εγχειρίδιο της Πολιτικής δικονομίας, Ι, 1924, § 89 σημ. 14, σελ. 462-463, βλ. και *Οικονομίδη*, Στοιχεία του αστικού δικαίου, Ι: Γενικά αρχαί, 1893, § 97 Γ, σελ. 337 και σημ. 26 στοιχείο γ', σελ. 434.

²⁷ *Ευκλείδης – Παπαδόπουλος*, Ερμηνεία της πολιτικής δικονομίας Ι 1932 § 130 σημ. 5^α σελ. 472, *Ποταμιάνος*, Ερμηνεία των περί πολιτικής δικονομίας και οργανισμού των δικαστηρίων νόμων ΙΙ 1903 § 787 σελ. 750 – 753, *Μομφερράτος*, Εγχειρίδιον του αστικού δικαίου Ι: Γενικά αρχαί 1930 § 166 ΙΙΙ σελ. 356 και σημ. 4, *Glasson – Tissier – Morel – Ράμμος*, Σύστημα πολιτικής δικονομίας ΙV 1934 § 774 σελ. 130 – 131, § 774 σελ. 134 και σημ. 8, *Κιτσικόπουλος*, Πολιτική Δικονομία ΙΙΙ 1937 άρθρο 274, αριθ. 260.

²⁸ ΕφΑθ 126/1891, Θ. Β σελ. 231, ΕφΚρ 6/1953, ΕΕΝ 1954, σελ. 216 (217 ΙΙ), ΑΠ 77/1890, Θ Α σελ. 183 – 184, ΕφΑιγ 228/1934, Θ. ΜΣΤ σελ. 414.

²⁹ *Μητσόπουλος/Κεραμέυς*, Δεδικασμένο επί διαφόρων λόγων ακυρότητας και πλαγιαστική άσκηση αναγνωριστικής αγωγής, Δώδεκα κοινές γνωμοδοτήσεις, 1996, σελ. 52επ. και ΕλλΔνη 1983, σελ. 4-14, έτσι και ο *Νίκας*, Πολιτική Δικονομία, ΙΙ, 2005, σελ. 672.

³⁰ *Καλαβρός*, Πολιτική Δικονομία, 2016, σελ. 183επ.

της ανυπαρξίας ή ακυρότητας απόλυτου δικαιώματος και αυτή θεμελιώθηκε στη γενική άρνηση του ενάγοντος, τότε η εκδιδόμενη απόφαση παράγει δεδικασμένο ως προς το κριθέν απόλυτο δικαίωμα και αποκλείει τη μεταγενέστερη επίκληση όλων των πιθανών νόμιμων λόγων θεμελίωσης της ανυπαρξίας ή της ακυρότητας του απόλυτου δικαιώματος, ανεξάρτητα αν οι λόγοι αυτοί είχαν προταθεί ή δεν είχαν προταθεί, αλλά μπορούσαν να προταθούν κατά τις σχετικές διακρίσεις του άρθρου 330. Όλοι αυτοί οι λόγοι ανυπαρξίας ή ακυρότητας του απόλυτου δικαιώματος ανήκουν στην ίδια ενιαία ιστορική βάση και συνεπώς αποκλείονται ήδη λόγω δεδικασμένου, όπως προκύπτει από τις διατάξεις των άρθρων 324 και 330.

Αν, αντίθετα, η αγωγή αφορά την αναγνώριση της ανυπαρξίας ή της ακυρότητας απόλυτου δικαιώματος που θεμελιώθηκε σε συγκεκριμένο λόγο ή αφορά σχετικό δικαίωμα, τότε η εκδιδόμενη απόφαση παράγει δεδικασμένο ως προς το κριθέν δικαίωμα, μόνο όμως εν αναφορά προς τη συγκεκριμένη κριθείσα ιστορική βάση, δηλαδή τον συγκεκριμένο λόγο ανυπαρξίας ή ακυρότητας του απόλυτου δικαιώματος ή την ιστορική βάση της αγωγής ως προς το κριθέν σχετικό δικαίωμα. Περαιτέρω βέβαια και στην τελευταία αυτή περίπτωση αποκλείονται κατ' άρθρο 330 και όσοι λόγοι ανυπαρξίας ή ακυρότητας του κριθέντος δικαιώματος περιλαμβάνονται στην ιστορική βάση της αγωγής, όχι όμως και της απόφασης. Έτσι, αν ο ενάγων ζήτησε με την αγωγή του να αναγνωρισθεί η ακυρότητα της σύμβασης, διότι αυτή προσκρούει σε απαγορευτική διάταξη νόμου, και αυτή απορρίφθηκε, ο ενάγων αυτός δεν μπορεί να επανέλθει με νεότερη αγωγή του και να ζητήσει αυτή τη φορά την αναγνώριση της ακυρότητας της σύμβασης, διότι αυτή προσκρούει σε άλλη απαγορευτική διάταξη του νόμου, μπορεί, όμως να επανέλθει με νεότερη αγωγή και να ζητήσει την αναγνώριση της ακυρότητας λόγω ανικανότητας προς δικαιοπραξία του καταρτίσαντος τη σύμβαση εναγομένου.

Διότι είναι γεγονός ότι και αν ακόμη η αρνητική αναγνωριστική αγωγή θεμελιώθηκε επί συγκεκριμένου λόγου αλλά και οσάκις αυτή θεμελιώθηκε επί περισσοτέρων λόγων ή και επί της γενικής άρνησης του ενάγοντος, εντέλει το δικαστήριο, αν μεν απέρριψε την αγωγή, οπότε αναγνώρισε την ύπαρξη του δικαιώματος, τότε έκρινε αντίστοιχα είτε επί του συγκεκριμένου λόγου είτε έκρινε επί όλων των σωρευθέντων λόγων, οπότε το δεδικασμένο από τη σχετική απόφαση καλύπτει κατ' άρθρο 324 μόνο τους κριθέντες λόγους, ενώ ο κατ' άρθρο 330

αποκλεισμός επεκτείνεται και σε όλους τους αυτοτελείς πραγματικούς ισχυρισμούς (ενστάσεις), τους οποίους πρότειναν οι διάδικοι, αδιάφορο αν αυτοί κρίθηκαν ή όχι από το δικαστήριο, καθώς και σε όσους μπορούσαν να προταθούν και δεν προτάθηκαν και οι οποίοι είναι καταλυτικοί ή αποσβεστικοί (από την πλευρά του ενάγοντος) ή και γενεσιουργοί από την πλευρά του εναγομένου του κριθέντος δικαιώματος υπό την προϋπόθεση όμως ότι οι ισχυρισμοί αυτοί ανήκουν στο ίδιο αντικείμενο δίκης. Επομένως με βάση την τελευταία αυτή διάταξη αποκλείονται από οποιαδήποτε μεταγενέστερη αρνητική ή θετική αναγνωριστική δίκη τόσο τα προταθέντα ακόμη και αν αυτά δεν εξετάστηκαν εντέλει από το δικαστήριο όσο και τα μη προταθέντα από τον ενάγοντα καταλυτικά ή αποσβεστικά πραγματικά γεγονότα που άγουν σε θεμελίωση του αρνητικού αιτήματος της αγωγής όσο και τα προταθέντα, αλλά και τα μη προταθέντα από τον εναγόμενο της αρχικής δίκης γενεσιουργά του επίδικου δικαιώματος πραγματικά γεγονότα που άγουν σε απόρριψη της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής εφόσον βέβαια ανήκουν στο ίδιο αντικείμενο δίκης.

Αν αντίθετα το δικαστήριο έκανε δεκτή την αγωγή, οπότε αναγνώρισε την ανυπαρξία του δικαιώματος, τότε έκρινε ως βάσιμο τον συγκεκριμένο λόγο, επί του οποίου θεμελιώθηκε η αγωγή, ή έστω έκρινε ως βάσιμο κάποιον από τους περισσότερους σωρευθέντες λόγους, ώστε και πάλι το εντεύθεν δεδικασμένο θα εκτείνεται κατ' άρθρο 324 μόνον επί του εκάστοτε κριθέντος λόγου. Όμως και εδώ η λειτουργία του άρθρου 330 αποκλείει κυρίως τον εναγόμενο της αρχικής δίκης από την προβολή στη μεταγενέστερη δίκη γενεσιουργών του επίδικου δικαιώματος πραγματικών γεγονότων που υφίσταντο και δεν είχαν προταθεί στην αρχική δίκη, εφόσον, όμως ανήκουν στο ίδιο αντικείμενο δίκης.

Στην πρώτη και πρακτικώς πιο ενδιαφέρουσα περίπτωση, κατά την οποία απορρίφθηκε η αρνητική αναγνωριστική αγωγή και αναγνωρίστηκε η ύπαρξη του δικαιώματος, είναι λοιπόν, προφανές, ότι το άρθρο 324 σε συνδυασμό με το άρθρο 330 εμποδίζει τον ενάγοντα να επανέλθει με νέα αρνητική αναγνωριστική αγωγή ή και τον εναγόμενο της αρχικής δίκης με νέα θετική αναγνωριστική αγωγή για το ίδιο δικαίωμα, αφού με την πρώτη απόφαση έχει κριθεί με δύναμη δεδικασμένου η ύπαρξη του δικαιώματος και αποκλείεται εντεύθεν η προβολή από τον ενάγοντα σε νέα μεταγενέστερη δίκη καταλυτικών ή αποσβεστικών του κριθέντος δικαιώματος

πραγματικών γεγονότων, τα οποία υφίσταντο κατά την αρχική αρνητική αναγνωριστική δίκη, αδιάφορο αν αυτά είχαν προταθεί ή όχι, εφόσον πάντως ανήκουν στο ίδιο αντικείμενο δίκης. Η λειτουργία αυτή του αποκλεισμού ανταποκρίνεται πλήρως στον σκοπό του άρθρου 330, μέσω του οποίου συμπληρώνεται η ενέργεια του δεδικασμένου, ώστε να εξασφαλίζεται έτσι η εμπέδωση της ισχύος της απόφασης στο πλαίσιο μεταγενέστερης δίκης και μέσω αυτής να μπορεί να διατηρηθεί η κοινωνική ειρήνη.

Καταλήγει λοιπόν, ο Καλαβρός, ότι κατ' αποτέλεσμα ορθή είναι η ως άνω άποψη του Κονδύλη μόνον εφόσον η αρνητική αναγνωριστική αγωγή στηρίχθηκε στη γενική άρνηση του ενάγοντος ως προς την ύπαρξη απόλυτου δικαιώματος, ενώ ορθή, αντίθετα, είναι η άποψη των Μητσόπουλου και Κεραμέως, εφόσον η αρνητική αναγνωριστική αγωγή ως προς απόλυτο δικαίωμα στηρίχθηκε επί συγκεκριμένου ή συγκεκριμένων λόγων ανυπαρξίας ή ακυρότητας ή αφορά σχετικό δικαίωμα.

Βέβαια είναι γεγονός, ότι η στενή χάραξη των αντικειμενικών ορίων του δεδικασμένου και του αποκλεισμού στη δεύτερη από τις παραπάνω περιπτώσεις οδηγεί σε πολλαπλασιασμό των δικών για το ίδιο κριθέν δικαίωμα, όμως από την άλλη πλευρά η επιλογή αυτή του Έλληνα νομοθέτη, η οποία αποτυπώνεται κυρίως στη διάταξη του άρθρου 324, αποτελεί συνειδητή δικαιοπολιτική επιλογή του, ο οποίος φαίνεται ότι αποδέχθηκε τον κίνδυνο πολλαπλασιασμού των δικών και τον εντεύθεν κίνδυνο έκδοσης αντιφατικών αποφάσεων έναντι της ανταπόκρισής του στο ιδεώδες της πλήρους πραγμάτωσης της ουσιαστικής έννομης τάξης.

5. Συμπέρασμα

Το αντικείμενο της δίκης αποτελεί μέγεθος διατρέχον την πολιτική δίκη από αρχής μέχρι τέλους. Η προτίμηση επομένως της μίας ή της άλλης εκ των παραπάνω απόψεων ως προς το αντικείμενο της δίκης επί αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής, είναι κρίσιμη κατά την έναρξη της δίκης ενόψει της έγερσης της αγωγής και της αντικειμενικής σώρευσης αγωγών, κατά την διάρκεια αυτής ενόψει της μεταβολής της αγωγής και της εκκρεμοδικίας και τέλος μετά την περάτωση της δίκης ενόψει του δεδικασμένου.

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, μέσω της αναγνωριστικής αγωγής αιτείται είτε η διαπίστωση της ύπαρξης κάποιας έννομης σχέσης (θετική αναγνωριστική αγωγή), είτε η διαπίστωση της μη ύπαρξης αυτής (αρνητική αναγνωριστική αγωγή). Αντικείμενο επομένως της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής και άρα και του αντικειμένου της δίκης σε περίπτωση άσκησης της τελευταίας είναι η ανυπαρξία συγκεκριμένης έννομης σχέσης. Ο λόγος μη ύπαρξης αυτής δε μπορεί να έχει προσδιοριστικό ρόλο για το αντικείμενο της δίκης, καθώς είτε θα πρόκειται για ισχυρισμό μη αυτοτελή (άρνηση), είτε για ισχυρισμό αυτοτελή αλλά μη δυνάμενο να εισάγει προς κρίση στη δίκη ένα δικαίωμα (ένσταση δικαιοφθόρος ή δικαιοκωλυτική). Αντίθετος με την τελευταία θέση είναι ο ³¹Καλαβρός, ο οποίος στηρίζει την προσδιοριστική λειτουργία της ιστορικής βάσης της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής στην δυνατότητα που έχουν οι ενστάσεις να εισάγουν προδικαστικό αντικείμενο δίκης. *«Όμως η ιδιορρυθμία αυτή της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής ότι δηλαδή η ιστορική της βάση αποτελείται από πραγματικά γεγονότα με τα οποία γίνεται επίκληση καταλυτικών ή αποσβεστικών του ισχυριζόμενου από τον εναγόμενο δικαιώματος, δεν αποτελεί κάτι ξένο στον ΚΠολΔ, ο οποίος και σε άλλες περιπτώσεις όπως στις περιπτώσεις προβολής προδικαστικού ζητήματος κατ'ένσταση, γνωρίζει τη διεύρυνση του αρχικού κύριου αντικειμένου της δίκης κατά βάθος, με την προσθήκη μέσω της ένστασης ενός προδικαστικού αντικειμένου της δίκης. Δηλαδή ο ΚΠολΔ γνωρίζει την εισαγωγή προδικαστικού αντικειμένου δίκης πέραν της αγωγής και μέσω αυτοτελών πραγματικών ισχυρισμών προτεινόμενων κατά κανόνα από τον εναγόμενο, ώστε δεν αποτελεί ανωμαλία όταν οι ίδιοι αυτοτελείς ισχυρισμοί εισάγονται στη δίκη από τον ενάγοντα και μέσω της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής και προσδιορίζουν έτσι το κύριο αντικείμενο της σχετικής δίκης»*. Θα πρέπει όμως να ληφθεί υπόψη ότι δυνατότητα εισαγωγής προδικαστικού αντικειμένου δίκης, έχουν μόνο οι γνήσιες μη αυτοτελείς ενστάσεις, οι οποίες και δε μπορούν να καταστούν αντικείμενο της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής. Όπως άλλωστε σημειώνει ³²ο ίδιος σε άλλη θέση οι καταχρηστικές ενστάσεις (οι οποίες προβάλλονται μέσω της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής) προβαλλόμενες από τον εναγόμενο δεν εισάγουν νέο προδικαστικό αντικείμενο, ούτε διευρύνουν το υφιστάμενο κύριο αντικείμενο της

---

³¹ Καλαβρός, Πολιτική δικονομία, 2016, σελ. 178.

³² Καλαβρός, Πολιτική δικονομία, 2016, σελ. 795.

δίκης. Ενώ τέλος, δε μπορεί να εξηγηθεί πως είναι δυνατόν η άρνηση η οποία μπορεί από μόνη της να αποτελεί περιεχόμενο της ιστορικής βάσης της αγωγής, να προσδιορίζει το αντικείμενο της δίκης.

Ως εκ τούτου το αντικείμενο της δίκης επί αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής πρέπει να προσδιορίζεται μόνο από το αίτημα αυτής, δηλαδή από την έννομη σχέση της οποίας η αναγνώριση της ανυπαρξίας ζητείται.

Η εφαρμογή της θέσης αυτής θα έχει τις εξής συνέπειες: α) Στο ζήτημα της μεταβολής του αντικειμένου της δίκης (223, 224) αυτό δε θα μεταβάλλεται σε περίπτωση προσθήκης νέων αρνήσεων ή ενστάσεων από αυτές που εμπεριείχε η ιστορική βάση της αγωγής, συνεπώς το πρόβλημα της δυνατότητας προβολής νέων ισχυρισμών θα αντιμετωπίζεται μόνο στο πλαίσιο του συγκεντρωτικού συστήματος (269, 527), β) στο ζήτημα των αντικειμενικών ορίων του δεδικασμένου (324) θα αποκλείεται δεύτερη αγωγή με αίτημα την ανυπαρξία έννομης σχέσης, η ύπαρξη ή μη της οποίας έχει ήδη κριθεί με τελεσίδικη απόφαση, ακόμη και αν η δεύτερη αγωγή θεμελιώνεται σε διαφορετικούς λόγους από αυτούς που απέρριψε ή έκανε δεκτούς η προγενέστερη απόφαση, γ) ³³δε νοείται αντικειμενική αθροιστική ή επικουρική σώρευση βάσεων της αγωγής (218, 219), καθώς πλειονότητα ισχυρισμών θα σημαίνει πλειονότητα αρνήσεων ή ενστάσεων και όχι σώρευση βάσεων, άρα ούτε και περισσότερα κεφάλαια απόφασης.

Η λύση αυτή επιτυγχάνει τόσο την τήρηση της αρχής της προδικασίας όσο και την αρχή *ne bis in idem*. Τυχόν νέες ενστάσεις ή αρνήσεις του ενάγοντος οι οποίες προβάλλονται πρώτη φορά με τις προτάσεις ή ακόμη και σε μεταγενέστερο στάδιο, αν πληρούνται οι προϋποθέσεις του 269, δε θα πρέπει να θεωρείται ότι είναι δυνατόν να αιφνιδιάσουν τον αντίδικο ούτε φυσικά να μεταβάλλουν το αντικείμενο της δίκης. Στην πραγματικότητα δε τίθεται καν ζήτημα τήρησης της αρχής της προδικασίας σε περίπτωση προβολής νέων ισχυρισμών αφού με αυτούς δεν ασκείται κάποιο δικαίωμα άρα δεν είναι δυνατό να εισάγουν αντικείμενο δίκης.

Τα αποτελέσματα είναι ικανοποιητικά και στο ζήτημα της επανεκδίκασης της ίδιας διαφοράς. Σημασία για την αντικειμενική οριοθέτηση του δεδικασμένου δεν

---

³³ Βλ. αντίστοιχα για ανακοπή 933 *Ποδηματά*, Ζητήματα εφαρμογής των άρθρων 933 και 936 ΚΠολΔ, 1991, σελ. 26 σημ. 25.

έχει η λειτουργία των ισχυρισμών που εμπεριέχονται στην ιστορική βάση της αγωγής ως βάσεων αυτής, αφού δε συνιστούν τέτοιες, αλλά η φύση τους ως ενστάσεων ή αρνήσεων. Η ανυπαρξία μιας έννομης σχέσης θα κρίνεται μία φορά και το δεδικασμένο θα επενεργεί ανεξαρτήτως του αν η νέα αγωγή στηρίζεται στους ίδιους ή διαφορετικούς λόγους, εκτός αν ο νέος ισχυρισμός είναι οψιγενής. Θα τίθεται δηλαδή σε εφαρμογή η ενέργεια του αποκλεισμού του άρθρου 330 και όχι το άρθρο 331, καθώς όπως έχει ήδη αναφερθεί παραπάνω οι ισχυρισμοί αυτοί δεν εισάγουν προδικαστικό ζήτημα. Σε διαφορετική περίπτωση ο ενάγων θα μπορούσε να ασκήσει τόσες αγωγές και να ανοίξει για την ίδια έννομη σχέση τόσες δίκες μέχρι να εξαντληθούν οι πιθανές ενστάσεις ή αρνήσεις, γεγονός που δε μπορεί να γίνει ανεκτό αλλά και θα ήταν λογικώς αδύνατο τουλάχιστον για την περίπτωση των αρνήσεων.

Επομένως, το αντικείμενο της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής καθορίζεται από την έννομη σχέση της οποίας η ανυπαρξία ζητείται να αναγνωριστεί και όχι από τους λόγους ανυπαρξίας αυτής. Μόνο όταν ζητείται να αναγνωριστεί η ανυπαρξία άλλης έννομης σχέσης θα μεταβάλλεται και το αντικείμενο της δίκης. Εξάλλου η έννομη αυτή σχέση δε θα περιέχεται μόνο στο αίτημα της αγωγής αλλά και στην ιστορική της βάση καθώς αναγκαία προϋπόθεση των ενστάσεων που θα τη συναποτελούν, είναι η προηγούμενη ύπαρξη της έννομης σχέσης η γέννηση της οποίας παρεμποδίστηκε με την ένσταση. Η ιστορική βάση δηλαδή, μιας αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής που στηρίζεται σε ένσταση θα εμπεριέχει κατά λογική αναγκαιότητα και τα πραγματικά περιστατικά του δικαιολογού κανόνα δικαίου που έχουν ως συνέπεια την ύπαρξη της έννομης σχέσης, τα οποία ο ενάγων με την ένστασή του ομολογεί, ισχυρίζεται όμως επιπροσθέτως ότι λόγω ενός σύγχρονου με τη σύναψη της σύμβασης γεγονότος αυτή δεν υπάρχει.

II. Η ΕΚΚΡΕΜΟΔΙΚΙΑ

1. Η ένσταση της εκκρεμοδικίας

³⁴Η εκκρεμοδικία αποτελεί δικονομική συνέπεια της άσκησης της αγωγής (221 § 1 περ. α') και λειτουργεί ως αρνητική διαδικαστική προϋπόθεση της δίκης (222 § 2), υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου 222 § 1.

Το ζήτημα που τίθεται είναι αν πληρούνται οι προϋποθέσεις λειτουργίας της ένστασης της εκκρεμοδικίας (222 § 1) και ειδικότερα αυτή της ³⁵ταυτότητας της επίδικης διαφοράς στις περιπτώσεις παράλληλης άσκησης αρνητικών αναγνωριστικών αγωγών, ³⁶αρνητικής αναγνωριστικής και καταψηφιστικής αγωγής, αρνητικής αναγνωριστικής και θετικής αναγνωριστικής αγωγής³⁷.

2. Παράλληλη άσκηση αρνητικών αναγνωριστικών αγωγών.

Με βάση τις ανωτέρω παραδοχές, η εκδίκαση της δεύτερης αγωγής θα εμποδίζεται στην περίπτωση που ζητείται η αναγνώριση της ανυπαρξίας της ίδιας έννομης σχέσης ακόμη και αν ζητείται για διαφορετικούς λόγους.

---

³⁴ Νίκας, Πολιτική Δικονομία II, 2005, σελ. 173 - 174 και 186επ.

³⁵ Κανένα ζήτημα δεν τίθεται κατά την απολύτως κρατούσα άποψη ως προς την προϋπόθεση της ταυτότητας των διαδίκων, σε περίπτωση απλής εναλλαγής της δικονομικής τους θέσης (ενάγων – εναγόμενος): «Ταυτότητα διαδίκων υπάρχει και όταν εναλλάσσεται η δικονομική τους θέση, αρκεί το δεδικασμένο της πρώτης δίκης να καταλαμβάνει και τους διαδίκους της δεύτερης και υπό την προϋπόθεση ότι και οι δύο δίκες έχουν το αυτό αντικείμενο.» βλ. ΕφΘεσ 230/1987 ΝΟΜΟΣ, ΕφΘεσ 353/1978 Αρμ 32, σελ. 738 (741 I): «Η ταυτότητα των διαδίκων δεν έχει την έννοια ότι οι διάδικοι πρέπει να εμφανίζονται και στις δύο δίκες υπό τον ίδιο μανδύα, δηλαδή του ενάγοντα ή του εναγόμενου. Σημασία έχει η ύπαρξη δικονομικής ταυτότητας των προσώπων και αυτό συμβαίνει σε όλες εκείνες τις περιπτώσεις κατά τις οποίες το δεδικασμένο της απόφασης της πρώτης δίκης καταλαμβάνει τους διαδίκους της δεύτερης.», ΕφΑθ 6851/1974 Αρμ 29, σελ. 262 (263 I), ΕφΠειρ 657/1995 ΕλλΔνη 1996, σελ. 1122 (1123), ΕφΑθ 11195/1995 ΝΟΜΟΣ, ΕιρΦλώρ 81/2000 ΝΟΜΟΣ, ΕιρΛευκ 88/2002 ΝΟΜΟΣ, ΕιρΆρτας 13/2008 ΝΟΜΟΣ, Baltzer, Die negative Feststellungsklage σελ. 150, Μπέης, ΠολΔικ 222 § 8, σελ. 1010, Δεληκωστόπουλος, άρθρο 225 σελ. 173, Κονδύλης, Το δεδικασμένον, 2007, σελ. 258, αντίθετος ο Σταυρόπουλος, Ερμηνεία ΚΠολΔ, σελ. 373 και ΜΠρΦλώρ 81/1971 ΝοΒ 1971, σελ. 1183 (1184 II) «υπάρχει διαφορά διαδίκων όταν ο εναγόμενος της πρώτης δίκης είναι ενάγων της δεύτερης.».

³⁶ Τα ίδια ισχύουν αντίστοιχα για τη σχέση αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής και αίτησης για την έκδοση διαταγής πληρωμής, με τη διαφορά βέβαια ότι η τελευταία δεν προκαλεί εκκρεμοδικία βλ. σχετική ανάλυση Τσαντίνης, Ανακοπή κατά Διαταγής Πληρωμής, 2002, σελ. 277.

³⁷ Με την αυτονόητη προϋπόθεση για την περίπτωση συρροής αρνητικής – καταψηφιστικής και αρνητικής - θετικής ότι οι παράλληλα ασκηθείσες αγωγές εμπεριέχουν σε κάθε περίπτωση την ίδια ιστορική βάση, αλλιώς προφανώς θα πρόκειται για διαφορετικά αντικείμενα δίκης. Στην πραγματικότητα δηλαδή το ζήτημα αφορά την ταυτότητα των αιτημάτων των εκάστοτε συρρεουσών αγωγών.

3. Παράλληλη άσκηση αρνητικής αναγνωριστικής και καταψηφιστικής αγωγής.

³⁸Κατά τον Φραγκίστα, ταυτότητα αντικειμένου δίκης υπάρχει όταν τα συμφέροντα εκείνου του διαδίκου που κινεί τη δεύτερη δίκη, προστατεύονται ήδη πλήρως σε περίπτωση ευνοϊκής έκβασης της πρώτης δίκης. Η δεύτερη δίκη είναι τότε περιττή «άσκοπο βάρος δικαζόντων και δικαζομένων» και πρέπει να εκλείψει. Άρα ταυτότητα θα υπάρχει όχι μόνο όταν το αντικείμενο των δύο δικών είναι το ίδιο απολύτως, αλλά και όταν το αντικείμενο της δεύτερης δίκης περιέχεται στο αντικείμενο της πρώτης, όπως συμβαίνει στην περίπτωση της προγενέστερης καταψηφιστικής αγωγής με τη μεταγενέστερη αρνητική αναγνωριστική, διότι τα συμφέροντα των οποίων την προστασία επιδιώκει η τελεσίδικη βεβαίωση ανυπαρξίας ορισμένης έννομης σχέσης πρόκειται να ικανοποιηθούν ήδη, διά της εκκρεμούς καταψηφιστικής αγωγής.

³⁹Αντίθετα, δε θα υπάρχει ταυτότητα αν η δεύτερη δίκη περιέχει το αντικείμενο της πρώτης και κάτι επιπλέον, όπως συμβαίνει στην περίπτωση της προγενέστερης αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής με τη μεταγενέστερη καταψηφιστική. Η παροχή δικαστικής προστασίας που ζητείται με τη δεύτερη αγωγή δεν είναι περιττή, διότι η απόφαση επί της αναγνωριστικής αγωγής, είτε αυτή κάνει δεκτή την αγωγή είτε την απορρίπτει, δε θα αποτελεί εκτελεστό τίτλο, άρα δε θα

---

³⁸ ΑΙΔ 1943, σελ. 600 – 601. Η άποψη αυτή, εκκινεί κατά τη γνώμη μου από λάθος βάση. Θεωρεί πως σκοπός του 222 ΚΠολΔ είναι η προστασία των συμφερόντων εκείνου του διαδίκου που κινεί τη δεύτερη δίκη. Αυτό όμως δεν είναι αληθές. Σκοπός του 222 ΚΠολΔ (βλ. Νίκα, Πολιτική Δικονομία ΙΙ, σελ. 187) είναι η κυρίως η πρόληψη του κινδύνου έκδοσης αντιφατικών αποφάσεων αλλά και η αποφυγή άσκοπης πρόσθετης επιβάρυνσης δικαστηρίων και διαδίκων για την ίδια διαφορά. Κατ' αποτέλεσμα η θέση του Φραγκίστα, επιτυγχάνει την εκπλήρωση των σκοπών του 222 ΚΠολΔ, μόνο στην περίπτωση της μεταγενέστερης αναγνωριστικής αγωγής. Αντίθετα, αποτυγχάνει στην περίπτωση της μεταγενέστερης καταψηφιστικής αγωγής. Αν δεν εμποδιστεί η εκδίκαση της τελευταίας, εξακολουθεί να υπάρχει ο κίνδυνος έκδοσης αντιφατικών αποφάσεων. Ενώ δεν είναι βέβαιη σ' αυτή την περίπτωση και η προστασία της αρχής της οικονομίας της δίκης. Είναι το ίδιο πιθανό η προγενέστερη θετική ή αρνητική αναγνωριστική αγωγή να απορριφθεί ή να γίνει δεκτή αντίστοιχα στην ουσία, με αποτέλεσμα να ολοκληρώνεται έτσι η υπόθεση, χωρίς την ανάγκη εκδίκασης της καταψηφιστικής αγωγής.

³⁹ Διαφωνεί ο *Bettermann* βλ. *Baltzer*, *Die negative Feststellungsklage*, σελ. 43, «αφήνοντας μια καταψηφιστική αγωγή να δικάζεται ενώ έχει ασκηθεί μια αναγνωριστική, παραγνωρίζεται η διαφορετικότητα εννόμου συμφέροντος και εκκρεμοδικίας. Όταν συγκρούεται το ατομικό συμφέρον των διαδίκων (έννομο συμφέρον) με το δημόσιο συμφέρον το οποίο προστατεύει ο θεσμός της εκκρεμοδικίας (ασφάλεια δικαίου) θα πρέπει το έννομο συμφέρον να υποχωρεί. Εξάλλου ο δανειστής σε περίπτωση στην ουσία απόρριψης της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής, μπορεί να λάβει την καταψηφιστική του απόφαση γρήγορα και χωρίς κόπο, λόγω της δέσμευσης του δικαστηρίου από το δεδικασμένο.».

προστατεύει τα συμφέροντα του δανειστή στο μέτρο κατά το οποίο θα τα προστάτευε μία απόφαση που καταδικάζει τον οφειλέτη σε παροχή.

⁴⁰Απολύτως σύμφωνοι με τη γνώμη και την επιχειρηματολογία του *Φραγκίστα*, είναι οι *Γέσιου/Φαλτσή, Καΐσης* και *Σαχπεκίδου* σύμφωνα με τους οποίους με αυτή την ερμηνεία εκπληρώνεται ο σκοπός του νόμου που είναι να αποκλείσει τη διεξαγωγή της δεύτερης δίκης για λόγους οικονομίας χρόνου και δαπάνης αλλά και για την αποφυγή έκδοσης αντιφατικών αποφάσεων.

⁴¹Στο ίδιο αποτέλεσμα καταλήγουν, οι *Ράμμος, Κονδύλης, Μπέης, Νίκας*, μέρος της ελληνικής νομολογίας και μέρος της γερμανικής νομολογίας και θεωρίας, κατά τους οποίους στην περίπτωση της μεταγενέστερης άσκησης αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής λειτουργεί η ένσταση της εκκρεμοδικίας, διότι το αντικείμενο της δεύτερης δίκης αποτελεί εξ' ολοκλήρου και αντικείμενο της πρώτης.

⁴²Αντίθετος όμως ο *Κεραμέας*, ο οποίος υποστηρίζει ότι δεν υπάρχει ταυτότητα διαφοράς όταν το αντικείμενο της δεύτερης δίκης ανακύπτει ως προδικαστικό ζήτημα στην πρώτη, γιατί μολονότι το δεδικασμένο μπορεί να επεκταθεί και σ' αυτό υπό τους όρους του άρθρου 331 ΚΠολΔ, δεν είναι εκ των

---

⁴⁰ *Γέσιου/Φαλτσή – Καΐσης*, Η Πολιτική Δίκη σε κίνηση, Ι, 1985, σελ. 53επ., *Σαχπεκίδου*, ΕΕΕυρΔ 1990, σελ. 713επ. «η αποδοχή της εκκρεμοδικίας υπέρ της πρώτης χρονικά δίκης θα επιβάρυνε δυσβάστακτα τα συμφέροντα του διαδίκου που επιδιώκει την απόκτηση εκτελεστού τίτλου.»

⁴¹ Βλ. *Glasson/Tissier/Morel/Ράμμος*, Σύστημα πολιτικής δικονομίας, τόμος Β', 1932, σελ. 44 «διότι η επί της πρώτης εκδοθησόμενη απόφαση θα αποτελεί δεδικασμένο και ως προς τη δεύτερη», *Κονδύλης*, Το Δεδικασμένο κατά τον ΚΠολΔ, 2007, σελ. 258, *Μπέης*, Πολιτική Δικονομία Γενικές Αρχές και κατ' άρθρον ερμηνεία ΙΙα', 1974, σελ. 1008, *Νίκας*, Η ένσταση της εκκρεμοδικίας σελ. 213 «άσκοπη και περιττή η συζήτηση της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής», *Baltzer*, Die negative Feststellungsklage, σελ. 41 σημ. 75, ΠρΑθ 15666/1960 ΕΕΝ 28 1961, σελ. 231 (232), ΠΠρΠειρ 1622/1985 Δ 1985, σελ. 740, αντίθετες οι ΠρΑθ 3489/1952 Θ. ΞΔ, σελ. 169 (170) και ΕφΛαρ 500/1974 Δ 1975, σελ. 739 «Δε λειτουργεί η ένσταση της εκκρεμοδικίας, διότι δεν υπάρχει ταυτότητα διαφοράς.», ΠΠρΘεσ 20561/1996 ΝΟΜΟΣ «Δεν υπάρχει εκκρεμοδικία όταν σε εκκρεμή δίκη πρόκειται να κριθεί παρεμπιπτόντως ουσιαστικό δικαίωμα που αποτελεί το κύριο αντικείμενο μιας άλλης εκκρεμούς δίκης», ΑΠ 749/1995 ΕΕΝ 1996, σελ. 644 (645 Ι), ΕφΑθ 8358/1999 ΕλλΔνη 2001, σελ. 195, πρβλ. ΑΠ 1628/1998 ΕλλΔνη 1991, σελ. 808.

⁴² *Κεραμέας*, Αστικό Δικονομικό Δίκαιο Γενικό Μέρος, 1986, σελ. 215, βλ. και ΜΠρΦλωρ 81/1971 ΝοΒ 1971, σελ. 1183 (1184 ΙΙ). Εδώ πρέπει να παρατηρηθούν τα εξής: Πράγματι γίνεται δεκτό ότι δε θεμελιώνεται η ένσταση της εκκρεμοδικίας, όταν η απόφαση της πρώτης δίκης δεν αναπτύσσει δεδικασμένο για τη δεύτερη (βλ. *Νίκας*, Πολιτική Δικονομία ΙΙ, σελ. 188). Αυτό όμως δε σημαίνει ότι η ένσταση της εκκρεμοδικίας θα λειτουργεί μόνο όταν είμαστε βέβαιοι ότι το δεδικασμένο της πρώτης δίκης θα καλύπτει τη δεύτερη. Κάτι τέτοιο θα σήμαινε ουσιαστική κατάργηση του θεσμού της εκκρεμοδικίας, καθώς πάντα θα υπάρχει η πιθανότητα η πρώτη δίκη να απορριφθεί ως απαράδεκτη και άρα να μη καλύπτεται από το δεδικασμένο.

προτέρων βέβαιο το περιεχόμενο της πρώτης δικαστικής απόφασης και συνεπώς η έκταση του δεδικασμένου.

Από την άλλη, σχετική ομοφωνία επικρατεί ως προς την αδυναμία λειτουργίας της ένστασης της εκκρεμοδικίας στην περίπτωση της μεταγενέστερης καταψηφιστικής αγωγής, με το επιχείρημα ότι η δεύτερη αγωγή υπερκαλύπτει την πρώτη. Διαφέρουν όμως οι απόψεις ως προς την τύχη που πρέπει να έχει η καταψηφιστική αγωγή: ⁴³κατά τον Κεραμέα, η δεύτερη δίκη πρέπει να συνεχιστεί απρόσκοπτα, ⁴⁴ο *Ευκλείδης* σε περίπτωση εκκρεμών δικών ενώπιον του ίδιου ή διαφορετικού δικαστηρίου που έχουν σχέση προδικαζούσης προς προδικαζόμενη, προτείνει την αναβολή της συζήτησης της προδικαζόμενης κατά την κρίση του δικαστηρίου, μέχρι την εκδίκαση της προδικαζούσης, για να αποφευχθεί η αντιφατική λύση της υπόθεσης, ⁴⁵ο Κονδύλης θέτει ζήτημα αναστολής της μίας από τις δύο δίκες κατά το άρθρο 249 ΚΠολΔ, ⁴⁶ο Νίκας θεωρεί ότι η παράλληλη εξέλιξη των δύο ενδίκων βοηθημάτων εγκυμονεί κινδύνους έκδοσης αλληλοαναιρούμενων δικανικών κρίσεων, απ' τη στιγμή όμως που δε χωρεί η ένσταση εκκρεμοδικίας, ως καταλληλότερη λύση προκρίνεται η αναστολή της δεύτερης δίκης κατά το 249

---

⁴³ Κεραμέας, Αστικό Δικονομικό Δίκαιο Γενικό Μέρος 1986, σελ. 215, έτσι και οι ΕφΠειρ 657/1995 ΕλλΔνη 1996, σελ. 1122 (1123), ΕφΑθ 11195/1995 ΕλλΔνη 1996, σελ. 1123 (εδώ όμως υπάρχει ούτως ή άλλως και διαφορά στην ιστορική βάση).

⁴⁴ *Ευκλείδης*, Η Πολιτική Δικονομία ως ισχύει εν Ελλάδι, Τόμος Α 1902, § 146 στοιχείο γ' σελ. 655, έτσι και οι ΕφΘεσ 182/1942 ΑΙΔ 1943, σελ. 596 και ΠρΘεσ 613/1942 ΑΙΔ 1943, σελ. 597 - 598: «Δεν υπάρχει ταυτότητα αντικειμένου των δύο δικών ώστε να γεννηθεί ζήτημα εκκρεμοδικίας, αλλά η πρώτη δίκη απλώς προδικάζει τη δεύτερα, δηλαδή υπάρχει σχέση μεταξύ των δύο δικών προδικαζούσης προς προδικαζόμενη, καθόσον από την έκβαση της πρώτης είτε γενομένης δεκτής της αγωγής, είτε απορριπτομένης ταύτης, θα κριθεί η βασιμότητα ή μη της δεύτερης, επομένως δεν πρόκειται περί εκκρεμοδικίας αλλά μόνο ζήτημα αναβολής της δεύτερης δύναται να προκύψει κατά την κρίση του δικάζοντος αυτή δικαστηρίου μέχρι πέρατος της πρώτης, ώστε να αποφευχθεί ο κίνδυνος έκδοσης αντιφατικών αποφάσεων επί των αυτών ζητημάτων υπό των δύο δικαστηρίων αλλά και τυχόν επιβάρυνση των διαδίκων με μάταιες δαπάνες αν προχωρήσει η δεύτερη δίκη.»

⁴⁵ Κονδύλης, Το Δεδικασμένο κατά τον ΚΠολΔ, 2007, σελ. 258.

⁴⁶ Νίκας, Η ένσταση εκκρεμοδικίας στην πολιτική δίκη, σελ. 209επ.: «Ο δανειστής πάντως, θα μπορούσε να αποφύγει την αναστολή εκδίκασης της αξίωσής του προβάλλοντας την στα πλαίσια της δίκης επί της αναγνωριστικής αγωγής μέσω καταψηφιστικής ανταγωγής ή ακόμη επιδιώκοντας τουλάχιστον τη συνεκδίκαση, της αυτοτελούς καταψηφιστικής του αγωγής με την αρνητική αναγνωριστική αγωγή του οφειλέτη. Η συζήτηση των αξιώσεων αυτών στα πλαίσια ενιαίας δίκης δε θα οδηγήσει σε διπλή διερεύνηση της ίδιας διαφοράς και συνεπώς θα αποκλείεται ο κίνδυνος αντιφατικών δικαστικών κρίσεων.», έτσι και η ΕιρΘεσ 3117/2009 ΝΟΜΟΣ «Αναστολή της δίκης χωρεί μετά από αίτηση κάποιου από τους διαδίκους ή και αυτεπάγγελτα όταν υφίσταται εκκρεμές προδικαστικά ζήτημα που απασχολεί το δικαστήριο.», ΜΠρΑθ 1306/2007 ΝΟΜΟΣ «Αναβολή (κατ' άρθρο 249 ΚΠολΔ) της συζήτησης της ανακοπής κατά της εκτέλεσης, αν η διάγνωση της διαφοράς εξαρτάται ολικά ή κατά ένα μέρος από την ύπαρξη ή την ανυπαρξία μιας έννομης σχέσης, που συνιστά αντικείμενο άλλης δίκης που "εκκρεμεί" στα πολιτικά δικαστήρια.», ΕφΑθ 3049/1992 ΝΟΜΟΣ, οι οποίες επίσης προκρίνουν τη διέξοδο του 249 ΚΠολΔ.

ΚΠολΔ, ⁴⁷ο Μπέης τέλος, λόγω του ότι ⁴⁸το δεδικασμένο επί της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής θα δεσμεύει τους διαδίκους και επί της καταψηφιστικής αγωγής, προτείνει την άσκηση επικουρικής καταψηφιστικής ανταγωγής κατά το άρθρο 219 § 3 ΚΠολΔ από τον δανειστή που ενάγεται με την αρνητική αναγνωριστική αγωγή, με την αίρεση της απόρριψης της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής του οφειλέτη του, ώστε να αποφεύγονται οι αντιφατικές αποφάσεις.

⁴⁹Από την άλλη μεριά, κατά τους *Δεληκωστόπουλο* και *Σινανιώτη*, ορθότερη είναι η θέση ότι η ταυτότητα του αιτήματος είναι ανεξάρτητη της ειδικότερης μορφής εννόμου προστασίας που επιδιώκεται με την έκδοση της απόφασης (αναγνώριση ή καταψήφιση), κατά συνέπεια υπάρχει ταυτότητα διαφοράς σε κάθε περίπτωση παράλληλης άσκησης αναγνωριστικής και καταψηφιστικής αγωγής, είτε έχει ασκηθεί πρώτα η αναγνωριστική, είτε η καταψηφιστική⁵⁰. Εξάλλου ο κίνδυνος έκδοσης αντιφατικών αποφάσεων εμφανίζεται και στις δύο περιπτώσεις. Η παραπάνω άποψη υποστηρίχθηκε στη γερμανική θεωρία κυρίως από τον ⁵¹*Bettermann*. Σύμφωνα με αυτή, αναγνωριστική και καταψηφιστική αγωγή έχουν το ίδιο αντικείμενο δίκης και η ένσταση εκκρεμοδικίας θα πρέπει να λειτουργεί ανεξάρτητα από το ποια ασκήθηκε πρώτη. Το «εναπομείναν υπόλοιπο» (*verbleibender Rest*) της καταψηφιστικής αγωγής, το αίτημα δηλαδή για εκτελεστό τίτλο, δε μπορεί να θεωρείται από μόνο του ξεχωριστό αντικείμενο δίκης. Ο δανειστής επομένως, τον οποίο πρόλαβε ο οφειλέτης με την αρνητική αναγνωριστική αγωγή, για να ασκήσει την καταψηφιστική του αγωγή, θα πρέπει να περιμένει την έκδοση τελεσίδικης απόφασης επί της αναγνωριστικής αγωγής. Με την είσοδο του δεδικασμένου, επί αποδοχής μεν της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής εμποδίζεται μία ασύμφορη από άποψη κόστους

---

⁴⁷ *Μπέης*, Πολιτική Δικονομία Γενικές Αρχές και κατ' άρθρον ερμηνεία Ια', 1974, σελ. 1008. Η πρόταση αυτή όμως για την περίπτωση της μεταγενέστερης καταψηφιστικής αγωγής, δε διαφέρει σε τίποτα στην πράξη από τη λειτουργία της ένστασης της εκκρεμοδικίας, αφού και στις δύο περιπτώσεις η δεύτερη δίκη ουσιαστικά θα αναστέλλεται μέχρι την τελεσίδικη περάτωση της πρώτης.

⁴⁸ Έτσι και η ΠΠρΠειρ 1481/1987, ΠΝ 1987, σελ. 369 (371).

⁴⁹ *Δεληκωστόπουλος – Σινανιώτης*, Ερμηνεία κατ' άρθρον ΚΠολΔ Β', 1969, σελ. 174, έτσι και οι ΜΠρΑθ 1972/1970 ΑρχΝ 1971, σελ. 301 (302), ΠΠρΑθ 8986/1976 ΝοΒ 1977, σελ. 224 (225).

⁵⁰ Έτσι και οι *Σταθόπουλος*, ΝοΒ 1978, σελ. 11, *Βλάσσης*, Δ 1977, σελ. 236, ΑΠ 672/1967 ΝοΒ 1968, σελ. 260, ΠΠρΠειρ 520/1977 ΕΕΝ 1977, σελ. 205, με το επιχείρημα ότι καταλαμβάνονται από το δεδικασμένο και τα προδικαστικά ζητήματα (331 ΚΠολΔ).

⁵¹ βλ. *Bettermann*, *Rechtshaengigkeit und Rechtsschutzform: eine prozessrechtliche Abhandlung* 1949, και *Baltzer*, *Die negative Feststellungsklage* σ. 42επ.

και χρόνου καταψηφιστική δίκη. Επί απόρριψης δε, επιβεβαιώνεται η ύπαρξη της αμφισβητούμενης αξίωσης και το δεύτερο δικαστήριο είναι δεσμευμένο.

Το Δικαστήριο των Κοινοτήτων δέχθηκε εκκρεμοδικία ⁵²τόσο από την προηγούμενη χρονικά καταψηφιστική για τη μεταγενέστερη αρνητική αναγνωριστική αγωγή, ⁵³όσο και από την προηγούμενη χρονικά αρνητική αναγνωριστική για τη μεταγενέστερη καταψηφιστική αγωγή, λόγω του ότι και οι δύο αγωγές έχουν κοινή αιτία.

⁵⁴Κατά μία άλλη άποψη, η οποία αναπτύχθηκε στη γερμανική νομολογία και θεωρία η έγερση της καταψηφιστικής αγωγής αίρει το έννομο συμφέρον της ήδη ασκηθείσας αρνητικής αναγνωριστικής. ⁵⁵Ως χρονικό σημείο παύσης του εννόμου συμφέροντος της αρνητικής αναγνωριστικής, θεωρείται αυτό κατά το οποίο δε μπορεί πλέον ο ενάγων της καταψηφιστικής να παραιτηθεί από το δικόγραφο ή το δικαίωμα αυτής χωρίς τη συναίνεση του εναγομένου. ⁵⁶Η αναγνωριστική αγωγή πρέπει τότε να

---

⁵²http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:4ee60a34-6b55-48f5-937e-c51aa60365ae.0007.03/DOC_2&format=PDF ΔΕΚ 08.12.1987 144/86 (Gubisch/Palumbo) «Η δεσμευτική ισχύς της συμβάσεως βρίσκεται έτσι στο κέντρο των δύο διαφορών. Υπό αυτές τις δικονομικές συνθήκες επιβάλλεται η διαπίστωση ότι οι δύο διαφορές έχουν το ίδιο αντικείμενο, η δε τελευταία αυτή έννοια δεν μπορεί να περιοριστεί στην τυπική ταυτότητα των δύο αγωγών.»

⁵³<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:61992CJ0406&from=EN> ΔΕΚ 06.12.1994 C-406/1992 (Tatry/Rataj) «Το άρθρο 21 της Συμβάσεως των Βρυξελλών έχει την έννοια ότι η αγωγή με την οποία ζητείται να αναγνωριστεί ότι ο εναγόμενος έχει ευθύνη για ορισμένη ζημία και να υποχρεωθεί συναφώς στην καταβολή αποζημιώσεως έχει την ίδια αιτία και το ίδιο αντικείμενο με προγενέστερη αγωγή, την οποία έχει ασκήσει ο εναγόμενος αυτός με αίτημα να αναγνωριστεί ότι δεν υπέχει ευθύνη για την εν λόγω ζημία. Εξάλλου, το αίτημα με το οποίο ο διάδικος ζητεί να αναγνωριστεί ότι δεν έχει ευθύνη για ορισμένη ζημία εμπεριέχει έμμεσα τον ισχυρισμό ότι δεν υπέχει υποχρέωση καταβολής αποζημιώσεως.»

⁵⁴ Βλ. Baltzer Die negative Feststellungsklage, σελ. 39.

⁵⁵ BGH NJW 1973, σελ. 1500 «Το Εφετείο θεωρεί, πως το έννομο συμφέρον για την αναγνώριση παύει κατά κανόνα, μόλις ο αντίδικος εγείρει καταψηφιστική αγωγή με το ίδιο αντικείμενο δίκης και δε μπορεί να παραιτηθεί πλέον από αυτή χωρίς τη συναίνεση του εναγομένου.»

⁵⁶ BGH NJW 1954, σελ. 1323 «Απέναντι στην προελαύνουσα καταψηφιστική αγωγή του εναγομένου (της αρνητικής αναγνωριστικής) δεν υπάρχει πλέον κανένα έννομο συμφέρον του ενάγοντα για την από αυτόν αιτούμενη αναγνώριση. Ο ενάγων θα έπρεπε τότε να κηρύξει την αγωγή του περατωμένη, εξαιτίας γεγονότος ή συμβάντος που καθιστά το αίτημα της αγωγής άνευ αντικειμένου. Η παρ' όλα αυτά διατηρηθείσα αγωγή θα πρέπει να απορριφθεί ως απαράδεκτη.», OLG Frankfurt NJW 1970, σελ. 2069 «Το έννομο συμφέρον της αναγνωριστικής αγωγής, με την οποία ζητείται από τον ασφαλισμένο να αναγνωριστεί η υποχρέωση του ασφαλιστή προς παροχή ασφαλιστικής προστασίας, αίρεται από τη μεταγενέστερη ανταγωγή του ασφαλιστή, με την οποία ζητεί την επιστροφή των καταβεβλημένων ποσών», σελ. 2070 «Η αναγνωριστική αγωγή καθίσταται λόγω της έγερσης της ανταγωγής απαράδεκτη. Ο ενάγων (της αναγνωριστικής) δεν έχει τώρα πλέον κανένα έννομο συμφέρον, διότι με αυτή μόνο η αναγνώριση της υποχρέωσης παροχής ασφαλιστικής προστασίας επιδιώκεται.»

κηρυχθεί ως περατωμένη εξαιτίας γεγονότος ή συμβάντος που καθιστά το αίτημα της αγωγής άνευ αντικειμένου από τον ενάγοντα (βλ. § 91a ZPO) ή αλλιώς να απορριφθεί ως απαράδεκτη⁵⁷.

⁵⁸Ενώ σύμφωνα με άλλη επιχειρηματολογία η οποία κατά ένα μέρος υποστηρίζει την προηγούμενη άποψη προσθέτοντας κάποιες εξαιρέσεις, μία παράλληλη διαδρομή αρνητικής αναγνωριστικής και καταψηφιστικής αγωγής πρέπει να αποκλειστεί σε βάρος της πρώτης, εξαιτίας του κινδύνου της σύγχυσης δικαίου αλλά και της αδυναμίας της αναγνωριστικής αγωγής να ικανοποιήσει το επίδικο δικαίωμα. ⁵⁹Υπό κάποιες όμως ιδιαίτερες συνθήκες θα μπορούσε μια συνέχιση της δίκης της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής να αποδεικνυόταν η κατάλληλη επιλογή.

4. Παράλληλη άσκηση αρνητικής και θετικής αναγνωριστικής αγωγής

---

⁵⁷ Αντίθετος ο *Bettermann*, *Rechtshaengigkeit*, 1949 σελ. 31 «Το να παραπέμπεις τον οφειλέτη, να κηρύξει ως περατωμένη την αρνητική αναγνωριστική αγωγή του λόγω της δήθεν μεταγενέστερης άρσης του εννόμου συμφέροντός του, ώστε να παραμείνει η μεταγενέστερα ασκούμενη καταψηφιστική αγωγή, θα ήταν μια εξίσου άνετη αλλά και άδικη διέξοδος. Διότι απ' τη μια κηρύσσεται η δίκη αναγνώρισης περατωμένη μόνο τότε, όταν ο εναγόμενος δεν επικαλείται πια το δικαίωμα ενάντια στο οποίο στρέφεται ο ενάγων, είναι δηλαδή και οι δύο πλέον της ίδιας γνώμης. Όμως η μεταγενέστερα ασκούμενη καταψηφιστική αγωγή αποδεικνύει το ακριβώς αντίθετο. Απ' την άλλη θα μπορούσε ένα ιδιαίτερο έννομο συμφέρον του οφειλέτη να επιβάλλει την πραγμάτωση της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής και την κατ' αρχήν αναβολή της καταψηφιστικής.».

⁵⁸ Βλ. *BGH NJW* 1973, σελ. 1500, «Ναι μεν θα μπορούσε εξαιρετικά, ένα έννομο συμφέρον για τη συνέχιση της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής να υπάρχει, ιδίως όταν η αντιδικία είναι ώριμη προς έκδοση απόφασης. Για μία τελειωτική όμως λύση επί της επίδικης έννομης σχέσης, μόνο τότε θα μπορούσε να οδηγήσει η αρνητική αναγνωριστική αγωγή, όταν θα είχε επιτυχία. Αν απορριπτόταν για λόγους ουσίας, ναι μεν θα ήταν βέβαιο ότι ο εναγόμενος μπορεί ακόμη να προβάλλει κάποιες αξιώσεις από τη σύμβαση, κατά τα άλλα όμως μένουν όλα ανοικτά. Δε γνωρίζουμε καν ποιες αξιώσεις έχει ακόμη ο εναγόμενος, εξαιρουμένου του ύψους των. Γι' αυτό δεν έχει μία απόρριψη της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής για τον εναγόμενο την ίδια αξία με μια καταψηφιστική απόφαση προς όφελός του. Επειδή δε είναι αθέβαια η έκβαση της δίκης επί αναγνωριστικής αγωγής, δε μπορεί να θεωρηθεί, ότι η συνέχισή της θα ήταν οικονομικότερη από τον τερματισμό της.», και *Baltzer Die negative Feststellungsklage*, σελ. 40 - 41.

⁵⁹ Βλ. *BGH NJW* 1955, σελ. 1437, «Εξαιρετικά μπορεί ένα τέτοιο έννομο συμφέρον αναγνώρισης να εξακολουθήσει να υπάρχει, όταν η απόφαση της δίκης είναι ώριμη προς έκδοση.», *BGH NJW* 1968 σ. 50 «Σε μια υπόθεση αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής που είναι εκκρεμής στον αναιρετικό βαθμό, δεν αίρεται το έννομο συμφέρον, όταν ο αντίδικος κατά τη διάρκεια της αναιρετικής διαδικασίας ασκήσει καταψηφιστική αγωγή σε πρώτο βαθμό. Η άποψη για την άρση του εννόμου συμφέροντος της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής από τη μεταγενέστερη καταψηφιστική θα μπορούσε μόνο τότε να ισχύει, όταν η καταψηφιστική αγωγή λύνει την έννομη σχέση με έναν ισότιμο κατάλληλο από άποψη οικονομίας της δίκης τρόπο, όταν δηλαδή δε χρειάζεται πια η αναγνωριστική απόφαση για την εξάλειψη της ανασφάλειας.»

⁶⁰Κατά την κρατούσα άποψη σε αυτή την περίπτωση τα αντικείμενα των δύο αγωγών συμπίπτουν απολύτως και συνεπώς η αγωγή που ασκήθηκε μεταγενέστερα, είτε αρνητική, είτε θετική, οφείλει να υποχωρήσει σύμφωνα με τον κανόνα του άρθρου 222 § 2 ΚπολΔ. ⁶¹Η υποχώρηση αυτή πρέπει να αποδοθεί, σύμφωνα με μέρος της νομολογίας, στην έλλειψη εννόμου συμφέροντος της μεταγενέστερης αγωγής, καθώς η συζήτηση της δεύτερης αγωγής κρίνεται περιττή και μάταιη.

⁶²Προς αντίκρουση της τελευταίας άποψης ο Νίκας υποστηρίζει ότι όταν η διαδικαστική προϋπόθεση του εννόμου συμφέροντος συντρέχει με άλλη διαδικαστική προϋπόθεση που την εξειδικεύει, η πρώτη πρέπει να υποχωρήσει. Η δεύτερη δίκη συνεπώς, επιβάλλεται να σταματήσει όχι επειδή κινδυνεύει η οικονομία της δίκης (αρχή η οποία προστατεύεται από το έννομο συμφέρον) αλλά επειδή κινδυνεύει η ασφάλεια του δικαίου (η οποία προστατεύεται από τον θεσμό της εκκρεμοδικίας).

⁶³Σύμφωνα με άλλη άποψη με την άσκηση της θετικής αναγνωριστικής αγωγής, το έννομο συμφέρον της αρνητικής αναγνωριστικής για τη συνέχιση της δίκης και την έκδοση απόφασης αίρεται, ⁶⁴όπως συμβαίνει κατά την ίδια άποψη και στην περίπτωση μεταγενέστερης άσκησης καταψηφιστικής αγωγής για την προγενέστερη αρνητική αναγνωριστική. Και ο ενάγων της αρνητικής αναγνωριστικής πρέπει είτε να κηρύξει την αγωγή του ως περατωμένη εξαιτίας γεγονότος ή

---

⁶⁰ Βλ. *Baltzer Die negative Feststellungsklage*, σελ. 47 με περαιτέρω παραπομπές στην σημ. 94 και σελ. 150 - 151. Ενώ ο ίδιος θεωρεί πως υπάρχει ταυτότητα αντικείμενου δίκης ακόμη και στην περίπτωση κατά την οποία με τη μεταγενέστερη θετική αναγνωριστική αγωγή ζητείται η αναγνώριση οφειλής ενός ορισμένου ποσού, ενώ με την προγενέστερη αρνητική ζητείται απλώς η αναγνώριση μη ύπαρξης οφειλής, διότι ο προσδιορισμός του ποσού δεν είναι απαραίτητο στοιχείο του ορισμένου της αγωγής, επομένως η προσθήκη του δε μεταβάλλει το αντικείμενο της δίκης. *Νίκας*, Η ένσταση εκκρεμοδικίας στην πολιτική δίκη, σελ. 214, *Καλαθρό*, Πολιτική Δικονομία II, 2006, σελ. 488/489 σύμφωνα με τον οποίο στην περίπτωση αυτή βλέπουμε την αρνητική όψη της ταυτότητας των δύο αντικειμένων της δίκης. Καθώς ναι μεν φαίνεται καταρχήν να μη ταυτίζονται τα δύο αιτήματα, άρα να μην έχουμε ταυτότητα αντικείμενου δίκης, όμως με μια δεύτερη ανάγνωση γίνεται κατανοητό ότι ταυτίζονται απολύτως με την έννοια ότι το ένα λογικά αποκλείει το άλλο. Έχει χαρακτηριστεί άλλωστε η αρνητική αναγνωριστική αγωγή από τη γερμανική νομολογία ως *καθρέφτισμα (Spiegebild)* της θετικής βλ. *OGHRZ NJW 1950* σ. 104, ή *αντίστοιχο (Gegenstueck)* αυτής, βλ. *Baltzer Die negative Feststellungsklage*, σελ. 3, ορισμοί που καταδεικνύουν την πεποίθηση περί απόλυτης ταύτισης των αντικειμένων τους.

⁶¹ ΕφΘεσ 2671/1982 ΝΟΜΟΣ, «έλλειψη εννόμου συμφέροντος προς άσκηση αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής, λόγω δεδικασμένου, που προέκυψε από την απόρριψη της θετικής αναγνωριστικής αγωγής των αντιδίκων», ΠΠρΘεσ 10003/1996 ΝΟΜΟΣ και ΠΠρΘεσ 14356/2003 ΝΟΜΟΣ στην περίπτωση αναγνώρισης εμπράγματος δικαιώματος.

⁶² *Νίκας*, Η ένσταση εκκρεμοδικίας στην πολιτική δίκη, σελ. 214.

⁶³ Βλ. *Baltzer Die negative Feststellungsklage*, σελ. 48 με περαιτέρω παραπομπές στην σημ. 98.

⁶⁴ Βλ. *Baltzer Die negative Feststellungsklage*, σελ. 39 με περαιτέρω παραπομπές στην σημ. 70.

συμβάντος που καθιστά το αίτημα της αγωγής άνευ αντικειμένου, είτε η αγωγή να απορριφθεί ως απαράδεκτη.

⁶⁵Σύμφωνα με μια τρίτη άποψη, ναι μεν εμποδίζει η προγενέστερη αρνητική αναγνωριστική αγωγή τη μεταγενέστερη θετική, λόγω ταυτότητας του αντικειμένου της δίκης, όμως η ένσταση της εκκρεμοδικίας δε λειτουργεί στην περίπτωση που για τη μεταγενέστερη θετική αγωγή υπάρχει ένα ειδικότερο έννομο συμφέρον, διότι ο επιδιωκόμενος έννομος σκοπός των δύο αγωγών μπορεί να διαφέρει. Αυτός ο διαφορετικός επιδιωκόμενος σκοπός μπορεί να είναι η διακοπή της παραγραφής, η οποία ⁶⁶κατά μία άποψη επέρχεται μόνο στην περίπτωση έγερσης θετικής αναγνωριστικής αγωγής και όχι αρνητικής, ⁶⁷ενώ δε μπορεί να επιτευχθεί κατά την ίδια άποψη με το αίτημα του εναγομένου προς απόρριψη της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής. ⁶⁸Στην περίπτωση αυτή κατά τον *Macke* ο επιδιωκόμενος σκοπός της θετικής αναγνωριστικής αγωγής υπερκαλύπτει αυτόν της αρνητικής αναγνωριστικής με αποτέλεσμα να διαφοροποιείται από το αντικείμενο αυτής, άρα να μην εμποδίζεται από την ένσταση εκκρεμοδικίας. ⁶⁹Εξάλλου σε διαφορετική περίπτωση ο οφειλέτης θα συμπεριφερόταν αναμφίβολα δόλια, εάν είχε τη δυνατότητα με την άσκηση της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής να εμποδίσει την θετική αναγνωριστική του οφειλέτη και μαζί μ' αυτή και τη διακοπή της παραγραφής, έως ότου μπορέσει να επικαλεστεί την παραγραφή του επίδικου δικαιώματος.

---

⁶⁵ KG NJW 1961, σελ. 33.

⁶⁶ Βλ. σχετικά παρακάτω στις σελ. 39επ.

⁶⁷ BGH NJW 1963 σ. 341, BGH NJW 1978, σελ. 1975.

⁶⁸ *Macke* NJW 1990, σελ. 1651, ο οποίος προχωρά ένα βήμα παρακάτω αποδεχόμενος ότι όχι απλώς δεν εμποδίζεται η θετική αναγνωριστική από την προγενέστερη αρνητική αλλά και ότι «η θετική αναγνωριστική εκτοπίζει την προγενέστερη αρνητική».

⁶⁹ Βλ. *Baltzer*, Die negative Feststellungsklage, σελ. 48 σημ. 99. Σημειωτέον ότι κατά το Γερμανικό Δίκαιο συνέπεια της αποδοχής της ένστασης εκκρεμοδικίας είναι η απόρριψη της αγωγής ως απαράδεκτης (§ 261 παρ. 3 περ. 1 ZPO), με την απόρριψη δε της αγωγής ως απαράδεκτης θεωρείται ότι η παραγραφή δε διεκόπη ποτέ. Αντίθετα στο Ελληνικό Δίκαιο απλώς αναστέλλεται η συζήτηση της δεύτερης αγωγής μέχρι την τελεσίδικη περάτωση της πρώτης δίκης, κατά συνέπεια ο δανειστής σε καμία περίπτωση δεν εμποδίζεται να διακόψει την παραγραφή με την έγερση θετικής αναγνωριστικής αγωγής, αφού οι συνέπειες αυτής θα παραμείνουν και μετά την αναστολή της δεύτερης δίκης (βλ. και *Νίκα*, Η ένσταση εκκρεμοδικίας στην πολιτική δίκη, σελ. 215).

III. Η ΥΛΙΚΗ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑ

⁷⁰Η καθ' ύλη αρμοδιότητα των πρωτοβάθμιων δικαστηρίων εξαρτάται από την αξία του αντικειμένου της διαφοράς, ⁷¹η οποία υπολογίζεται σύμφωνα με το αίτημα της αγωγής (9 εδ. α' ΚΠολΔ). Το ζήτημα που τίθεται εν προκειμένω είναι εάν και επί αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής η αξία του αντικειμένου της διαφοράς καθορίζεται από το αίτημα της αγωγής.

⁷²Κατά την απολύτως κρατούσα άποψη σε νομολογία και θεωρία, γίνεται δεκτό ότι η αρνητική αναγνωριστική αγωγή είναι η αντίστροφη όψη της θετικής, με την έννοια ότι έχουν αντιστραφεί οι ρόλοι ενάγοντος και εναγομένου και άρα καθ' ύλη αρμόδιο δικαστήριο προς εκδίκαση της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής είναι εκείνο το δικαστήριο, το οποίο θα είχε αρμοδιότητα, αν είχε ασκηθεί η αγωγή από τον ήδη εναγόμενο ως θετική. ⁷³Η αξία του αντικειμένου της διαφοράς της θετικής αναγνωριστικής αγωγής προσδιορίζεται από το αίτημα αυτής, άρα ο προσδιορισμός της αξίας του αντικειμένου της διαφοράς ακολουθεί και στην αρνητική αναγνωριστική αγωγή το άρθρο 9.

⁷⁴Σύμφωνα όμως με μια άλλη άποψη η οποία αναπτύχθηκε στη Γερμανία και βρίσκει έρεισμα στην § 3 ZPO (αντίστοιχο άρθρο 8), κατά την οποία ο προσδιορισμός της αξίας της διαφοράς ανήκει στην ελεύθερη κρίση του δικαστηρίου, ο υπολογισμός της αξίας του αντικειμένου της δίκης επί αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής συνδέεται όχι με το αίτημα αυτής αλλά με το έννομο συμφέρον

---

⁷⁰ Νίκας, Πολιτική Δικονομία Ι, 2003, σελ. 157.

⁷¹ Νίκας, Πολιτική Δικονομία Ι, 2003, σελ. 158.

⁷² ΠΠρθεσ 598/86 Αρμ. 41, σελ. 39, *Μητσόπουλος*, Η αναγνωριστική αγωγή κατά το ελληνικόν δικονομικόν δίκαιον, 1947, σελ. 174, *Μπέης*, Δ 1970 σ. 213, *Σταυρόπουλος*, Ερμηνεία του Κώδικος Πολιτικής Δικονομίας (κατ' άρθρον) Συμπλήρωμα και προσαρμογή, 1972, σελ. 46 σημ. 6, *Πρωτονοτάριος*, ΕλλΔνη 1986, σ. 432 (433/434), *Καλαθρός*, Πολιτική Δικονομία ΙΙ, 2006, σελ. 68, έτσι και ο *Baltzer*, Die negative Feststellungsklage, σελ. 124 και 126 στο τέλος.

⁷³ Βλ. *Πρωτονοτάριο* ό.π., σελ. 434.

⁷⁴ OLG Karlsruhe MDR 55, σελ. 367, διαφωνεί ο *Baltzer* ό.π. σελ. 125 και 127 «Βάση και ταυτόχρονα αντικείμενο της επιμέτρησης μπορεί να είναι μόνο το αντικείμενο της αγωγής. Κάθε καθορισμός της αξίας του αντικειμένου της δίκης, ο οποίος δε λαμβάνει υπόψη το αντικείμενο της δίκης, αλλά κατευθύνεται σε κάποιο άλλο χαρακτηριστικό όπως το έννομο συμφέρον του ενάγοντα για την αναγνώριση είναι προβληματικός και λόγω της ασάφειας που εμπεριέχει ο όρος του εννόμου συμφέροντος αντίθετα με τον μονοσήμαντο ορισμό, του από τον ενάγοντα κατά είδος και μέγεθος καθορισμένου αντικειμένου της δίκης.»

(Rechtsschutzinteresse) του ενάγοντα για την αναγνώριση της ανυπαρξίας της έννομης σχέσης, δηλαδή με το εάν ο κίνδυνος έγερσης αξίωσης από τον εναγόμενο από την επίμαχη έννομη σχέση βρίσκεται κοντά ή μακριά.

⁷⁵Η κατ' άλλη διατύπωση για τον καθορισμό της αξίας του αντικειμένου της διαφοράς αρνητικής αναγνωριστικής ανταγωγής πρέπει να εξετάζεται εάν ο κίνδυνος έγερσης αξίωσης από τον ενάγοντα της αγωγής είναι μεγάλος ή πιο περιορισμένος, ώστε να διαμορφωθεί ανάλογα η αξία του αντικειμένου της διαφοράς.

⁷⁶Όπως για τις καταψηφιστικές αγωγές η αξία του αντικειμένου της διαφοράς εκτιμάται σύμφωνα με την αξία της επίδικης αξίωσης, έτσι εκτιμάται για τις αναγνωριστικές αγωγές σύμφωνα με το έννομο συμφέρον του ενάγοντα για την επιθυμητή αναγνώριση. Αυτό θα πρέπει να ισχύει τόσο για τη θετική όσο και για την αρνητική αναγνωριστική αγωγή. Το ύψος αυτού του εννόμου συμφέροντος δε μπορεί με κανένα τρόπο να ταυτίζεται με το ύψος της αξίωσης, η ύπαρξη ή ανυπαρξία της οποίας ζητείται να αναγνωριστεί. Για τις θετικές αναγνωριστικές αγωγές για παράδειγμα δέχεται η νομολογία ότι η αξία του αντικειμένου της διαφοράς είναι το 80% της αξίας μιας ανάλογης καταψηφιστικής αγωγής.

⁷⁷Κατά μία άποψη η αξία του αντικειμένου της διαφοράς μιας αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής όχι μόνο δε πρέπει να είναι υψηλότερη αλλά ακόμη χαμηλότερη της αξίας μιας θετικής αναγνωριστικής αγωγής, διότι ο ενάγων μιας θετικής αναγνωριστικής αγωγής θέλει μ' αυτή να προετοιμάσει ή διευκολύνει την προβολή μιας καταψηφιστικής αξίωσης, ενώ ο ενάγων μιας αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής θέλει μόνο να προστατευθεί από τον κίνδυνο να «υπερκαλυφθεί» από μία καταψηφιστική αγωγή. Το έννομο συμφέρον του σχετίζεται με το μέγεθος αυτού του κινδύνου, πρέπει όμως να αξιολογηθεί χαμηλότερα από μια καταψηφιστική αγωγή, «⁷⁸διότι το ενδεχόμενο είναι λιγότερο από το γεγονός άσκησης τέτοιας αγωγής». Τέλος το OLG Celle έκρινε στη συγκεκριμένη περίπτωση ότι ο αντενάγων αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής δεν αναμένει μια ενδεχόμενη καταψηφιστική αγωγή, αλλά θέλει μόνο την αναγνώριση της ανυπαρξίας μιας τέτοιας

---

⁷⁵ OLG Schleswig SchlHA 1955, σελ. 299.

⁷⁶ OLG Celle NJW 1962, σελ. 1065.

⁷⁷ OLG Celle ό.π.

⁷⁸ «Denn die Moeglichkeit ist weniger als die Tatsache solcher Klagen»

αξίωσης. Κρίνει επομένως ότι το έννομο συμφέρον του φτάνει στα 2/3 της απειλούμενης αξίωσης. Και μειώνει την αξία του αντικειμένου της δίκης από τα 306.500 μάρκα στα 180.000 μάρκα.

⁷⁹Σύμφωνα με άλλη άποψη θετική και αρνητική αναγνωριστική αγωγή πρέπει να έχουν ίση μεταχείριση ως αναγνωριστικές αγωγές και η αξία του αντικειμένου της διαφοράς να μειώνεται κατά το ίδιο ποσοστό σχετικά με την επίδικη απαίτηση και στις δύο περιπτώσεις. Συγκεκριμένα, θεωρείται ότι στην περίπτωση θετικής αναγνωριστικής αγωγής το έννομο συμφέρον του ενάγοντα που αφορά μόνο και μόνο την αναγνώριση της έννομης σχέσης πρέπει να αξιολογείται πιο περιορισμένα σε σχέση με μια καταψηφιστική αγωγή, η απόφαση της οποίας μπορεί να εκτελεστεί. Το ίδιο πρέπει να ισχύει σύμφωνα με την ίδια άποψη και για την αρνητική αναγνωριστική αγωγή. Εξάλλου η εφαρμογή των ίδιων αρχών για την αξιολόγηση θετικής και αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής δικαιολογείται από τη σκέψη, ότι σε περίπτωση παράλληλης άσκησης θετικής και αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής για την ίδια έννομη σχέση, θεμελιώνεται κατά της τελευταίας χρονικά ασκηθείσας αγωγής η ένσταση της εκκρεμοδικίας. Η ένσταση αυτή προϋποθέτει όμως ταυτότητα αντικειμένου δίκης. Έτσι το KG καθόρισε την αξία του αντικειμένου της δίκης στην περίπτωση αυτή από μια ισχυριζόμενη αξίωση 7.123,12 μάρκων στα 5.000 μάρκα.

Σε άλλες περιπτώσεις ⁸⁰το KG προχώρησε στην περίπτωση διαρκούς σύμβασης σε μια έκπτωση κατά 1/5 σε σχέση με την ισχυριζόμενη αξίωση, καθώς με την αρνητική αναγνωριστική αγωγή ο ενάγων μόνο και μόνο αμύνεται κατά μιας μελλοντικής ενδεχόμενης έγερσης αξίωσης, ⁸¹το OLG Karlsruhe καθορίζει την αξία του αντικειμένου της διαφοράς λίγο πιο περιορισμένα από την ισχυριζόμενη απαίτηση, ή ⁸²αξιολογεί το έννομο συμφέρον της αναγνώρισης μόλις στο 20% της αξίωσης. ⁸³Το OLG Schleswig καθορίζει την αξία στο μισό περίπου της ισχυριζόμενης αξίωσης.

---

⁷⁹ KG NJW 55, σελ. 797, αντίθετος ο *Baltzer*, ό.π. σελ. 125 «Μια μείωση της αξίας του αντικειμένου της διαφοράς, επειδή στις περιπτώσεις των αναγνωριστικών αγωγών μόνο μια αναγνώριση της επίδικης απαίτησης είναι δυνατή, δεν είναι ορθή. Η αξία της απαίτησης είναι καθοριστική και στις δύο περιπτώσεις (αρνητικής ή θετικής αναγνωριστικής αγωγής).»

⁸⁰ KG NJW 1956, σελ. 1206.

⁸¹ OLG Karlsruhe MDR 59, σελ. 402.

⁸² OLG Karlsruhe MDR 55, σελ. 367.

⁸³ OLG Schleswig SchlHA 55, σελ. 299.

⁸⁴Σύμφωνα με μια άλλη άποψη η οποία επίσης αναπτύχθηκε στη γερμανική νομολογία, ο καθορισμός της αξίας του αντικειμένου της διαφοράς συνδέεται με το δικονομικό αποτέλεσμα της άσκησης μιας αρνητικής αναγνωριστικής ή καταψηφιστικής αγωγής απ' τη μία πλευρά και μιας θετικής αναγνωριστικής από την άλλη. Καθοριστικό είναι το αν η απόφαση κλείνει οριστικά μια υπόθεση ή έχει προπαρασκευαστικό χαρακτήρα. Με την άσκηση αρνητικής αναγνωριστικής ή καταψηφιστικής αγωγής, η διαφορά κλείνει τελειωτικά («*abschliessend*»), καθώς μια απόφαση που δέχεται την αρνητική αναγνωριστική αγωγή αποκλείει όχι μόνο μια αντίθετη θετική αναγνωριστική αγωγή αλλά και μία ανάλογη καταψηφιστική.

Αντίθετα η θετική αναγνωριστική αγωγή έχει έναν προπαρασκευαστικό («*vorbereitend*») χαρακτήρα και δεν επιφέρει καμία τελειωτική απόφαση για την επίδικη έννομη σχέση. Για παράδειγμα η άσκηση μιας θετικής αναγνωριστικής αγωγής όταν δεν είναι ακόμη δυνατή η άσκηση της καταψηφιστικής, σκοπό έχει κατά κύριο λόγο να διακόψει την παραγραφή και να αποτρέψει την μεταγενέστερη επιβάρυνση του ενάγοντα να διεξάγει αποδείξεις. Επειδή λοιπόν η άσκηση καταψηφιστικής αγωγής παραμένει ακόμη αναγκαία, δικαιολογείται για την θετική αναγνωριστική αγωγή μία έκπτωση στην αξία του αντικειμένου της διαφοράς, σχετικά με την ανάλογη καταψηφιστική.

⁸⁵Κατ' άλλη άποψη το αντικείμενο της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής μπορεί να είναι ανεπίδεκτο χρηματικής αποτίμησης και γι' αυτό να υπάγεται στο

---

⁸⁴ OLG Neustadt NJW 1953, σελ. 1069, OLG Frankfurt/Main NJW 1963, σελ. 354, BGH NJW 1970, σελ. 2025, BAG JZ 1961, σελ. 666, OLG Hamm NJW 1955, σελ. 1725, αντίθετη η KG NJW 1955, σελ. 797 «Ναι μεν μέσω της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής, όταν αυτή γίνεται δεκτή, αποστερείται ο εναγόμενος οριστικά την ισχυριζόμενη αξίωση του και έτσι ταυτίζεται η επιτυχία της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής με την απόρριψη της καταψηφιστικής. Αλλά και η απόρριψη της θετικής αναγνωριστικής αγωγής ως ουσιαστικά αβάσιμης επιφέρει το ίδιο αποτέλεσμα.», διαφωνεί επίσης ο Baltzer ό.π., σελ. 128 «Ανάμεσα στη θετική και αρνητική αναγνωριστική αγωγή δεν υπάρχει καμία διαφορά σχετικά με το αντικείμενο της δίκης. Αντικείμενο και των δύο είναι η επίδικη έννομη σχέση. Ο καθορισμός της αξίας του αντικειμένου της δίκης δε μπορεί να εξαρτάται από την τελική έκβαση της δίκης, δηλαδή από την απόφαση. Εξάλλου και στην αρνητική και στην θετική αναγνωριστική αγωγή η επί της ουσίας απόφαση είναι η ίδια, το μόνο που αλλάζει είναι η δικονομική έκφραση: δέχεται/απορρίπτει. Οι πιθανότητες για μια απόφαση προς όφελος του ενάγοντα, δεν είναι μεγαλύτερες απ' αυτές που θα είχε ο εναγόμενος για μια ικανοποιητική για αυτόν έκβαση της δίκης. Το να λαμβάνουμε υπόψη μόνο το ένα από τα δύο αποτελέσματα είναι ένας αυθαίρετος και ακατάλληλος περιορισμός του οπτικού μας πεδίου. Παρατηρήσεις στη βιβλιογραφία ότι η θετική αναγνωριστική αγωγή έχει προπαρασκευαστικό χαρακτήρα και δε φέρνει καμία τελειωτική απόφαση της δίκης, ενώ η αρνητική όπως και η καταψηφιστική τελειώνουν τη δίκη, είναι έκφραση μιας τέτοιου είδους μονόπλευρης παρατήρησης.»

⁸⁵ ΠΠρΛαμ 20/1970 Δ1, σελ. 212.

Πολυμελές Πρωτοδικείο. «*Η αρνητική αναγνωριστική αγωγή περί έλλειψης από τον εναγόμενο του δικαιώματος διοίκησης και εκμετάλλευσης κοινού πράγματος εκδικάζεται από το πολυμελές πρωτοδικείο, ως έχον γενική καθ' ύλη αρμοδιότητα, ενώ εξ' άλλου το αντικείμενο αυτής της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής είναι ανεπίδεκτο χρηματικής αποτίμησης*».

⁸⁶ Αντίθετη η Πίψου, θεωρεί ότι είναι αποτιμητές σε χρήμα σε κάθε περίπτωση οι αρνητικές αναγνωριστικές αγωγές που αφορούν την κυριότητα, παραπέμποντας μεταξύ άλλων στον ⁸⁷ Μπέη. Ο οποίος όμως δεν ισχυρίζεται καθόλου αυτό, αλλά ότι δεν πρέπει να συνάγουμε από την ΠΠρΛαμ 20/1970, ότι το αντικείμενο της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής είναι οπωσδήποτε ανεπίδεκτο χρηματικής αποτίμησης, μπορεί όμως και να είναι σε κάποιες περιπτώσεις. Καθώς και στην ΕφΑθ 866/1980 ΝοΒ 1980 σ. 854 ως απόφαση που έκρινε ότι το αίτημα της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής της κυριότητας είναι μη αποτιμητό, η συγκεκριμένη όμως απόφαση αφορά αρνητική αγωγή (το αντικείμενο της οποίας κατά την κρατούσα άποψη δεν αποτιμάται χρηματικά) και όχι αρνητική αναγνωριστική αγωγή.

---

⁸⁶ Πίψου, Δικονομικά ζητήματα εμπράγματων αγωγών, 2000, σελ. 15.

⁸⁷ Ενημ. Σημ. υπό ΠΠρΛαμίας 20/1970 Δ1, σελ. 213.

IV. Η ΔΙΑΚΟΠΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΡΑΦΗΣ ΤΗΣ ΑΞΙΩΣΗΣ

1. Η διακοπή της παραγραφής μέσω της άσκησης αγωγής (261 ΑΚ)

⁸⁸Μία από τις ουσιαστικές συνέπειες της άσκησης της αγωγής είναι η διακοπή της παραγραφής του επίδικου δικαιώματος, η οποία επέρχεται από την επίδοση της αγωγής. Η επελθούσα διακοπή διαρκεί μετά την τροποποίηση του ν. 4139/2013 ως την έκδοση τελεσίδικης απόφασης ή την κατ' άλλο τρόπο περάτωση της δίκης. Ζήτημα τίθεται σχετικά με το αν η παραπάνω συνέπεια επέρχεται και από την άσκηση της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής, ή από το αίτημα του εναγομένου προς απόρριψη αυτής της αγωγής.

2. Η διακοπή της παραγραφής μέσω της άσκησης αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής

⁸⁹Σύμφωνα με την κρατούσα άποψη, η έγερση αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής δεν διακόπτει την παραγραφή. ⁹⁰Η θέση αυτή στηρίζεται πρώτον στη γραμματική ερμηνεία του προϊσχύοντος § 209 BGB, ⁹¹κατά το οποίο η παραγραφή διακόπτεται αν εγερθεί αγωγή από τον δικαιούχο προς ικανοποίηση ή αναγνώριση της αξίωσης, ο ενάγων της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής δεν είναι ο δικαιούχος άρα αποκλείεται η διακοπή της παραγραφής. Το δεύτερο επιχείρημα της ίδιας άποψης έχει να κάνει με την αμυντική φύση της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής. Η αγωγή αυτή έχει αμυντικό και όχι επιθετικό χαρακτήρα καθώς δεν εμπεριέχει καμία δικαστική άσκηση αξίωσης, αλλά αποτελεί απλώς άμυνα εναντίον μιας ισχυριζόμενης αξίωσης, ενώ η διακοπή της παραγραφής απαιτεί επιθετική πράξη. ⁹²Περιορισμένοι είναι οι υποστηρικτές της αντίθετης άποψης.

---

⁸⁸ Άρθρο 261 ΑΚ: *Την παραγραφή διακόπτει η άσκηση της αγωγής. Η παραγραφή που διακόπηκε με τον τρόπο αυτόν αρχίζει και πάλι από την έκδοση τελεσίδικης απόφασης ή την κατ' άλλον τρόπο περάτωση της δίκης.*

⁸⁹ Βλ. Baltzer, ό.π., σελ. 51 σημ. 107.

⁹⁰ Βλ. Baltzer, ό.π., σελ. 53.

⁹¹ «Die Verjährung wird unterbrochen, wenn der Berechtigte auf Befriedigung oder auf Feststellung des Anspruchs, auf Erteilung der Vollstreckungsklausel oder auf Erlassung des Vollstreckungsurteils Klage erhebt.»

⁹² Βλ. Baltzer, ό.π., σελ. 51 σημ. 108.

⁹³Η παραπάνω θέση κρατεί και στην Ελλάδα παρά το γεγονός ότι το αντίστοιχο 261 ΑΚ δεν κάνει λόγο για *δικαιούχο* ο οποίος πρέπει να εγείρει την αγωγή για να διακοπεί η παραγραφή ούτε διακρίνει σε είδη αγωγών τα οποία μπορούν ή όχι να διακόψουν την παραγραφή, στηριζόμενη επομένως μόνο στο επιχείρημα της φύσης της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής. ⁹⁴Το δε § 209 BGB έχει ήδη τροποποιηθεί καθώς συνέπεια πλέον της έγερσης αγωγής στο Γερμανικό δίκαιο δεν είναι η διακοπή της παραγραφής αλλά η αναστολή αυτής, αυτό που έχει όμως σημασία για το παρόν ζήτημα είναι η απόλειψη του όρου «*δικαιούχος*». Εξάλλου δε θα πρέπει να παραβλέπεται το γεγονός ότι ούτε με την έγερση θετικής αναγνωριστικής αγωγής ασκείται κάποιο δικαίωμα, παρά ταύτα γίνεται δεκτό ότι σ' αυτή την περίπτωση διακόπτεται η παραγραφή.

3. Η διακοπή της παραγραφής μέσω της άμυνας του εναγόμενου σε αρνητική αναγνωριστική αγωγή

Η παραγραφή δεν διακόπτεται κατά την ⁹⁵κρατούσα άποψη ούτε όταν προτείνεται από τον δανειστή η απόρριψή της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής. Η απάντηση του εναγόμενου στην αρνητική αναγνωριστική αγωγή δεν εμπεριέχει την αναγκαία για τη διακοπή της παραγραφής ενεργοποίηση του δικαιώματος «*bestimmte Betaetigung des Rechts*» ή καλύτερα την θετική επίκληση της βούλησης για δικαστική επιδίωξη του δικαιώματος «*positive Betaetigung des Willens zur Rechtsverfolgung*». Πρόκειται απλώς για άμυνα ενάντια σε μια αγωγή και όχι για μια προσπάθεια κατοχύρωσης ενός δικαιώματος όπως απαιτεί το § 209 BGB. Ο δικαιούχος έχει στη διάθεσή του άλλα κατάλληλα ένδικα βοηθήματα για να φέρει τον εαυτό του στη θέση του επιτιθέμενου ώστε να διακόψει την παραγραφή της αξίωσής του, μέσω της άσκησης θετικής αναγνωριστικής ή κατανηφιστικής αγωγής, ακόμη κι

---

⁹³ Μητσόπουλος, ό.π., σελ. 172, Πρωτονοτάριος, ό.π. σελ. 447, Νίκας, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, 1991, σελ. 208, 215, Γιαννακάκης, Η διακοπή της παραγραφής στο Αστικό, Ναυτικό και Δημόσιο Δίκαιο, 2005, σελ. 37, ΑΠ 205/1972 ΝοΒ 1972, σελ. 897: «Ως "έγερσιν της αγωγής" εν τη εννοία του άρθρου 261 του ΑΚ, η οποία κατ' αυτό διακόπτει την παραγραφήν, θεωρείται η υπό του δικαιούχου κατά του υποχρέου έγερσιν της αγωγής ως και πάσα προς αυτήν εξομοιούμενη ετέρα επιθετική πράξις, υπό του δικαιούχου κατά του υποχρέου, προς επιδίωξιν ή αναγνώρισιν του δικαιώματος, ως είναι η ανταγωγή, η κυρία παρέμβασις κ.λπ.», ΕφΘεσσαλ 383/1995 ΝΟΜΟΣ, Εφαθ 5288/2004 ΝΟΜΟΣ: «Προς έγερση δε της αγωγής εξομοιούνται και κάθε άλλη επιθετική πράξις του δικαιούχου κατά του υποχρέου προς επιδίωξιν ή αναγνώρισιν του δικαιώματος».

⁹⁴ § 204 BGB: «*Die Verjährung wird gehemmt durch die Erhebung der Klage auf Leistung oder auf Feststellung des Anspruchs.*».

⁹⁵ Βλ. Baltzer, ό.π., σελ. 51 σημ. 106, Πίψου, Αρμ. 46 σελ. 318.

αν στην πρώτη περίπτωση ευδοκιμήσει η ένσταση της εκκρεμοδικίας καθώς συνέπεια αυτής είναι η αναστολή της δεύτερης δίκης, με αποτέλεσμα τη διατήρηση των συνεπειών της άσκησης της αγωγής.

⁹⁶Σύμφωνα όμως με την αντίθετη άποψη, η οποία αποδέχεται τη διακοπή της παραγραφής σ' αυτή την περίπτωση, το αίτημα του εναγομένου για απόρριψη εμπεριέχει, εφόσον με αυτό ισχυρίζεται την ύπαρξη του δικαιώματός του, μια θετική άσκηση του δικαιώματος, το οποίο όσον αφορά το περιεχόμενο είναι ταυτόσημο με το αίτημα μιας θετικής αναγνωριστικής αγωγής.

---

⁹⁶ Βλ. *Baltzer*, ό.π., σελ. 51 σημ. 109 και σελ. 53 σημ. 118.

V. ΤΟ ΒΑΡΟΣ ΑΠΟΔΕΙΞΗΣ

1. Η κατανομή του βάρους απόδειξης

⁹⁷Ενόψει της υποχρέωσης του δικαστή να εκδίδει πάντα αιτιολογημένη απόφαση που να επιδικάζει ή να απορρίπτει την αίτηση παροχής δικαστικής προστασίας, διατυπώνεται ο κανόνας ότι τα αποδεικτέα γεγονότα δε θεωρούνται αποδεδειγμένα αν ο διάδικος που φέρει το βάρος απόδειξης, δε κατορθώσει να πείσει τον δικαστή ότι αυτά είναι αληθινά. Σε περίπτωση αμφιβολιών, η δίκη έχει επιζήμια έκβαση για εκείνον που φέρει το αντικειμενικό βάρος της απόδειξης των γεγονότων ως προς τα οποία ο δικαστής δεν κατόρθωσε να μορφώσει δικανική πεποίθηση. (Actore non probante, reus absolvitur).

⁹⁸Η θεωρία του δικονομικού δικαίου έχει συνδέσει την κατανομή του βάρους της απόδειξης με τη λειτουργία του κανόνα δικαίου (Normentheorie), κάτι το οποίο αποτυπώνεται και στο άρθρο 338 § 1. Ο κανόνας δικαίου μπορεί να εφαρμοσθεί μόνο όταν οι αφηρημένοι όροι του πραγματικού του καταστούν συγκεκριμένοι και αποκτήσουν πραγματική υπόσταση στην υπό κρίση περίπτωση. Δεν είναι δυνατή η συναγωγή των εννόμων συνεπειών του και άρα η εφαρμογή του όταν ο δικαστής δεν έχει αποκτήσει γνώση ως προς τα στοιχεία αυτά.

Από την άποψη αυτή, οι κανόνες δικαίου διακρίνονται σε γενικούς ή βασικούς και αντίθετους ή εξαιρετικούς. Οι τελευταίοι δρουν με αντίθετη φορά προς τους βασικούς κανόνες δικαίου αυτούς δηλαδή που θεμελιώνουν την επίδικη αξίωση και επιφέρουν τη ματαίωση της έννομης προστασίας που αποτελεί το αίτημα της αγωγής. Στους αντίθετους ακριβώς κανόνες δικαίου θεμελιώνονται οι ενστάσεις. Απέναντι στο δικαίωμα του ενάγοντος ορθώνεται αυτό του εναγομένου, ο οποίος με την προβολή της ενστάσεώς του καθιστά το πρώτο ανενεργό. Ο χαρακτηρισμός ορισμένου ισχυρισμού ως ένστασης συνδέεται έτσι με την κατανομή του βάρους της απόδειξης. Το βάρος της απόδειξης της ένστασης φέρει ο ενιστάμενος, αυτός που διεξάγει κύρια απόδειξη όπως και ο ενάγων ενώ ο εναγόμενος που απαντά αρνητικώς στην αγωγή διεξάγει ανταπόδειξη.

---

⁹⁷ Νίκας, Πολιτική δικονομία II, σελ. 395, Γέσιου – Φαλτσή, Δίκαιο Απόδειξης, 1986, σελ. 103επ.

⁹⁸ Μητσόπουλος, Η θεωρία του αστικού δικονομικού δικαίου Δ1, σελ. 17.

Η ανάλυση του εφαρμοστέου κανόνα δικαίου από την άποψη της άσκησης ορισμένου δικαιώματος οδήγησε τη θεωρία των κανόνων δικαίου να τους διακρίνει περαιτέρω σε τέσσερις κατηγορίες: στους δικαιογόνους, τους δικαιοκωλυτικούς, τους δικαιοανασταλτικούς και τους δικαιοφθόρους.

Δικαιογόνους κανόνες είναι εκείνοι οι οποίοι καθορίζουν τις προϋποθέσεις της γένεσης των δικαιωμάτων. Το δικαίωμα αποκτάται μόλις πραγματοποιηθούν οι προϋποθέσεις της γένεσής του που καθορίζει ο νόμος. Πριν από την πραγματοποίηση των όρων αυτών υπάρχει μόνο απλή προσδοκία όχι όμως και δικαίωμα.

Δικαιοκωλυτικοί κανόνες είναι εκείνοι οι οποίοι παρά την ύπαρξη των προϋποθέσεων των δικαιογόνων κανόνων, παρεμποδίζουν τη γένεση του δικαιώματος. Οι δικαιοκωλυτικοί κανόνες αποτελούν την άρνηση, την αντίδραση κατά της γέννησης του δικαιώματος. Οι προϋποθέσεις των δικαιοκωλυτικών κανόνων είναι στοιχεία τα οποία καταπνίγουν το δικαίωμα στη γένεσή του.

Δικαιοανασταλτικοί κανόνες είναι εκείνοι οι οποίοι αναστέλλουν την ενέργεια γεννημένου δικαιώματος. Στην περίπτωση των δικαιοανασταλτικών κανόνων το δικαίωμα μολονότι έχει αυτό γεννηθεί δε μπορεί να καταστεί ενεργό διότι υπάρχουν άλλα στοιχεία τα οποία αν και δεν ματαιώνουν τη γένεση του δικαιώματος αναβάλλουν την ενέργειά του.

Δικαιοφθόροι είναι οι κανόνες οι οποίοι καταλύουν το γεννημένο ήδη δικαίωμα. Οι δικαιοφθόροι κανόνες διακρίνονται από τους δικαιοκωλυτικούς κατά το ότι ενώ οι δικαιοκωλυτικοί εμποδίζουν τη γένεση του δικαιώματος, οι δικαιοφθόροι καταλύουν το ήδη γεννημένο δικαίωμα. Οι δικαιοφθόροι εξάλλου διακρίνονται και από τους δικαιοανασταλτικούς, διότι οι δικαιοανασταλτικοί δε θίγουν τη ζωή του δικαιώματος αλλά την ενέργειά του.

Με βάση την παραπάνω διάκριση των κανόνων δικαίου η θεωρία των κανόνων δικαίου (που επικρατεί και έχει υιοθετηθεί από το άρθρο 338 § 1) έχει διατυπώσει τον εξής κανόνα: Το βάρος της απόδειξης των δικαιοκωλυτικών, των δικαιοανασταλτικών και των δικαιοφθόρων κανόνων του δικαίου φέρει ο αντίδικος αυτού που ασκεί το δικαίωμα δηλαδή ο διάδικος κατά του οποίου το δικαίωμα στη συγκεκριμένη δίκη στρέφεται.

Η τετραμερής αυτή διάκριση των κανόνων δικαίου δεν προσφέρει ωστόσο πάντοτε ευχερές κριτήριο για τη λύση όλων των ζητημάτων που αναφύονται. Δυσχέρειες ανακύπτουν ιδίως προκειμένου να καθορισθεί αν ορισμένο γεγονός ανήκει στις δικαιогόνες προϋποθέσεις ή υπό την αντίστροφη μορφή στις δικαιοκωλυτικές (ή δικαιοανασταλτικές). Η διάκριση μεταξύ δικαιогόνων και δικαιοφθόρων γεγονότων είναι πάντα εύκολα εφικτή, επειδή τα δικαιοφθόρα επιφέρουν τη φθορά γεννημένων ήδη δικαιωμάτων και πρέπει κατ' ανάγκη να είναι χρονικώς μεταγενέστερα των δικαιогόνων. Η χρονική απόσταση ακριβώς διευκολύνει τη διάκριση μεταξύ δικαιогόνων και δικαιοφθόρων γεγονότων. Αντίθετα τα δικαιοκωλυτικά (κάποτε και τα δικαιοανασταλτικά γεγονότα) λαμβάνουν χώρα στο στάδιο της γέννησης του δικαιώματος. Η χρονική δηλαδή απόσταση που υπάρχει μεταξύ δικαιогόνων και δικαιοφθόρων γεγονότων δεν υπάρχει και μεταξύ δικαιогόνων και δικαιοκωλυτικών. Η δυσχέρεια της διάκρισης μεταξύ δικαιогόνων και δικαιοκωλυτικών γεγονότων προέρχεται ακόμη και από το ότι το ίδιο γεγονός μπορεί υπό θετική μορφή να χαρακτηριστεί ως δικαιогόνο ενώ υπό αρνητική ως δικαιοκωλυτικό. Π.χ. η δικαιοπραξία είναι έγκυρη αν αυτός που δικαιοπρακτεί έχει πλήρη δικαιοπρακτική ικανότητα αλλά και αντίθετα η δικαιοπραξία είναι άκυρη αν αυτός που δικαιοπρακτεί δεν έχει δικαιοπρακτική ικανότητα. Τα φθοροποιά του δικαιώματος γεγονότα εξάλλου ασκούν τη φθοροποιό τους επίδραση, μόνο αν δεν υπάρχουν άλλα γεγονότα που αντιδρούν κατά της φθοράς και διασώζουν το δικαίωμα. Στις περιπτώσεις αυτές γεννάται πάλι το ζήτημα αν τα γεγονότα αυτά θα χαρακτηρισθούν υπό θετική μορφή ως προϋποθέσεις της φθοράς του δικαιώματος ή αντίθετα υπό αρνητική μορφή ως αντίδοτα κατά της φθοράς. Αν ένα τέτοιο γεγονός θεωρηθεί ως προϋπόθεση της φθοράς του δικαιώματος τότε το βάρος της απόδειξης φέρει εκείνος κατά του οποίου το δικαίωμα στρέφεται. Αν, αντίθετα χαρακτηριστεί αυτό ως αντίδοτο που εξουδετερώνει τη φθοροποιό ενέργεια των άλλων στοιχείων τότε πρόκειται για γεγονός που τείνει στη διατήρηση του δικαιώματος δηλαδή ευνοϊκό για αυτόν που ασκεί το δικαίωμα οπότε έχει αυτός και το βάρος της απόδειξης.

Ακριβώς τα παραπάνω προβλήματα είχαν ως αποτέλεσμα ν' αμφισβητηθεί η ορθότητα της θεωρίας των κανόνων δικαίου και ιδίως η δυνατότητα διάκρισης μεταξύ δικαιогόνων και δικαιοκωλυτικών κανόνων. Ως προς την τελευταία μάλιστα

διάκριση και ιδίως ως προς την έννοια των δικαιοκωλυτικών κανόνων δικαίου υποστηρίχθηκε ότι αυτή δεν δικαιολογείται με βάση το ουσιαστικό δίκαιο. Οι οπαδοί πάντως της θεωρίας των κανόνων δικαίου αντιτάσσουν ότι επειδή στην έννοια των δικαιοκωλυτικών κανόνων περιλαμβάνονται όλα τα στοιχεία του πραγματικού ενός κανόνα δικαίου που εμφανίζονται ως εξαίρεση στα στοιχεία εκείνα που αποτελούν την αρχή, η διάκριση παραμένει πάντοτε απαραίτητη από την άποψη του τρόπου κατανομής του βάρους απόδειξης.

Αποκλίνοντας συνειδητά από την κλασική και (επικρατούσα θεωρία) των κανόνων δικαίου, θεωρητικές τάσεις οδηγούνται στη διατύπωση αυτοτελών κανόνων κατανομής του βάρους απόδειξης ανεξαρτήτων από τη λειτουργία και δομή του κανόνα δικαίου. Οι δυσχέρειες που παραπάνω περιγράφηκαν αλλά κυρίως η μομφή κατά της θεωρίας των κανόνων δικαίου ότι αυτή προσκολλάται στο γράμμα του νόμου (η διατύπωση του οποίου δεν αποβλέπει συνήθως να καθορίσει και την κατανομή του βάρους απόδειξης) και αποκλείει έτσι εκτιμήσεις ουσιαστικής δικαιοσύνης, οδήγησαν νεότερους ερευνητές να επιχειρήσουν τη διατύπωση αρχών κατανομής του βάρους απόδειξης. Έχει σχετικά προταθεί ποικιλία τέτοιων αρχών, σπουδαιότερες εκ των οποίων είναι η αρχή των περιοχών κινδύνου (Gefahrenbereichen) και η αρχή της πιθανότητας.

Σύμφωνα με την αρχή της πιθανότητας (Warscheinlichkeit) που έχει εμφανισθεί στη θεωρία με διάφορες παραλλαγές, το βάρος απόδειξης των λιγότερο πιθανών γεγονότων φέρει ο διάδικος που τα επικαλείται. Η κατανομή έτσι του βάρους απόδειξης πρέπει να στηρίζεται στη μεγαλύτερη ή μικρότερη πιθανότητα των αποδεικτέων γεγονότων ώστε το βάρος να έχει όποιος επικαλείται γεγονότα αντίθετα απ' ότι συνήθως συμβαίνει. Σύμφωνα με μια αντίληψη μάλιστα οι βασικοί κανόνες δικαίου υποτίθεται ότι περιέχουν τα λιγότερο αληθοφανή γεγονότα. Εναντίον των αντιλήψεων αυτών αντιτάσσεται κυρίως ότι το ζήτημα της πιθανότητας συνδέεται όχι με την κατανομή του βάρους της απόδειξης αλλά με την εκτίμηση των αποδείξεων, επειδή μόνο τότε είναι δυνατό να γίνει λόγος για πιθανότητα ή όχι των αποδεικτέων γεγονότων.

Πρόδρομος της θεωρίας των περιοχών κινδύνου είναι σειρά αποφάσεων των γερμανικών δικαστηρίων που θεμελίωσαν την κατανομή του βάρους της απόδειξης

της υπαιτιότητας, σε αγωγές αποζημίωσης με το κριτήριο της εντοπίσεως της ζημιογόνου αιτίας στην περιοχή κινδύνου ή ευθύνης του οφειλέτη (Gefahren ή Verantwortungsbereich), προκειμένου να αντιστρέψουν το βάρος απόδειξης. Η κατανομή του βάρους της απόδειξης με βάση τις περιοχές κινδύνου δεν αποτελεί έτσι απλώς εξαίρεση από τη βασική αρχή της θεωρίας των κανόνων δικαίου, αλλά στηρίζεται σε εντελώς άλλες αρχές και συγκεκριμένα στη σκέψη ότι αυτός που βρίσκεται πλησιέστερα στα αποδεικτέα γεγονότα θα πρέπει να φέρει και τις συνέπειες της μη απόδειξης. Αν και δεν έχει εισαχθεί κανόνας δικαίου που να επιβάλλει την κατανομή του βάρους απόδειξης με βάση τις περιοχές κινδύνου υπάρχει σύμφωνα με τη θεωρία αυτή ανάγκη πλήρωσης του κενού με εφαρμογή της γενικής αρχής του δικαίου που πηγάζει κυρίως από τις βασικές επιταγές της ιδέας της δικαιοσύνης, επειδή ο διάδικος που ζημιώθηκε δε μπορεί να έχει την εποπτεία των γεγονότων που βρίσκονται στον κύκλο δραστηριότητας του ζημιώσαντος εναγόμενου και από άποψη ευχέρειας αποδείξεως είναι σε κατάσταση ανάγκης (Beweisnotstand). Η βασική επιφύλαξη κατά της θεωρίας αυτής αναφέρεται στις δυσχέρειες καθορισμού των περιοχών κινδύνου των διαδίκων.

Η συστηματική εφαρμογή αρχών που στηρίζονται σε άλλες εκτιμήσεις κατά παρέκκλιση από τη θεωρία των κανόνων δικαίου δεν μπορεί ωστόσο να επιτραπεί στην Ελλάδα επειδή όπως αναφέρθηκε ο κανόνας που αποτελεί τον πυρήνα της θεωρίας αυτής υιοθετήθηκε στην Ελλάδα ως θετική ρύθμιση (338 § 1). Επομένως μόνον όπου το γράμμα του νόμου - ακριβώς επειδή ο ουσιαστικός νομοθέτης δεν είχε πάντοτε κατά νου να καθιερώσει (με τη διατύπωσή του) κανόνα κατανομής του βάρους απόδειξης - οδηγεί σε αποτελέσματα αντίθετα προς τις γενικές αρχές κατανομής που διέπουν το σύνολο του συστήματος και συνακόλουθα σε αντινομίες και τελολογικές ανακολουθίες, επιβάλλεται η διορθωτική ερμηνευτική παρέμβαση του εφαρμοστή, ώστε να είναι ο τρόπος κατανομής σύμφωνος προς αυτές. Όμως η ερμηνευτική αυτή λειτουργία θα περιορισθεί στο πλαίσιο των αρχών της θεωρίας των κανόνων δικαίου προκειμένου να αποκαλύπτεται η βούληση του νομοθέτη αν είχε ρυθμίσει και την κατανομή. Η εισαγωγή άλλων αρχών δεν είναι επιτρεπτή εξαιτίας της νομοθετικής δέσμευσης.

2. Η κατανομή του βάρους απόδειξης επί αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής

Τη θεωρία και νομολογία απασχολεί το πρόβλημα της κατανομής του βάρους απόδειξης επί αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής.⁹⁹ Σύμφωνα με μία άποψη το βάρος της απόδειξης φέρει ο ενάγων με βάση τον γενικό κανόνα. Αυτός πρέπει να αποδείξει την ανυπαρξία των γεγονότων στα οποία στηρίζει την αγωγή του.

¹⁰⁰ Κατά την κρατούσα όμως άποψη στην περίπτωση της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής ισχύουν οι ίδιοι κανόνες για το βάρος απόδειξης που ισχύουν

---

⁹⁹ Βλ. *Wendt*, Die Beweislast bei der negativen Feststellungsklage, AcP Archiv fuer die civilistische Praxis 70, 1886 = http://www.jstor.org/stable/41039212?seq=1#page_scan_tab_contents σ. 7: «*Wer die Feststellung mit der Klagerhebung betreibt, muss auch dem Richter das zur Entscheidung noethige Material unterbreiten, und wer also gegnerischen Anspruechen im Voraus entgegentreten will und zu diesem ..... die negative Feststellungsklage anstellt, muss selbst beweisbereit sein und seine intentio mit Beweis vertreten koennen.*», ΕφΔωδ 51/1971 Αρμ. 1971, σελ. 599 = ΑρχΝ 1972, σελ. 391 (392), Σινανιώτης – Δεληκωστόπουλος, Ερμηνεία κατ' άρθρον Κώδικος Πολιτικής Δικονομίας ΙΙ, 1969, σελ. 190.

¹⁰⁰ ΑΠ 160/1966 ΝοΒ 14, σελ. 1017, ΑΠ 583/1971 ΝοΒ 1972, σελ. 39 ΙΙ, ΑΠ 324/1974 ΝοΒ 1974, σελ. 1293 (1296 Ι), ΑΠ 1805/1981 ΝοΒ 1982, σελ. 1074, ΑΠ 174/1983 ΕλλΔνη 1983, σελ. 646 - 647, ΑΠ 1391/1991 ΕλλΔνη 1992, σελ. 1208, ΑΠ 345/1992 ΕλλΔνη 1993, σελ. 1332, ΑΠ 121/1993 ΕλλΔνη 1995, σελ. 1134 (1137), ΑΠ 385/1999 ΕλλΔνη 1999, σελ. 1515, ΑΠ 851/2002 ΕλλΔνη 2003, σελ. 1272, ΕφΠατρ 97/1970 ΑρχΝ 22, σελ. 732, ΕφΑθ 216/1970 Αρμ. 1970, σελ. 524 - 525, ΕφΑθ 255/1973 ΝοΒ 1974, σελ. 932 - 933, ΕφΘεσσαλ 234/1974 ΕΕΝ 41, σελ. 111, ΕφΠατρ 95/1977 Δ8, σελ. 317 με σημ. Μπέη, ΕφΑθ 4160/1977 Δνη 19, σελ. 26, ΕφΑθ 7246/1977 ΝοΒ 26, σελ. 950, ΕφΘεσσ 1418/1979 Αρμ. 34, σελ. 292, ΕφΑθ 3798/1979 ΝοΒ 28, σελ. 294, ΕφΑθ 1194/1984 ΕλλΔνη 1985, σελ. 57 - 58, ΕφΑθ 2214/1984 ΑρχΝ 35, σελ. 507, ΕφΠατρ 710/1986 ΑρχΝ 3, σελ. 452, ΕφΘεσσ 2014/1986 ΝΟΜΟΣ, ΕφΑθ 1521/1987 ΝΟΜΟΣ, ΕφΑθ 9407/1987 Δνη 31, σελ. 559, ΕφΘεσσαλ 258/1990 ΝΟΜΟΣ, ΕφΑθ 4321/2001 ΝΟΜΟΣ, ΕφΑθ 10055/2002 ΝΟΜΟΣ, ΕφΑθ 3186/2003 ΝΟΜΟΣ, ΠΠρΠατρ 453/1969 ΑρχΝ 20, σελ. 777, ΠΠρΚερ 144/1971 ΝοΒ 20, σελ. 239 (241), ΠΠρΑθ 13119/1974 ΕλΔικ 1975, σελ. 57, ΠΠρΚαβ 103/1974 Αρμ. 1975, σελ. 207, ΠΠρΒολ 194/1974 ΝοΒ 1975, σελ. 1104, ΠΠρΡοδοπ 249/1977 ΝΟΜΟΣ, ΠΠρΘεσσ 3164/1980 ΑρχΝ 1981, σελ. 382 = Αρμ. 35, σελ. 382, ΠΠρΑθ 14470/1982 ΑρχΝ 1982, σελ. 594, ΠΠρΙω 24/1984 ΝΟΜΟΣ, ΠΠρΘηβ 17/1985 ΝΟΜΟΣ, ΠΠρΜυτ 29/1989 ΝΟΜΟΣ, ΠΠρΑρτ 23/1994 ΝΟΜΟΣ, ΠΠρΞανθ 101/1997 ΝΟΜΟΣ, ΠΠρΠειρ 2637/2012 ΝΟΜΟΣ, ΜΠρΤρ 158/1982 Δνη 23, σελ. 541, ΕιρΑθ 1398/1980 ΝΟΜΟΣ, ΕιρΧαλκ 295/1984 ΑρχΝ 37, σελ. 135, Αστ. Γεωργιάδης, Εισαγωγή και θεμελιώδεις έννοιες αστικού δικονομικού δικαίου, σελ. 48: «*Τούτο διότι το βάρος αυτό δεν προσδιορίζεται από τη δικονομική σχέση των διαδίκων (βλ. ΚΠολΔ 338 § 1), αλλά από την ουσιαστική έννομη κατάσταση*» (πρβλ. Κεραμεύς, ΑστΔικονΔικ, αριθ. 59 σελ. 137), Κανέλλος, Αναίρεση κατά τον ΚπολΔ, 1990, σελ. 137στ, Μπέης, ΠολΔικ άρθρο 338 V1 σελ. 1447, Μητσόπουλος, ό.π., σελ. 124, 171, 178: «*Το βάρος απόδειξης στην αναγνωριστική δίκη δεν προσδιορίζεται από τη δικονομική θέση των διαδίκων αλλά από την ουσιαστική έννομη κατάσταση*» 179, Γέσιου-Φαλτσή Δίκαιο Απόδειξης, σελ. 110 σημ. 35, Νίκας, Πολιτική Δικονομία ΙΙ σελ. 398: «*Ο εναγόμενος της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής οφείλει να αποδείξει, ότι θα αποδείκνυε αν ήταν ενάγων στην περίπτωση της θετικής αναγνωριστικής αγωγής, δηλαδή τα γενεσιουργά της επίδικης έννομης σχέσης πραγματικά γεγονότα, ενώ ο ενάγων της ίδιας αγωγής αποδεικνύει τα δικαιοκωλυτικά, δικαιοφθόρα και δικαιοανασταλτικά γεγονότα.*» Καλαβρός, Πολιτική Δικονομία, 2006, σελ. 68 σημ. 2: «*Ο εναγόμενος έχει το δικονομικό βάρος να επικαλεστεί όλους τους δυνατούς λόγους, εξαιτίας των οποίων απέκτησε και εξακολουθεί να έχει το επίδικο δικαίωμα.*», Ράμμος, Εγχειρίδιον τ. Β' § 265 ΙΙ ΣΤ Δ, σελ. 767: «*...αφού η έννομος προστασία ζητείται διά την αυτή έννομο σχέση*» ο ίδιος σε *Glasson* τ.

και στη θετική αναγνωριστική αγωγή. Ο εναγόμενος συνακόλουθα πρέπει να αποδείξει ότι θ' αποδείκνυε αν ήταν ενάγων σε θετική αναγνωριστική αγωγή, την ύπαρξη δηλαδή της έννομης σχέσης που αρνείται ο ενάγων. Ο ενάγων προς θεμελίωση αυτής, αρκεί να αντιτάξει κατά του προβαλλόμενου δικαιώματος του εναγομένου γενική άρνηση, χωρίς να υποχρεούται σε απόδειξη της αναλήθειας των θεμελιωτικών αυτού πραγματικών περιστατικών, αν όμως η αγωγή του στηρίζεται σε μια ένσταση, τότε εναπόκειται σε αυτόν να αποδείξει τα πραγματικά περιστατικά που αντιστοιχούν στο πραγματικό του δικαιοκωλυτικού ή δικαιοφθόρου κανόνα δικαίου.¹⁰¹ Σε κάθε περίπτωση ο ενάγων πρέπει να αποδείξει τα θεμελιωτικά του εννόμου συμφέροντος προς άσκηση της αγωγής περιστατικά.¹⁰² Γι' αυτό τον λόγο σε αγωγή με την οποία ζητείται η αναγνώριση της μη ύπαρξης κυριότητας στο επίδικο ακίνητο, ο ενάγων επιβαρύνεται με την απόδειξη της κυριότητάς του σε αυτό, ώστε να θεμελιώσει έννομο συμφέρον, όχι όμως και με την απόδειξη της μη ύπαρξης κυριότητας του αντιδίκου αν η αγωγή του στηρίζεται σε άρνηση.

¹⁰³ Σύμφωνα με τον Καργάδο σχετικά με την κατανομή του βάρους της απόδειξης δε θα πρέπει να δίνεται ενιαία λύση γενικώς ως προς όλους τους εφαρμοστέους κανόνες ή ως προς όλες τις έννομες σχέσεις. Η παραπάνω επικρατήσασα άποψη παρά την εξωτερική σχετικότητα της (με την έννοια ότι

Γ § 596 α σελ. 362 επ., *Σημαντήρας*, Περί του βάρους απόδειξης στην πολιτική δίκη §§ 22 επ., *Baltzer*, ό.π., σελ. 178 επ.: «*Leitet der Klaeger seine Negation des Rechtsverhaeltnisses aus einem Bestreiten der rechtsbegrueendenden Tatsachen her, hat der Beklagte zu beweisen, dass der Entstehungstatbestand des Rechtsverhaeltnisses erfuehlt ist. Stuetzt der Klaeger seine Klage dagegen auf eine Einwendung, trifft ihn die Beweislast fuer die Tatsachen, die den Tatbestand der rechtshindernden, vernichtenden oder hemmenden Norm bilden.*».

¹⁰¹ *Baltzer*, ό.π., σελ. 179 επ.: «*Unberuehrt hiervon bleibt die Beweislast fuer die Erfuehlung der tatbestandlichen Voraussetzungen des § 256 I ZPO. Sie obliegt bei positiven wie negativen Feststellungsklagen stets und ausschliesslich dem Klaeger. Bei negativen Feststellungsklagen hat daher der Klaeger den Nachweis fuer die Rechtsberuehung des Beklagten in ihrer das Feststellungsinteresse begruendenden Eignung zu fuehren.*», Καργάδος, Το βάρος απόδειξης μεταξύ του δικονομικού και του ουσιαστικού δικαίου, 1983, σελ. 80. «*Το βάρος απόδειξης του εννόμου συμφέροντος φέρει αποκλειστικώς και μόνο ο ενάγων είτε επί θετικής είτε επί αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής.*».

¹⁰² ΑΠ 1391/1991 ΝΟΜΟΣ, Εφαθ 8749/2004 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1551/2010 ΝΟΜΟΣ: «*Ο ενάγων, όταν θεμελιώνει το έννομο συμφέρον για την άσκηση της σε κυριότητα επί του επίδικου ακινήτου, πρέπει να επικαλεσθεί ότι με κάποιο νόμιμο τρόπο έγινε κύριος του ακινήτου και να εκθέτει τα στοιχειοθετούντα τον ισχυρισμό αυτό περιστατικά και, αν αμφισβητηθούν, να τα αποδείξει, αλλιώς απορρίπτεται η αγωγή χωρίς άλλη έρευνα. Ο εναγόμενος οφείλει να επικαλεσθεί και αποδείξει ότι μεταγενεστέρως έγινε αυτός κατά νόμιμο τρόπο κύριος του ακινήτου. Αν ο εναγόμενος ισχυρισθεί ότι ο ενάγων ποτέ δεν έγινε κύριος του ακινήτου, του οποίου αυτός από την αρχή ήταν κύριος, τούτο αποτελεί άρνηση του αγωγικού ισχυρισμού περί εννόμου συμφέροντος του ενάγοντος.*».

¹⁰³ Καργάδος, Το βάρος απόδειξης μεταξύ του δικονομικού και του ουσιαστικού δικαίου, 1983, σελ. 78 επ.

κατανέμει το βάρος απόδειξης ανάλογα με το είδος του ισχυρισμού στον οποίο στηρίζεται η αγωγή) είναι στην πραγματικότητα απόλυτη υπό την έννοια ότι δεν λαμβάνει πάντοτε υπόψη της τις απαιτήσεις του ουσιαστικού δικαίου για την κατανομή του βάρους απόδειξης. Δεν είναι πράγματι απολύτως βέβαιο ότι τα θετικά στοιχεία της ύπαρξης της επίδικης έννομης συνέπειας πρέπει να αποδεικνύει πάντα ο επικαλούμενος την ύπαρξή της ενώ το βάρος απόδειξης των αρνητικών στοιχείων της ύπαρξης αυτής φέρει πάντοτε ο επικαλούμενος την ανυπαρξία της. Εκτός όμως αυτού δεν είναι πάντοτε δυνατή και η διάκριση μεταξύ παραγωγικών και αντιπαραγωγικών στοιχείων της έννομης συνέπειας ώστε ο διάδικος που επικαλείται περιστατικό δικαιοκωλυτικό της παραγωγής της επίδικης έννομης σχέσης να φέρει το βάρος απόδειξης αυτού είτε είναι ενάγων είτε εναγόμενος στη σχετική δίκη. Επί τη βάση και μόνο της δομής του κανόνος που απαιτεί δικαιοπρακτική ικανότητα για την εγκυρότητα της δικαιοπραξίας δεν είναι πράγματι δυνατό να διαγνωσθεί, αν η έλλειψη της ικανότητας αυτής αποτελεί δικαιοκωλυτικό της παραγωγής ή αν αντιθέτως η ύπαρξη αυτής παραγωγικό στοιχείο του κύρους της δικαιοπραξίας. Γι' αυτό αυτή η θεωρία της κατανομής του βάρους απόδειξης σύμφωνα προς την έννοια του πραγματικού του εφαρμοστέου κανόνα, παρά τις αισιόδοξες προβλέψεις της κατά τις οποίες το βάρος απόδειξης των δικαιοκωλυτικών περιστατικών έχει ο διάδικος που επικαλείται τη μη παραγωγή την επίδικης έννομης σχέσης είτε είναι ενάγων είτε εναγόμενος καταλήγει να επιρρίπτει ολόκληρο το βάρος απόδειξης και στους δύο διαδίκους, οιονδήποτε ρόλο κι αν έχουν στη δίκη. Το επιχείρημα συνεπώς ότι στην αρνητική αναγνωριστική αγωγή αποδεικνύεται περίτρανα ότι η κατανομή του βάρους απόδειξης δεν αλλάζει με την αλλαγή της θέσης του διαδίκου και ότι το αποτέλεσμα αυτό συμφωνεί απολύτως με τις απαιτήσεις του ουσιαστικού δικαίου περί την κατανομή αυτού δεν αποδεικνύεται πλήρως.

VI. ΑΡΝΗΤΙΚΗ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΑΝΑΚΟΠΗ ΚΑΤΑ ΔΙΑΤΑΓΗΣ ΠΛΗΡΩΜΗΣ

1. Παράλληλη άσκηση αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής και ανακοπής κατά Διαταγής Πληρωμής

¹⁰⁴Ο οφειλέτης μπορεί να εγείρει αρνητική αναγνωριστική αγωγή, που αποβλέπει σε αυθεντική διάγνωση ότι δεν οφείλει τη χρηματική παροχή για την οποία εκδόθηκε διαταγή πληρωμής. Το ζήτημα που τίθεται είναι αν η εκκρεμοδικία της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής εμποδίζει την εκδίκαση της ανακοπής κατά της Διαταγής Πληρωμής ¹⁰⁵οι λόγοι της οποίας αφορούν την απαίτηση και το αντίστροφο.

---

¹⁰⁴ βλ. Μπρίνια ΝοΒ 24, σελ. 507, ο ίδιος Αναγκαστική εκτέλεση τ. Α, 1978, σελ. 418, ο ίδιος Δ1, σελ. 678, βλ. και ΜΠρΑθ 240/ 1972 ΝΔικ 28, σελ. 145 «Η άπρακτη παρέλευση της προθεσμίας άσκησης ανακοπής προκαλεί την έκπτωση του οφειλέτη, όμως αντικείμενο της έκπτωσης αυτής είναι μόνο η άμυνα εναντίον του εκτελεστού τίτλου της διαταγής πληρωμής και όχι η άμυνα εναντίον της κρίσιμης απαίτησης.», (Μπρίνιας, Αναγκαστική εκτέλεση 1978, 933 § 152α σελ. 409. Σινανιώτης, Ειδικά διαδικασίαι, σελ. 116, Σκαλίδης, ΕΕμπΔ 26, σελ. 520, Σταυρόπουλος, 632 § 1 η', σελ. 779, ΑΠ 478/1975 ΝοΒ 24, σελ. 462, 1069/1975 ΝοΒ 24, σελ. 394, 454/1974 ΝοΒ 23, σελ. 16, Μπέης, ό.π. τ. 13 σελ. 213 - 214, Ράμμος, Δ2, σελ. 708, Σούρλος, ΕΕΝ 1973 σελ. 215, ΕφΑθ 3028/1986 ΕλλΔνη 1986, σελ. 950, 7234/1984 Δ15, σελ. 838 σημ. Σταματόπουλου, 10348/1982 Δ15, σελ. 1015, 4642/1982 Δ15, σελ. 1015, 1468/1981 Αρμ. 1982, σελ. 995, 531/1978 Αρμ. 1978, σελ. 469, 6007/1977 ΕΕΝ 44, σελ. 691, 186/1973 Αρμ. 1975, σελ. 140, 1239/1972 Αρμ. 1972, σελ. 754, ΕφΘεσ 927/1981 Αρμ. 1981, σελ. 952, 2413/1991 ΕλλΔνη 1992, σελ. 1292, ΕφΠειρ 908/1986 ΕλλΔνη 1987, σελ. 469 πρβλ. και ΠΠρΘεσ 174/1974 Δ5, σελ. 224 σημ. Βλαστού, Κιάντου – Παμπούκη, Η ουσιαστική και δικονομική άμυνα του οφειλέτη κατά της διαταγής πληρωμής και κατά τη διαδικασία των πιστωτικών τίτλων, Εισήγηση στο 18ο Πανελλήνιο Συνέδριο της Ένωσης Ελλήνων Δικονομολόγων Μάιος 1992, 1993, σελ. 55: «Η χρησιμότητα της διαφαίνεται όταν υπάρχουν ισχυρισμοί κατά της απαίτησης που δεν μπορούν να προταθούν πλέον με την ανακοπή των άρθρων 632 και 633 ΚΠολΔ (π.χ. παραγραφή εν επιδικία μετά την άσκηση της ανακοπής) ή πρόκειται για αυτοτελείς ισχυρισμούς εφόσον δεν έχει δημιουργηθεί δεδικασμένο γι' αυτούς.» Η Διαταγή Πληρωμής βέβαια μπορεί να ακυρωθεί μόνο με την άσκηση ανακοπής κατά αυτής βλ. Σινανιώτη, Ειδικές Διαδικασίες κατά τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, 2008, σελ. 860, ΑΠ 788/1999 ΝοΒ 49, σελ. 22, Μπέης, Πολιτική Δικονομία Γενικές αρχές και ερμηνεία των άρθρων IV ειδικές διαδικασίες 1979, σελ. 214: «η δικαστική παραδοχή της αγωγής δε φτάνει ως την ακύρωση της διαταγής δηλαδή δεν καταργεί τον υπάρχοντα εκτελεστό τίτλο.»

¹⁰⁵ Λόγοι ανακοπής μπορούν να αποτελέσουν η έλλειψη των τυπικών προϋποθέσεων των άρθρων 623 και 624 ή η επίκληση μιας ουσιαστικής ένστασης (δικαιοκωλυτικής ή δικαιοφθόρου), εξαιτίας της οποίας δεν υπήρχε η οφειλή, στο χρόνο που εκδόθηκε η ανακοπτόμενη διαταγή πληρωμής. Το ζήτημα που αναλύεται θα τίθεται μόνο στη δεύτερη περίπτωση καθώς τότε προδικαστικό ζήτημα της ανακοπής θα είναι η ύπαρξη της απαίτησης.

¹⁰⁶Κατά την κρατούσα άποψη η εκκρεμοδικία της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής δεν αναστέλλει την εκδίκαση της ανακοπής. Το αντικείμενο της δίκης επί ανακοπής κατά διαταγής πληρωμής είναι σαφώς ευρύτερο από αυτό της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής καθώς με την πρώτη δε ζητείται μόνο η αναγνώριση της ανυπαρξίας της οφειλής αλλά και η ακύρωση της διαταγής πληρωμής. Η αξίωση που αποτελεί αντικείμενο της αναγνωριστικής αγωγής μπορεί να αποτελεί απλώς προδικαστικό ζήτημα της ανακοπής. Θα μπορούσε πάντως κατά την άποψη αυτή να εφαρμοσθεί το άρθρο 249. ¹⁰⁷Σε κάθε περίπτωση, αν η αγωγή απορριφθεί τελεσίδικα κατ' ουσία, τότε η διαταγή πληρωμής καλύπτεται από το δεδικασμένο της σχετικής απόφασης αναφορικά με το προδικαστικό ζήτημα της ύπαρξης της απαίτησης, αποκλειόμενης της προβολής κάθε άλλης ένστασης ακόμη και αν αυτή δεν προβλήθηκε με την αρνητική αναγνωριστική αγωγή εκτός αν είναι οψιγενής (¹⁰⁸330).

---

¹⁰⁶ Νίκας, Η ένσταση εκκρεμοδικίας στην πολιτική δίκη, 1991, σελ. 217επ. Κεραμεύς/Κονδύλης/Νίκας Ερμηνεία ΚΠολΔ II 591 – 1054, 2000 (-Ποδηματά), σελ. 1188 άρθρο 632 αριθ. 26: «δεν εμποδίζεται λόγω εκκρεμοδικίας η συζήτηση της μεταγενέστερης ανακοπής που έχει ευρύτερο αντικείμενο μπορεί δε μόνο να εφαρμοσθεί το άρθρο 249» Πανταζόπουλος, Η ανακοπή κατά διαταγής πληρωμής, 2001, σελ. 124: «Η ταυτόχρονη άσκηση αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής και ανακοπής επιφέρει την αναστολή εκδίκασης της μιας από τις δύο κατ' άρθρο 249 ΚΠολΔ.» χωρίς να διακρίνει όμως ποια ασκήθηκε πρώτα, Τσαντίνης, Ανακοπή κατά Διαταγής Πληρωμής, 2002, σελ. 275επ. ΜΠρΑΘ 1306/2007 ΝΟΜΟΣ: «Αναβολή (κατ' άρθρο 249 ΚΠολΔ) της συζήτησης της ανακοπής κατά της εκτέλεσης, αν η διάγνωση της διαφοράς εξαρτάται ολικά ή κατά ένα μέρος από την ύπαρξη ή την ανυπαρξία μιας έννομης σχέσης, που συνιστά αντικείμενο άλλης δίκης που "εκκρεμεί" στα πολιτικά δικαστήρια. Το δικαστήριο της ανακοπής αναβάλλει την συζήτηση αυτής, μέχρις εκδόσεως τελεσιδίκου αποφάσεως επί της αναγνωριστικής αγωγής του οφειλέτη (εγγυητή) σχετικά με το ύψος της οφειλής του προς την τράπεζα.»

¹⁰⁷ Μπέης, Πολιτική Δικονομία Γενικές αρχές και ερμηνεία των άρθρων άρθρο 632 σελ. 214, Τσαντίνης, Ανακοπή κατά Διαταγής Πληρωμής, 2002, σελ. 276, Πίψου, ΕπισκεΔ 1996, σελ. 538, σελ. 548 σημ. 38, Κιάντου – Παμπούκη ό.π. σελ. 85) «διότι η απόφαση αυτή δημιουργεί δεδικασμένο για την έννομη σχέση που αμφισβητήθηκε με την αγωγή, αυτή δε η έννομη σχέση είναι ενδεχομένως (εφόσον διά της ανακοπής προβάλλονται λόγοι κατά της απαίτησης) προδικαστικό ζήτημα στην δίκη της ανακοπής.»

¹⁰⁸ Ζήτημα γνήσιων μη αυτοτελών ενστάσεων δεν τίθεται, καθώς αυτές δε μπορούν να προβληθούν με κανένα από τα δύο ένδικα βοηθήματα (το ίδιο ισχύει και για την ένσταση συμφηφισμού η οποία παρότι συνέπεια έχει την απόσβεση της αξίωσης παρά ταύτα δε μπορεί να ασκηθεί με την ανακοπή του 632 καθώς η διαταγή πληρωμής δε μπορεί να ακυρωθεί για λόγους που δεν υπήρχαν κατά την έκδοσή της, όταν δε ο συμφηφισμός είναι προγενέστερος της έκδοσης διαταγής πληρωμής θα μπορεί να προταθεί μόνο αν είναι μεταγενέστερος της τελευταίας στάσης της δίκης που άνοιξε με την αρνητική αναγνωριστική αγωγή στην οποία μπορούσε να προταθεί (αντίθ. ο Μπέης: «ερμηνεύοντας τελολογικά το άρθρο 632, σε συνδυασμό με τα άρθρα 585 § 2 και 633 § 1, φαίνεται πιο πειστική, νομοθετικοπολιτικά, η εκδοχή ότι η ανακοπή του άρθρου 632 είναι ένα ένδικο βοήθημα όχι μόνο για τη διάγνωση της ακυρότητας της προσβαλλόμενης διαταγής πληρωμής, αλλά και για την εξαφάνισή της, σε περίπτωση που ο οφειλέτης δεν οφείλει το κρίσιμο ποσό, έστω και για οψιγενείς λόγους.» βλ. για ανακοπή του 632 Μπέη Δ 2005 Το αντικείμενο της δίκης που ανοίγει με την ανακοπή προς ακύρωση διαταγής πληρωμής: «Συνακόλουθα, με την κατα το άρθρο 632 ΠολΔ ανακοπή βασιμώς προτείνονται καταχρηστικές ενστάσεις (διακωλυτικές της γέννησης της κρίσιμης χρηματικής αξίωσης, καθώς και αποσβεστικές της), όχι όμως και γνήσιες ενστάσεις, που απλώς

¹⁰⁹ Στην περίπτωση κατά την οποία η ανακοπή κατά της διαταγής πληρωμής στηρίζεται μόνο σε λόγους που αφορούν στις τυπικές προϋποθέσεις έκδοσης της διαταγής πληρωμής, οπότε η εξέταση αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής να μην δεν προσκρούει στην εκκρεμοδικία της ανακοπής, όμως εάν η απόφαση επί της ανακοπής τελεσιδικήσει τότε το δεδικασμένο της καλύπτει και την απαίτηση αφού θα καλύψει και όλους τους λόγους που μπορούσαν να προταθούν και δεν προτάθηκαν.

¹¹⁰ Σύμφωνα όμως με άλλη άποψη, αν ασκηθεί πρώτη η αρνητική αναγνωριστική αγωγή, τότε δημιουργείται εκκρεμοδικία που εμποδίζει την εκδίκαση της μεταγενέστερης ανακοπής. Αν επιτρεπόταν η παράλληλη άσκηση της κατ' άρθρο 632 ΚπολΔ ανακοπής ακύρωσης της διαταγής πληρωμής για λόγους αναγόμενους στην αξίωση του δανειστή κατά του οφειλέτη και της κατ' άρθρο 70 ΚπολΔ αρνητικής αναγνωριστικής της ανυπαρξίας της χρηματικής αξίωσης για την οποία εκδόθηκε η ανακοπτόμενη διαταγή πληρωμής, αγωγής, υπάρχει ο κίνδυνος έκδοσης αντιφατικών αποφάσεων εξοπλισμένων με δεδικασμένο ως προς το ζήτημα της ύπαρξης ή μη της αξίωσης του δανειστή κατά του οφειλέτη. Για να αποτραπεί ο κίνδυνος αυτός πρέπει κατά λογική αναγκαιότητα η μία εκ των παραπάνω αιτήσεων παροχής έννομης προστασίας, αυτή η οποία ασκείται πρώτη, να αποκλείει την άλλη. Το απαράδεκτο δε αυτό θεμελιώνεται δικονομικώς στην εκκρεμοδικία (ΚπολΔ 222).

¹¹¹ Κατά την απολύτως κρατούσα άποψη η άσκηση ανακοπής κατά της Διαταγής Πληρωμής παρεμποδίζει την εκδίκαση αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής

εξοπλίζουν τον οφειλέτη με το αντιδικαίωμα της οριστικής ή προσωρινής άρνησης να καταβάλει την παροχή.» και για αρνητική αναγνωριστική αγωγή παραπάνω.

¹⁰⁹ Τσαντίνης, Ανακοπή κατά Διαταγής Πληρωμής, 2002, σελ. 275 – 276, αντίθετη η Ποδηματά ό.π. ΚΠολΔ Ι 2000 άρθρο 633 αριθ. 3.

¹¹⁰ ΠΠρΠρεβ 52/1997 ΕλλΔνη 1999, σελ. 1628επ., Μπέης, Πολιτική Δικονομία Γενικές αρχές και ερμηνεία των άρθρων ΙV ειδικές διαδικασίες, 1979, σελ. 214, Αρβανιτάκης, Η Διαταγή Πληρωμής κατά τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, 2012, σελ. 387, ΠΠρΑθ 8986/1976 ΝοΒ 1977, σελ. 224 (225 Ι/ΙΙ), η οποία δέχθηκε σε δίκη ανακοπής κατά διαταγής πληρωμής ένσταση εκκρεμοδικίας από προηγούμενη αγωγή του ανακόπτοντος που είχε ως αντικείμενο τον λόγο ακύρωσης της ανακοπής, αφορούσε όμως όχι αρνητική αναγνωριστική αγωγή αλλά αγωγή του αγοραστή για την επιστροφή τιμήματος κατόπιν αναστροφής της πώλησης.

¹¹¹ ΕφΑθ 9705/1988, ΕλλΔνη 1991, σελ. 999, παρατ. Σταθέα και ΕφΑθ 2232/1998, ΕλλΔνη 1999, σελ. 383, Κεραμεύς/Κονδύλης/Νίκας, Ερμηνεία ΚΠολΔ ΙΙ 591 – 1054, 2000 (-Ποδηματά) σελ. 1188 άρθρο 632 αριθ. 26: «όταν με την ανακοπή προβάλλονται λόγοι που αφορούν την απαίτηση δεν αποκλείεται η θεμελίωση εκκρεμοδικίας που εμποδίζει την εκδίκαση μεταγενέστερης παράλληλης αγωγής αναγνωριστικής της ανυπαρξίας της απαίτησης, θεμελιωμένης στους ίδιους λόγους.» Κατά την άποψη μου ανεξάρτητα από το εάν η αρνητική αναγνωριστική αγωγή θεμελιώνεται στους ίδιους ή διαφορετικούς λόγους καθώς όπως αναλύθηκε παραπάνω αυτοί δε μπορούν να προσδιορίσουν το αντικείμενο της δίκης, το οποίο θα είναι η ανυπαρξία της συγκεκριμένης έννομης σχέσης αλλά και

αφού η τελευταία εμπεριέχεται στην πρώτη.¹¹² Υποστηρίζεται πάντως και η άποψη ότι σε κάθε περίπτωση ο ανακόπτων δε θα έχει έννομο συμφέρον προς άσκηση αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής,¹¹³ εφόσον όμως κατά μία άποψη έχει και τη δικονομική δυνατότητα άσκησης πρόσθετων λόγων ανακοπής.

2. Άσκηση αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής μετά την κάλυψη με δεδικασμένο της Διαταγής Πληρωμής

Σύμφωνα με το άρθρο 633 § 2 η Διαταγή Πληρωμής καλύπτεται με¹¹⁴ δεδικασμένο όταν περάσει άπρακτη η προθεσμία που τάσσεται με αυτή τη διάταξη.¹¹⁵ Κατά την απολύτως κρατούσα άποψη αρνητική αναγνωριστική αγωγή που ασκείται μεταγενέστερα θα πρέπει να απορριφθεί λόγω του δεδικασμένου της διαταγής πληρωμής το οποίο καταλαμβάνει και όλες τις ενστάσεις που θα μπορούσαν να προταθούν και δεν προτάθηκαν με την ανακοπή του άρθρου 633 § 2.

ανεξάρτητα από το αν με την ανακοπή προβάλλονται μόνο λόγοι έλλειψης τυπικών προϋποθέσεων έκδοσης της διαταγής πληρωμής καθώς εξακολουθεί να υπάρχει η δυνατότητα άσκησης πρόσθετων λόγων (με ερωτηματικό αυτό αφού πρέπει να δούμε τι καλύπτει το δεδικασμένο της απόφασης της δίκης της ανακοπής στη συγκεκριμένη περίπτωση εκτός αν πούμε αυτό που λέει ο Τσαντίνης για το έννομο συμφέρον) (για το τελευταίο έτσι και ο Τσαντίνης, Ανακοπή κατά Διαταγής Πληρωμής, 2002, σελ. 278.), Πανταζόπουλο, Η ανακοπή κατά διαταγής πληρωμής, 2001, σελ. 30, Σινανιώτης, Ειδικές Διαδικασίες κατά τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, 2008, σελ. 860, Τσαντίνης, Ανακοπή κατά Διαταγής Πληρωμής, 2002, σελ. 278. Έτσι και στην Ιταλία βλ. Πανταζόπουλο, Η ανακοπή κατά διαταγής πληρωμής, 2001, σελ. 29 σημ. 26 όπου Carnelutti και D' Onofrio υποστηρίζουν ότι στην ανακοπή εμπεριέχεται αρνητική αναγνωριστική αγωγή της απαίτησης του δανειστή.

¹¹² Τσαντίνης, Ανακοπή κατά Διαταγής Πληρωμής, σελ. 276, Μπρίνιας, ΝοΒ 1976, σελ. 501, σελ. 507 ΠΠρΑθ 1867/1996 Δ27, σελ. 1053 σύμφ. παρατ. Μπέη: «Η ενδεχόμενη σώρευση ανακοπής κατά διαταγής πληρωμής με αρνητική αναγνωριστική αγωγή βάσει των ίδιων λόγων κατά του κύριου της απαίτησης και η εκδίκαση της πρώτης έχει ως συνέπεια την έλλειψη του εννόμου συμφέροντος για την εκδίκαση της δεύτερης.»

¹¹³ Μπρίνιας, Αναγκαστική Εκτέλεση, 2η έκδοση Ι 933 § 152α σελ. 418, δυνατότητα όμως πολύ περιορισμένη κατά τον Μπέη, Μπέης, Πολιτική Δικονομία Γενικές αρχές και ερμηνεία των άρθρων IV ειδικές διαδικασίες, 1979, σελ. 214.

¹¹⁴ Αν και υποστηρίχθηκε (Οικονομόπουλος Δ2 σελ. 512, Μπέης Δ2, σελ. 519) ότι η διάταξη του άρθρου 633 § 2 ΚΠολΔ η οποία αναγνωρίζει δύναμη δεδικασμένου στη διαταγή πληρωμής αντίκειται στις συνταγματικές διατάξεις που αφορούν την παροχή έννομης προστασίας. Αντίθετος ο Κατράς, Σύστημα Ασφαλιστικών Μέτρων Αναγκαστικής εκτέλεσης Διαταγών πληρωμής και απόδοσης, 2010, σελ. 203: «παρέχεται στον καθού η διαταγή πληρωμής οφειλέτη (μετά δε από διπλή όχληση από μέρους του δανειστή) η δυνατότητα της προσφυγής στα δικαστήρια.»

¹¹⁵ Μπέης, ό.π., σελ. 213, Κιάντου – Παμπούκη, ό.π. σελ. 55, Σινανιώτη, Ειδικά διαδικασία, 1984, σελ. 210, ορθώς αποκρούει την άποψη ότι το απαράδεκτο της αγωγής θεμελιώνεται στην έλλειψη εννόμου συμφέροντος (έτσι ΕφΛαρ 461/974 Δ 1976, σελ. 190 - 191), Μπέης, ό.π., άρθρο 632 σελ. 213 – 214, 216, 217, Κονδύλης, Το δεδικασμένο, σελ. 66-67, Τσαντίνης ό.π., σελ. 272, 933 § 4: «Αν ο εκτελεστός τίτλος είναι δικαστική απόφαση ή διαταγή πληρωμής, οι αντιρρήσεις είναι απαράδεκτες στην έκταση που ισχύει το δεδικασμένο σύμφωνα, με τα άρθρα 330 και 633 παράγραφος 2 εδάφιο γ', αντίστοιχα».

Ζήτημα τίθεται αν μπορεί να ασκηθεί αρνητική αναγνωριστική αγωγή στην περίπτωση που ασκήθηκε ανακοπή και καλύφθηκε με δεδικασμένο η απόφαση επί αυτής.

¹¹⁶Κατά μία άποψη θα πρέπει τότε να διακρίνουμε αν διά της ανακοπής προβλήθηκε λόγος που αφορά σε έλλειψη τυπικής προϋπόθεσης για την έκδοση διαταγής πληρωμής ή λόγος που αφορούσε την απαίτηση. Στη μεν πρώτη περίπτωση το δεδικασμένο της απόφασης επί της ανακοπής δεν αποκλείει την άσκηση αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής για την ύπαρξη της απαίτησης αφού το τελευταίο ζήτημα δεν κρίθηκε από το δικαστήριο της ανακοπής. Στην δεύτερη πάλι περίπτωση διακρίνεται εκ νέου αν διά της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής προβάλλεται ο ίδιος λόγος κατά της απαίτησης που κρίθηκε και στη δίκη της ανακοπής, οπότε το δεδικασμένο κατά της διαταγής πληρωμής τον καταλαμβάνει, ή άλλος λόγος, που δεν είχε αποτελέσει αντικείμενο της δίκης επί της ανακοπής. Η απόρριψη της ανακοπής δεν αποκλείει στην τελευταία αυτή περίπτωση την παραδεκτή προβολή διά της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής νέας, διαφορετικής αντίρρησης κατά της απαίτησης. Η άποψη αυτή θεμελιώνεται στο ότι το άρθρο 330 ΚΠολΔ έχει εφαρμογή μόνο στο πλαίσιο του εκάστοτε κριθέντος αντικειμένου δίκης και δεν αποκλείει τη μεταγενέστερη επίκληση άλλων βάσεων του αρνητικού αναγνωριστικού αιτήματος ανυπαρξίας της απαίτησης που συνιστούν αυτοτελείς ιστορικές αιτίες κατ' άρθρο 324.

Η παραπάνω άποψη αντικρούεται από τον ¹¹⁷Τσαντίνη. Σύμφωνα με τον οποίο η άποψη αυτή μπορεί να οδηγήσει σε πολλαπλασιασμό και κατακερματισμό των σχετικών δικών θέτοντας σε κίνδυνο την κεντρική επιδίωξη του θεσμού της διαταγής πληρωμής δηλαδή την γρήγορη εκκαθάριση απαιτήσεων που

---

¹¹⁶ Κεραμεύς/Κονδύλης/Νίκας (-Ποδηματά) ΚΠολΔ ΙΙ, σελ. 1192 633 αριθ. 3 και 6, Μπέης, άρθρο 637, 2, 4 σελ. 254 επ., ΕφΑθ 1193/75 ΕΕμπΔ ΚΣΤ, σελ. 263, ΕφΛαρ 461/74 Δ7, σελ. 190επ., Κεραμεύς/Κονδύλης/Νίκας (-Ποδηματά) άρθρο 632 αριθμ. Ι 3 σελ. 1192/3.

¹¹⁷ Τσαντίνης, ό.π., σελ. 274., Πανταζόπουλος, ό.π., σελ. 180, «Το δεδικασμένο από την απορριπτική της ανακοπής απόφαση ως προς την ουσιαστική απαίτηση υπέρ του δανειστή στη σχέση του με τον πρωτοφειλέτη ισχύει και υπέρ του εγγυητή ο οποίος μετά τη δίκη της ανακοπής ικανοποίησε τον πρώτο και έχει δικαίωμα αναγωγής κατά του δεύτερου διότι υποκαθίσταται στα δικαιώματα του δανειστή ως ειδικός διάδοχός του εκ του νόμου (ΑΠ 917/1999 ΔΕΕ 1999, σελ. 1291) με συνέπεια το απαράδεκτο της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής για την ανυπαρξία της απαίτησης μεταξύ του εξ αναγωγής υπόχρεου και του εγγυητή».

αποδεικνύονται από ισχυρά αποδεικτικά μέσα. Γεγενημένοι λόγοι ανακοπής πρέπει και επιτρέπεται να προβληθούν παραδεκτώς μόνον δι' αυτής. Ως μοναδική επιτρεπόμενη εξαίρεση προβλέπεται η συμπλήρωση της ανακοπής με πρόσθετους λόγους. Επομένως ισχυρισμοί κατά της απαίτησης δε μπορούν παραδεκτώς να προβληθούν ούτε με αρνητική αναγνωριστική αγωγή.¹¹⁸ Αντίθετη είναι και η μάλλον κρατούσα στη νομολογία άποψη.

¹¹⁹Σύμφωνα με άλλη άποψη, η άμυνα κατά της διαταγής πληρωμής δε μπορεί να είναι ουσιαστική παρά μόνο δικονομική. Η διαταγή πληρωμής αποτελεί διοικητική πράξη η οποία υπόκειται σε ακυρωτικό έλεγχο νομιμότητας που ασκείται πάντως από τα πολιτικά δικαστήρια και όχι από το ΣτΕ. Αντικείμενο της δίκης που ανοίγει έπειτα από ανακοπή του καθού η διαταγή πληρωμής αποτελεί ο ακυρωτικός έλεγχος της νομιμότητας της διαταγής πληρωμής ως διοικητικής πράξης, ως εκ τούτου η κατ' ουσία υπόσταση της απαίτησης μπορεί να διαγιγνώσκεται μόνο έπειτα από αγωγή του δανειστή ή του οφειλέτη. Συνεπώς σ' αυτή την περίπτωση δε θα εμποδίζεται η άσκηση αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής από το δεδουλευμένο της απόφασης επί της ανακοπής.

---

¹¹⁸ ΕφΑθ 1179/1996 ΕλλΔνη 1997, σελ. 912 - 914, ΕφΑθ 5286/1992 ΕλλΔνη 1993, σελ. 402 - 403, 12665/1989 ΕλλΔνη 1991, σελ. 156 (αφορούσε ανακοπή του 933).

¹¹⁹ ΕφΠειρ 688/1996 ΕπισκΕΔ 1996, σελ. 163επ., ΕφΠειρ 394/1997 ΕΕμπΔ 1997, σελ. 54επ., βλ. κριτική Παμπούκη, ΕπισκΕΔ 1996, σελ. 172, στην ίδια κατεύθυνση ο Μπλάτσιος, Δ 1992, σελ. 331. Για τις απόψεις σχετικά με τη νομική φύση της διαταγής πληρωμής βλ. Νικολόπουλο, Σκοπός, φύση και ρύθμιση της διαταγής πληρωμής και της διαδικασίας των διαφορών από πιστωτικούς τίτλους, 1995 σελ. 63, Διαμαντόπουλο, Ζητήματα Διαταγής Πληρωμής, 2002, σελ. 15επ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- *Π. Αρβανιτάκης*, Η Διαταγή Πληρωμής κατά τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας Θεωρητική Προσέγγιση και συστηματική αναγωγή στη Νομολογία (Ενημέρωση με τον Ν. 4055/2012), 2012
- *J. Baltzer*, Die negative Feststellungsklage aus § 256 I ZPO, 1980
- *K. A. Bettermann*, Rechtshaengigkeit und Rechtsschutzform: eine prozessrechtliche Abhandlung, 1949
- *Γέσιου/Φαλτσή – Καΐσης*, Η Πολιτική Δίκη σε κίνηση τεύχος Ι έκδοση Β, 1985
- *Π. Γέσιου – Φαλτσή*, Δίκαιο Απόδειξης Έκδοση 3^η, 1986
- *Απ. Γεωργιάδης*, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, 2007
- *Αστ. Γεωργιάδης*, Εισαγωγή και θεμελιώδεις έννοιες αστικού δικονομικού δικαίου, 1997
- *Ε. Γιαννακάκης*, Η διακοπή της παραγραφής στο Αστικό, Ναυτικό και Δημόσιο Δίκαιο, 2005
- *Δεληκωστόπουλος – Σινανιώτης*, Ερμηνεία κατ' άρθρον Κώδικος Πολιτικής Δικονομίας ΙΙ, 1969
- *Γ. Διαμαντόπουλος*, Ζητήματα Διαταγής Πληρωμής, 2002
- *Ευκλείδης*, Η Πολιτική Δικονομία ως ισχύει εν Ελλάδι Τόμος Α΄, 1902
- *Glasson/Tissier/Morel/Ράμμος*, Σύστημα πολιτικής δικονομίας τόμος Β΄, 1932
- *Κ. Καλαβρός*, Το αντικείμενο της πολιτικής δίκης Ημίτομος Α΄, 1983
- *Κ. Καλαβρός*, Πολιτική Δικονομία ΙΙ, 2006
- *Κ. Καλαβρός*, Πολιτική Δικονομία ΙΙ, 2016
- *Χ. Κανέλλος*, Αναίρεση κατά τον ΚπολΔ, 1990

- *Π. Καργάδος*, Το βάρος απόδειξης μεταξύ του δικονομικού και του ουσιαστικού δικαίου, 1983
- *Ι. Κατράς*, Σύστημα Ασφαλιστικών Μέτρων Αναγκαστικής εκτέλεσης Διαταγών πληρωμής και απόδοσης Β΄ Έκδοση, 2010
- *Κ. Κεραμέας*, Αστικό Δικονομικό Δίκαιο Γενικό Μέρος, 1986
- *Κεραμέας/Κονδύλης/Νίκας*, Ερμηνεία ΚΠολΔ II 591 – 1054 Εισαγωγικός νόμος, 2000
- *Κιάντου – Παμπούκη*, Η ουσιαστική και δικονομική άμυνα του οφειλέτη κατά της διαταγής πληρωμής και κατά τη διαδικασία των πιστωτικών τίτλων, Εισηγήση στο 18ο Πανελλήνιο Συνέδριο της Ένωσης Ελλήνων Δικονομολόγων Μάιος 1992 Καστοριά, 1993
- *Δ. Κονδύλης*, Το δεδικασμένο κατά τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας Β΄ Έκδοση, 2007
- *Κ. Μακρίδου*, Πρόσθετοι λόγοι εφέσεως κατά τον ΚΠολΔ, 2000
- *Γ. Μητσόπουλος*, Η αναγνωριστική αγωγή κατά το ελληνικόν δικονομικόν δίκαιον, 1947
- *Μητσόπουλος/Κεραμέας*, Δεδικασμένο επί διαφόρων λόγων ακυρότητας και πλαγιαστική άσκηση αναγνωριστικής αγωγής, Δώδεκα κοινές γνωμοδοτήσεις, 1996
- *Κ. Μπέης*, Πολιτική Δικονομία Γενικές αρχές και ερμηνεία των άρθρων, 1979
- *Κ. Μπέης*, Η διαλεκτική του δικονομικού δικαίου II Συμβολές στην ερμηνεία του ΚΠολΔ –άρθρα 1 έως 193-, 1999
- *Ν. Νίκας*, Η ένσταση εκκρεμοδικίας στην πολιτική δίκη, 1991
- *Ν. Νίκας*, Πολιτική Δικονομία I Θεμελιώδεις έννοιες και αρχές, 2005
- *Ν. Νίκας*, Πολιτική Δικονομία II Τακτική διαδικασία – Απόδειξη, 2005

- *Γ. Νικολόπουλος*, Σκοπός, φύση και ρύθμιση της διαταγής πληρωμής και της διαδικασίας των διαφορών από πιστωτικούς τίτλους, 1995
- *Σ. Πανταζόπουλος*, Η ανακοπή κατά διαταγής πληρωμής (άρθρα 632 – 633 ΚΠολΔ), 2001
- *Α. Πίψου*, Δικονομικά ζητήματα εμπράγματων αγωγών, 2000
- *Ε. Ποδηματά*, Ζητήματα εφαρμογής των άρθρων 933 και 936 ΚΠολΔ, 1991
- *Α. Σινανιώτης*, Ειδικές Διαδικασίες κατά τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, Γ΄ Έκδοση, 2008
- *Σ. Σταυρόπουλος*, Ερμηνεία του Κώδικος Πολιτικής Δικονομίας (κατ' άρθρον) Τεύχος Α΄ (άρθρα 1 – 145), 1968
- *Σ. Σταυρόπουλος*, Ερμηνεία του Κώδικος Πολιτικής Δικονομίας (κατ' άρθρον) συμπλήρωμα και προσαρμογή, 1972
- *Σ. Τσαντίνης*, Ανακοπή κατά Διαταγής Πληρωμής, Δογματική ένταξη και Ρύθμιση, 2002